

Επιμέλεια αγγλικής έκδοσης: Rolf Gollob και Peter Krapf
Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Κατερίνα Τούρα
Μετάφραση: Αγγελική Αρώνη

Διδάσκουμε τη δημοκρατία

Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη
και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Διδάσκουμε τη δημοκρατία

Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Επιμέλεια αγγλικής έκδοσης: Rolf Gollob και Peter Krapf

Συγγραφείς: Rolf Gollob και Peter Krapf

Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Κατερίνα Τούρα

Μετάφραση: Αγγελική Αρώνη

Βιβλίο VI

από

EDC/HRE Βιβλία I-VI

Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη

και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στη σχολική πράξη:

Διδακτικές αλληλουχίες, έννοιες, μέθοδοι και μοντέλα

Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης

Οι απόψεις που εκφράζονται σε αυτή την εργασία αποτελούν ευθύνη των συγγραφέων και δεν αντανakλούν απαραίτητα την επίσημη πολιτική του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Όλα τα δικαιώματα είναι κατοχυρωμένα. Κανένα μέρος αυτής της έκδοσης δεν μπορεί να μεταφραστεί, να αναπαραχθεί ή να μεταδοθεί σε οποιαδήποτε μορφή, ηλεκτρονική (CD – Rom, διαδίκτυο, κ.λπ.) ή μηχανική, μέσω φωτοτυπιών, εγγραφής ή οποιουδήποτε συστήματος αποθήκευσης και ανάκλησης πληροφοριών, χωρίς προηγούμενη έγγραφη άδεια από το Public Information και Publications Division, Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Ο συντονισμός για την παραγωγή, τον σχεδιασμό και την έκδοση αυτού του τόμου έγινε από το IPE (International Projects in Education; www.phzh.ch/ipe) του Τμήματος Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης (PHZH).

Η παρούσα έκδοση συγχρηματοδοτήθηκε από τον Ελβετικό Οργανισμό για την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία (SDC).

International Projects in Education
Transferzentrum für internationale Bildungsprojekte

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Το κείμενο επιμελήθηκε το Τμήμα Παραγωγής Εγγράφων και Δημοσιεύσεων (DPPD), του Συμβουλίου της Ευρώπης

Εικονογράφηση: Peti Wiskemann

Εξώφυλλο: Graphic Design Unit, Συμβούλιο της Ευρώπης

Σελιδοποίηση: Ogham/Mourreau

Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int>

Συμβούλιο της Ευρώπης, Δεκέμβριος 2008

Συγγραφείς και συνεργάτες

Emir Adzovic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Saliha Agic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Suad Alic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Irena Batic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη
EminaDedic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη
Elisabeth Hösli - Ελβετία
Mirjana Knezevic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη
DunjaLazic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη
Franziska Gerster - Ελβετία
Helen Lehmann - Ελβετία
Sabrina Marruncheddu - Ελβετία
Michel Herode - Βέλγιο
Reto Moritzi - Ελβετία
Monique Nobs - Ελβετία
Michel Rapp - Γερμανία
Valerie Shaw - Μεγάλη Βρεταννία
Vedrana Spajic-Vrkas - Κροατία
Keith Sprague - Ελβετία
Zoran Stojanovic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη
Zdravko Sunkic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη
Valerie Travis - Μεγάλη Βρεταννία
Kemal Velagic - Βοσνία και Ερζεγοβίνη
Wiltrud Weidinger - Ελβετία

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1 - Δημιουργούμε ατμόσφαιρα στην τάξη

Εισαγωγή	10
1.1 Ταίριαζουμε τις κάρτες	12
1.2 Δικαιώματα, υποχρεώσεις και κανόνες στην τάξη	14
1.3 Οικόσημο	16
1.4 Ένα μπουκέτο λουλούδια	18
1.5 Κινέζικα ξυλάκια	19

Κεφάλαιο 2 - Αποσαφηνίζουμε αξίες

Εισαγωγή	20
2.1 Το παιχνίδι της σχεδίας.....	21
2.2 Συστήματα αξιών	22
2.3 Φιλοσοφία ζωής	24

Κεφάλαιο 3 - Μαθαίνουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα

Εισαγωγή	26
3.1 Η αφίσσα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	28
3.2 Οι σπάγγοι	30
3.3 Το δέντρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	31
3.4 Η βόλτα με το αερόστατο	32
3.5 Επιθυμίες και ανάγκες	34
3.6 Το κουτί του θησαυρού	35

Κεφάλαιο 4 - Αντιλαμβανόμαστε τους άλλους

Εισαγωγή	36
4.1 Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίσοι	38
4.2. Διαφορετικότητα	39
4.3 Σωστό και λάθος	40
4.4 Πρώτες εντυπώσεις	41
4.5 Όλοι έχουμε προκαταλήψεις	42
4.6 Είμαστε όλοι ίσοι, αλλά μερικοί είναι πιο ίσοι από τους άλλους	44
4.7 Οι τουρίστες	45
4.8 Globingo: «Ένας άνθρωπος είναι μέρος ολόκληρου του κόσμου»	47

Κεφάλαιο 5 - Κάνουμε τη δικαιοσύνη λειτουργική

Εισαγωγή	49
5.1 Δεν είναι δίκαιο	51
5.2 Η εξαίρεση	52
5.3 Το παζλ εικόνων	53
5.4 Ο ρόλος του νόμου	54
5.5 Διαφορετικές απόψεις για τη δικαιοσύνη	56

Κεφάλαιο 6 - Κατανοούμε την πολιτική φιλοσοφία

Εισαγωγή	58
6.1 Βασικές έννοιες της πολιτικής σκέψης	60
6.2 Στάσεις προς την εξουσία	62
6.3 Αν ήμουν μάγος	64

Κεφάλαιο 7 - Συμμετέχουμε στην πολιτική

Εισαγωγή	65
7.1 Ο τοίχος της σιωπής	66
7.2 Τα συναισθήματά μου για τη δικτατορία	67
7.3 Ερωτηματολόγιο σχετικά με τις στάσεις για την αλλαγή	68
7.4 Το project σχεδιασμού	71
7.5 Εμείς και ο κόσμος	74
7.6 Να συμμετέχουμε στην πολιτική;	76
7.7 Πώς επηρεάζει η διακυβέρνηση τη ζωή σου;	78
7.8 Τρόποι για να συμμετέχουμε ενεργά στη δημοκρατία	79
7.9 Ο κύκλος της πολιτικής	80

Κεφάλαιο 8 - Αντιμετωπίζουμε τη σύγκρουση

Εισαγωγή	83
8.1 Λύσεις “Κερδίζω-κερδίζεις”	84
8.2 Μια δομημένη προσέγγιση στην επίλυση συγκρούσεων	85
8.3 Οικογενειακή σύγκρουση και σύγκρουση συνομηλίκων	87
8.4 “Ιδεοθύελλα” για τη σύγκρουση και την ειρήνη	88
8.5 Τα αγάλματα	89
8.6 Τιμωρία έναντι θετικής επίλυσης συγκρούσεων	90
8.7 Μειονότητες	92
8.8 Εικόνες πολέμου και ειρήνης	94

Εικονογραφήσεις

Εισαγωγή	95
1. Δημιουργούμε ατμόσφαιρα στην τάξη	96
2. Αποσαφηνίζουμε αξίες	97
3. Μαθαίνουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα	98
4. Αντιλαμβανόμαστε τους άλλους	99
5. Κάνουμε τη δικαιοσύνη λειτουργική	100
6. Κατανοούμε την πολιτική φιλοσοφία	101
7. Συμμετέχουμε στην πολιτική	102
8. Αντιμετωπίζουμε τη σύγκρουση	103

Εισαγωγή:

1. Τι έχει να προσφέρει αυτό το βιβλίο

Το βιβλίο αυτό περιέχει μια συλλογή από 47 δραστηριότητες και μοντέλα για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (EDC/HRE) στα σχολεία, καθώς και σε μη τυπικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Αυτά τα διδακτικά μοντέλα παρέχουν το πλαίσιο για να κινητοποιηθούν οι μαθητές, και προσφέρουν παραδείγματα καθώς και διεισδυτικές προσεγγίσεις για την κατανόηση των γενικών αρχών της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (επαγωγική προσέγγιση, διδασκαλία μέσω παραδείγματος).

Ο χρήστης θα ανακαλύψει πως πολλά από αυτά τα διδακτικά μοντέλα απαιτούν λίγους και απλούς πόρους (αρχή του χαμηλού προϋπολογισμού).

Σε ένα μάθημα ή μια ενότητα, κατά προτίμηση όχι παραπάνω από τέσσερα μαθήματα, αυτά τα μοντέλα χρειάζεται να ενσωματωθούν σε ένα πλαίσιο, που συνήθως ακολουθεί τη δομή τριών βημάτων:

1. Το μάθημα ή η ενότητα αρχίζει με μια εισαγωγή για να αποσαφηνιστεί το θέμα του μαθήματος, σκοπός και οι στόχοι. Οι μαθητές αρχίζουν να ενδιαφέρονται για το θέμα.
2. Οι μαθητές λαμβάνουν οδηγίες σχετικά με το πώς θα πραγματοποιήσουν τη δραστηριότητα και τα απαραίτητα υλικά. Στη συνέχεια, ξεκινάει η δραστηριότητα.
3. Αυτή είναι μια φάση προσεχτικού αναστοχασμού, συζήτησης και οδηγιών. Κοινές μέθοδοι είναι η ανατροφοδότηση του μαθητή, η συζήτηση της τάξης, η κριτική σκέψη και οι οδηγίες από τον/την εκπαιδευτικό για να εισαγάγει την έννοια-κλειδί που διέπει το μοντέλο. Χωρίς αυτή την τρίτη φάση, οι μαθητές θα σχηματίσουν την εντύπωση πως απλά παίζουν ένα παιχνίδι, για το παιχνίδι.

Οι φάσεις 1 και 3 δε συμπεριλαμβάνονται στην παρουσίαση των μοντέλων (φάση 2). Οι εισαγωγές στα κεφάλαια παρέχουν μια ενημέρωση για την έννοια-κλειδί ή το θέμα στο οποίο επικεντρώνονται οι ασκήσεις στην ενότητα. Σ' αυτό το σημείο, παρέχεται και υποστήριξη για την τρίτη φάση. Η ομάδα στόχος αυτού του βιβλίου είναι ο/η πιο έμπειρος/η εκπαιδευτικός καθώς και ο/η εκπαιδευτικός που είναι πρόθυμος να αφιερώσει χρόνο για να προετοιμάσει το μάθημα προσεχτικά. Η προετοιμασία είναι κυρίως μια εργασία προσεκτικής σκέψης, εστιασμένης στη φάση 3. Τι ανατροφοδότηση θα μου δώσουν οι μαθητές; Τι συναισθήματα θα προκαλέσει αυτή η δραστηριότητα; Ποια είναι η έννοια-κλειδί που θα πρέπει να κατανοήσουν οι μαθητές μου; Πώς σκοπεύω να την εισαγάγω; Πώς μπορεί να εφαρμοστεί στη συνέχεια;

Οι ερωτήσεις που θα επιλέξει ο/η εκπαιδευτικός, καθώς και το πώς θα τις απαντήσει, ποικίλει και εξαρτάται από τη συγκεκριμένη ομάδα μαθητών, την ηλικία τους και το πολιτισμικό τους υπόβαθρο. Έχουμε περιγράψει παραδείγματα για την υλοποίηση ορισμένων μοντέλων αυτού του βιβλίου στα συνοδευτικά βιβλία αυτής της έκδοσης EDC/HRE.

Πολλές δραστηριότητες μπορούν να προσαρμοστούν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες καθώς μπορεί να ποικίλει το επίπεδο του αναστοχασμού. Ορισμένα μοντέλα, παρόλα αυτά, είναι πιο σύνθετα και αφηρημένα από άλλα, και για τον λόγο αυτό καταλληλότερα για πιο προχωρημένους μαθητές.

2. Η κοινή Ευρωπαϊκή προσέγγιση στην EDC/HRE

Ο χρήστης θα ανακαλύψει πως τα μοντέλα ακολουθούν διαφορετικές προσεγγίσεις διδασκαλίας και μάθησης. Ορισμένα εστιάζουν περισσότερο στο να δημιουργήσουν μια αυθεντική εμπειρία (π.χ. "Ένα μπουκέτο λουλούδια", ή "Το παζλ"), άλλα δίνουν έμφαση σε δραστηριότητα μέσα σε παιχνίδι ρόλων (π.χ. "Οι τουρίστες"). Υπάρχει μια τρίτη κατηγορία που εστιάζει σε συγκεκριμένα θέματα και είναι περισσότερο βασισμένη στο διαθέσιμο υλικό (π.χ. "Βασικές έννοιες της πολιτικής σκέψης"). Τέλος, υπάρχουν σχέδια για project που οδηγούν σε ένα προϊόν (π.χ. "Η αφίσσα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων").

Η μεγάλη ποικιλία των προσεγγίσεων αντανακλά το γεγονός πως συγγράφεις από όλα τα μέρη της Ευρώπης έχουν συνεισφέρει σε αυτό το βιβλίο. Έχουν αντλήσει από διαφορετικές πηγές και παραδόσεις διδασκαλίας και μάθησης, και έχουν επιλέξει μοντέλα που γνωρίζουν τόσο από πρακτική εμπειρία, όσο

και από δοκιμές στην τάξη. Παρόλα αυτά, υπάρχει μια κοινή αντίληψη της EDC/HRE που διαπερνά κάθε τμήμα αυτού του βιβλίου: στην EDC/HRE, η μέθοδος μεταφέρει το μήνυμα. Η διδασκαλία *περί* της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να αντανakλάται μέσα από τη διδασκαλία που διέπεται από το πνεύμα αυτών των αρχών, δηλαδή, τη διδασκαλία *μέσω* της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για τον λόγο αυτό, τα συγκεκριμένα μοντέλα ακολουθούν την αρχή της εργασιοκεντρικής και της βιωματικής μάθησης. Αυτή η κοινή αντίληψη της EDC/HRE θα μπορούσε πραγματικά να ονομαστεί η *Ευρωπαϊκή προσέγγιση*.

Η αρχική έκδοση αυτού του βιβλίου είχε παραχθεί για να υποστηρίξει τα σεμινάρια της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών στην EDC/HRE στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, μετά τον πόλεμο (1992-95). Το Συμβούλιο της Ευρώπης οργάνωσε σεμινάρια για εκπαιδευτικούς από το 1996, τα οποία και συνεχίστηκαν έως το 2006. Οι στόχοι των σεμιναρίων ήταν να υποστηρίξουν την ειρηνευτική διαδικασία μετά τον πόλεμο. Η EDC/HRE θα πρέπει να ενθαρρύνει τη νέα γενιά να αναπτύξει μια πολιτική κουλτούρα που υποστηρίζει μια μοντέρνα, πλουραλιστική και ανεκτική κοινωνία με εδραιωμένους δημοκρατικούς θεσμούς.

Τα δύο πρώτα χρόνια, οι συγγραφείς αυτού του βιβλίου βρέθηκαν μαζί για να επιμορφώσουν εκπαιδευτικούς σε όλη τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, σε καλοκαιρινά σεμινάρια διάρκειας έως δύο εβδομάδες. Διαπιστώσαμε πως οι εκπαιδευτικοί ενδιαφέρονταν πολύ και ήταν πρόθυμοι να ανταποκριθούν στην πρόκληση της εκπαίδευσης των μαθητών τους στη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ωστόσο, ζήτησαν επείγοντως υλικό για καθοδήγηση και υποστήριξη στο έργο τους. Μέσα σε έναν χρόνο, είχε ετοιμαστεί η πρώτη έκδοση αυτού του βιβλίου. Σύντομα έγινε γνωστή ως ο “Μπλε φάκελος” λόγω της σχέσης του με το Συμβούλιο της Ευρώπης, και χρησιμοποιήθηκε ευρέως, όχι μόνο από εκπαιδευτικούς στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, αλλά επίσης σε άλλες χώρες συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας, της Μολδαβίας, της Κροατίας, της Σερβίας και του Μαυροβουνίου. Η ανατροφοδότηση για το υλικό από αυτές τις χώρες συνέβαλε σε μια βελτιωμένη έκδοση το 2000. Διαπιστώσαμε πως πολλοί εκπαιδευτικοί ζητούσαν καθοδήγηση και υποστήριξη στην εργασιοκεντρική μάθηση, αλλά και στο να συνδυάσουν την εργασιοκεντρική και την εννοιολογική μάθηση, όπως περιγράφεται στο προαναφερόμενο μοντέλο των τριών βημάτων.

Ανταποκριθήκαμε αναπτύσσοντας μοντέλα διδασκαλίας που περιγράφουν λεπτομερώς τα βήματα μέσα σε μια σειρά τεσσάρων μαθημάτων. Αναθεωρημένες εκδόσεις αυτών των μοντέλων βρίσκονται στα βιβλία III, IV και V αυτής της EDC/HRE σειράς.

Η παρούσα έκδοση των διδακτικών μοντέλων στην EDC/HRE δεν αναφέρεται πλέον στο συγκεκριμένο πλαίσιο της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης. Καθώς τα διδακτικά μοντέλα αντιπροσωπεύουν την κοινή Ευρωπαϊκή προσέγγιση στην EDC και HRE, μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε όλη την Ευρώπη, καθώς και σε άλλα μέρη του κόσμου. Οι διαφορετικοί συγγραφείς είναι σα να βρίσκονται στην ίδια χορωδία, τραγουδώντας το ίδιο τραγούδι, αλλά με τις ξεχωριστές φωνές τους ο καθένας. Αυτό προσφέρει στους χρήστες την ευκαιρία να διαλέξουν και να δοκιμάσουν διαφορετικές προσεγγίσεις και παραδόσεις εντός της Ευρωπαϊκής προσέγγισης στην EDC και HRE.

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους συγγραφείς που συνέβαλαν σε αυτό το βιβλίο και του πρόσφεραν τον πλούτο των ιδεών και των προσεγγίσεων του. Επίσης, εκφράζουμε την ευγνωμοσύνη μας στους εκπαιδευτικούς, στους παιδαγωγικούς συμβούλους, τους επιμορφωτές και τα μέλη της ομάδας αξιολόγησης του portfolio στη Βοσνία και Ερζεγοβίνα, οι οποίοι δοκίμασαν τα μοντέλα και μας έδωσαν πολύτιμη ανατροφοδότηση. Ευχαριστούμε τις κυρίες Olöf Olafsdottir και Sarah Keating-Chetwynd από το Συμβούλιο της Ευρώπης για την υπομονή, ενθάρυνση και υποστήριξή τους στην υλοποίηση του έργου. Το SDC (Swiss Agency for Development and Co-operation, Βέρνη) με τη γενναιόδωρη συνεισφορά του έδωσε τη δυνατότητα στο IPE (International Projects in Education), ένα ινστιτούτο του PHZH (Zürich University of Teacher Education), να παρακολουθήσει το project. Και τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνουμε στον Emir Adzovic, Συμβούλιο της Ευρώπης, Σαράγεβο, για τη σταθερή υποστήριξη του σε όλα εκείνα τα σεμινάρια επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στη Gorazde, Brcko, Sarajevo, Banja Luka και αλλού, στα οποία παρουσιάσαμε τον "Μπλε φάκελο" και λάβαμε την ανατροφοδότηση που οδήγησε στην παραγωγή αυτής της νέας αναθεωρημένης έκδοσης.

Zürich και Weingarten, Ιούλιος, 2008

Rolf Gollob

Peter Krapf

Κεφάλαιο 1 - Δημιουργούμε ατμόσφαιρα στην τάξη

Εισαγωγή

Η εικόνα δείχνει μαθητές να δουλεύουν σε μια αίθουσα. Αριστερά, ένα αγόρι κι ένα κορίτσι δουλεύουν μαζί, με τα τα υλικά τους, συμπεριλαμβανομένης μιας υδρογείου πάνω στο τραπέζι. Φαίνεται πως συζητάνε. Στο βάθος, ένας μαθητής, ή ίσως ένας εκπαιδευτικός, κάνει μια παρουσίαση. Το κορίτσι στα δεξιά έχει σηκώσει το χέρι του και περιμένει να της δοθεί ο λόγος. Όλοι δουλεύουν σκληρά και φαίνεται να το απολαμβάνουν. Η ατμόσφαιρα της τάξης είναι ζωτικής σημασίας για αποτελεσματική δουλειά και μάθηση.

Οι ακόλουθες πέντε δραστηριότητες επικεντρώνονται στο πώς να δημιουργηθεί, ή αποκατασταθεί, μια ατμόσφαιρα στην τάξη που επιτρέπει στους μαθητές να αισθάνονται άνετα και ασφαλείς. Αυτή η βασική προϋπόθεση υποστηρίζει την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας και της μάθησης καθώς οι διακοπές, κατά κανόνα, καταναλώνουν χρόνο και ενέργεια.

Η EDC/HRE έχει πολλά κοινά με την καλή διδασκαλία. Αυτό δεν ισχύει μόνο για αυτά τα πέντε μοντέλα, αλλά για όλες τις δραστηριότητες σε αυτό το βιβλίο.

Παρόλα αυτά, τα συγκεκριμένα μοντέλα δεν έχουν δημιουργηθεί ως εργαλεία για διαχείριση της τάξης. Μεταφέρουν ένα βαθύτερο, πιο ουσιαστικό μήνυμα. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση σήμερα αποτελεί, σε μεγάλο βαθμό, ένα ζήτημα του πώς θα προχωρήσουμε μπροστά, από την παροχή ενός καθορισμένου, φαινομενικά διαχρονικού συνόλου γνώσης και ιδεών σε μια πιο δυναμική έννοια δια βίου μάθησης που απαιτεί την οικοδόμηση ικανοτήτων, παρά τη συσσώρευση δεδομένων και αριθμών. Από αυτή την προοπτική, το σχολείο νοείται ως μια μικρο-κοινωνία – ένας χώρος όπου οι μαθητές έρχονται σε επαφή με εμπειρίες και προβλήματα που έχουν πολλά κοινά με την ενήλικη ζωή. Οι μαθητές, για τον λόγο αυτό, πρέπει να μάθουν στο σχολείο πώς να αντιμετωπίζουν τέτοια προβλήματα. Οι δραστηριότητες αυτές βοηθάνε τους μαθητές να κάνουν τη μικροκοινωνία τους λειτουργική μέσα από τη γνωριμία τους με άλλους, τη συμφωνία τους σε κανόνες μέσα στα πλαίσια μιας ομάδας, την ανταλλαγή προσωπικών εμπειριών, την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής τους, τον ορισμό της ατομικής τους ταυτότητας μέσα στην ομάδα και τη συνεργασία με τους άλλους. Οι εργασίες αυτές είναι εξίσου σημαντικές και κατάλληλες τόσο για μικρότερους όσο και για μεγαλύτερους μαθητές, αλλά διαφέρουν στο επίπεδο του αναστοχασμού.

Τέλος, σε σχέση με την EDC/HRE, οι δραστηριότητες αυτές μεταφέρουν ένα ξεκάθαρο μήνυμα διδασκαλίας *μέσα από το ή μέσα στο* πνεύμα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κάθε μαθητής αποτελεί ένα ξεχωριστό άτομο που συνεισφέρει κάτι προσωπικό και ιδιαίτερο στην κοινότητα των μαθητών και των εκπαιδευτικών στην τάξη. Κάθε μαθητής θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με ενδιαφέρον και σεβασμό. Κάθε κανόνας θα πρέπει να εφαρμόζεται εξίσου για όλους. Αυτό σημαίνει: «Αυτό που περιμένω εγώ από τους άλλους μπορεί να είναι αυτό που περιμένουν οι άλλοι από εμένα». Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν επίγνωση αυτού του μηνύματος, συνεπώς ο αναστοχασμός και η κριτική σκέψη αποτελούν απαραίτητα στοιχεία στη σχολική τάξη.

Δραστηριότητα 1.1. – Ταιριάζουμε τις κάρτες

Εκπαιδευτικός στόχος	Αυτή η δραστηριότητα δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να έρθουν σε επαφή με τους άλλους με έναν μη απειλητικό τρόπο.
Σχόλιο για τη χρήση	Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτή την άσκηση για να αξιολογήσουν τις μαθησιακές ανάγκες και προσδοκίες της ομάδας των μαθητών τους.
Υλικά	Μια σειρά από κάρτες που σχηματίζουν ζευγάρια.

Διαδικασία

1. Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει τυχαία τις κάρτες και ζητάει από τους μαθητές να βρουν το άλλο τους μισό.
2. Όταν βρουν ο ένας τον άλλο, οι μαθητές έχουν 5-10 λεπτά να μάθουν κάποιες βασικές πληροφορίες σχετικά με τον άλλο:
 - το όνομά τους
 - την οικογένειά τους
 - πού μένουν
 - το αγαπημένο τους ζώο, μουσικό συγκρότημα, ποδοσφαιρική ομάδα, χρώμα, κ.λπ.
3. Οι μαθητές επιστρέφουν στην ολομέλεια. Ο κάθε μαθητής έχει την ευκαιρία να παρουσιάσει συνοπτικά το ζευγάρι του στην υπόλοιπη ομάδα¹.
4. Οι μαθητές κάθονται σε κύκλο. Για να παραχθεί ανατροφοδότηση, ο/η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές να σχολιάσουν τι ήταν καινούργιο για αυτούς ή τους έκανε ιδιαίτερη εντύπωση.

Επέκταση

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αναπτυχθεί περαιτέρω ζητώντας, στο επίπεδο του δημοτικού σχολείου για παράδειγμα, από όλους τους μαθητές των οποίων το αγαπημένο χρώμα είναι το κόκκινο να συγκεντρωθούν μαζί, έτσι ώστε να δημιουργηθούν μικρές ομάδες συζήτησης.

Παραλλαγή

Οι μαθητές εξερευνούν διαφορετικούς τρόπους παρουσίασης των πληροφοριών τους, για παράδειγμα μέσω παντομίμας, φτιάχνοντας μια αφίσα με την οποία “διαφημίζουν” το ζευγάρι τους, ή γράφοντας ένα ποίημα.

Υλικά

Μια σειρά από κάρτες πάνω στις οποίες είναι γραμμένο και σχεδιασμένο ένα αντικείμενο, το οποίο έχει το ζευγάρι του πάνω σε μια άλλη κάρτα.

Οι κάρτες θα πρέπει να περιέχουν τόσο λέξεις όσο και εικόνες που να επιτρέπουν στους μικρότερους μαθητές, καθώς και σε αυτούς με μαθησιακές δυσκολίες, να συμμετέχουν πλήρως στην άσκηση.

1. Αυτό πρέπει να εξηγηθεί στην αρχή της άσκησης, έτσι ώστε οι μαθητές να μπορούν να έχουν επιλογή ως προς το πόσα πράγματα θέλουν να αποκαλύψουν για τον εαυτό τους.

τριαντάφυλλο - αγκάθι	μέρα - νύχτα	μαχαίρι - πηρούνι	παπούτσι - κάλτσα
φως - σκοτάδι	αλάτι - πιπέρι	στυλό - χαρτί	τραπέζι - καρέκλα
ζεστό - κρύο	ψηλά - χαμηλά	δυνατός - αδύναμος	πάνω - κάτω
αναμμένο - σβηστό	ανοιχτό - κλειστό	μεγάλο - μικρό	γρήγορα - αργά
καθαρό - βρώμικο	τραχύ - μαλακό	σταμάτα - ξεκίνα	αφετηρία - τερματισμός
καλό - κακό	ναι - όχι	φίλος - εχθρός	χοντρός - λεπτός
ήλιος - φεγγάρι	αδελφός - αδελφή	αγόρι - κορίτσι	

Δραστηριότητα 1.2. – Δικαιώματα, υποχρεώσεις και κανόνες στην τάξη

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Αυτή η δραστηριότητα εισάγει μια «βήμα προς βήμα» προσέγγιση που θα χρησιμοποιηθεί με τους μαθητές για να καθοριστούν δημοκρατικά συμφωνημένοι κανόνες για την ομάδα της τάξης τους. Οι μαθητές βιώνουν πως η συμβολή τους έχει σημασία, και πως έχουν την ευκαιρία να επηρεάσουν τη σύνταξη των κανόνων. Αναπτύσσουν μια αίσθηση «ιδιοκτησίας», κι έχουν την εμπειρία της ενεργούς συμμετοχής στη διαμόρφωση της κοινότητας της τάξης ως μικρο-κοινωνίας. Οι μαθητές ενημερώνονται για τη σύνδεση μεταξύ των δικαιωμάτων, των υποχρεώσεων και των κανόνων (που λειτουργούν σαν τους νόμους στο πλαίσιο της τάξης).
Υλικά	Μεγάλα κομμάτια χαρτί χωρισμένα σε τρία ίσα μέρη.

Διαδικασία

- Χρησιμοποιώντας ένα «παιχνίδι» για τη δημιουργία ομάδων (π.χ. μοιράζοντας κάρτες που ταιριάζουν για να σχηματιστούν ομάδες ζογκλέρ, βιολονιστών, κ.λπ.), η τάξη χωρίζεται σε τρεις, έξι ή εννέα ομάδες ανάλογα με το μέγεθος της. Η κάθε ομάδα δεν θα πρέπει να έχει παραπάνω από πέντε μαθητές. Η κάθε ομάδα είναι Α, Β ή Γ.
 - Κάθε ομάδα ορίζει έναν εκπρόσωπο. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τις ομάδες μια σύντομη ανατροφοδότηση. Πώς επέλεξαν τον εκπρόσωπο τους;
 - Κάθε ομάδα έχει ένα χαρτί χωρισμένο στα τρία. Χρησιμοποιούν το πάνω μέρος του χαρτιού, και καταγράφουν ποια πιστεύουν πως είναι τα δικαιώματα του κάθε ατόμου (συμπεριλαμβανομένου του/της εκπαιδευτικού) στην τάξη τους. Θα πρέπει να καταγράψουν κάθε πρόταση και κάθε πρόταση θα πρέπει να αριθμηθεί.
 - Οι μαθητές δίνουν ανατροφοδότηση καθοδηγούμενοι από τις παρακάτω ερωτήσεις: Πόσο καλά πιστεύεις ότι ολοκλήρωσες την εργασία; Τι είναι αυτό που κάνατε όλοι και βοήθησε; Τι είναι αυτό που προκάλεσε εμπόδια;
 - Οι μαθητές δίνουν την εργασία τους στην επόμενη ομάδα (η Α στη Β, η Β στη Γ, η Γ στην Α).
 - Κάθε ομάδα εκτιμά τη λίστα με τα δικαιώματα που δημιούργησε η προηγούμενη ομάδα, καθοδηγούμενη από τις παρακάτω ερωτήσεις. Τι υποχρεώσεις έχουμε προκειμένου να σεβόμαστε αυτά τα δικαιώματα; Τι πρέπει να κάνουμε; Πώς πρέπει να συμπεριφερόμαστε; Για παράδειγμα: «Ο καθένας έχει το δικαίωμα να ακούγεται». – «Έχουμε την υποχρέωση να ακούμε».
- Χρησιμοποιώντας τους ίδιους αριθμούς που χρησιμοποιήθηκαν στο τμήμα των δικαιωμάτων, οι μαθητές καταγράφουν την αντίστοιχη υποχρέωση (αν μπορούν να σκεφτούν κάποια) στο μέσο του χαρτιού.²
- Συνεισφορά του/της εκπαιδευτικού: κανόνες για τους κανόνες.
 - Αποφασίστε ποιοι κανόνες, όχι πολλοί, θα αναρτηθούν σε εμφανές σημείο στην αίθουσα.
 - Θα πρέπει να είναι διατυπωμένοι θετικά – «ΚΑΝΕ» κάτι αντί για «ΜΗΝ ΚΑΝΕΙΣ» κάτι.
 - Θα πρέπει να είναι συγκεκριμένοι και να περιγράφουν την απαιτούμενη συμπεριφορά, π.χ. το δικαίωμα να ακούγεται, - έχουμε την *υποχρέωση* να ακούμε, - *κανόνες*: παραμένουμε σιωπηλοί όταν μιλάνε οι άλλοι.
 - Οι μαθητές δίνουν το χαρτί τους στην επόμενη ομάδα άλλη μια φορά. Οι ομάδες λαμβάνουν υπόψη

2. Οι μαθητές μερικές φορές δυσκολεύονται να συσχετίσουν μια υποχρέωση με ένα δικαίωμα.

όλες τις πληροφορίες από τις δύο προηγούμενες ομάδες, και συμφωνούν σε έναν μέγιστο αριθμό πέντε κανόνων. Αυτοί γράφονται με έντονα γράμματα στο τρίτο και τελευταίο κομμάτι του χαρτιού. Μετά αποσπώνται από το χαρτί και κολλιούνται στον τοίχο. Οι εκπρόσωποι της κάθε ομάδας εξηγούν τους κανόνες της σε ολόκληρη την τάξη.

Συζήτηση καθοδηγούμενη από τον/την εκπαιδευτικό. Οι μαθητές εντοπίζουν περιττούς κανόνες, και συμφωνούν ως προς το ποιοι κανόνες που εμφανίζονται δυο ή περισσότερες φορές μπορούν να διαγραφούν. Κάποιες ομάδες μπορεί να είναι πρόθυμες να επιτρέψουν να διαγραφούν αυτά που έχουν καταγράψει, ενώ άλλες μπορεί να μην είναι. Οι μαθητές προσπαθούν να πάρουν μια απόφαση με την οποία να συμφωνούν όλοι. Αντί να εξαιρεθεί η δουλειά μιας ομάδας, οι κανόνες που εμφανίζονται πολλές φορές μπορούν να κρατηθούν για περαιτέρω εξέταση.

9. Ψηφοφορία για τους κανόνες. Κάθε μαθητής έχει τέσσερις μάρκες να «ξοδέψει» στους κανόνες εκείνους που πιστεύει πως πρέπει να συμπεριληφθούν. Μπορούν να ψηφίσουν κατανέμοντας τις μάρκες τους όπως θέλουν. Για παράδειγμα, μπορεί να θέλουν να δώσουν όλες τις ψήφους τους σε έναν κανόνα ή να τις κατανείμουν ισομερώς. Οι τέσσερις κανόνες με τον υψηλότερο αριθμό ψήφων γίνονται οι κανόνες της τάξης. Μπορούν να καθαρογραφούν, να υπογραφούν από τον κάθε μαθητή και να αναρτηθούν σε εμφανές σημείο της αίθουσας.
10. Αναστοχασμός. Τι βοήθησε/εμπόδισε; Πώς συνέβαλες στις δραστηριότητες; Παρατήρησες κάποιον στην τάξη που έκανε πράγματα που βοήθησαν; Τι έκαναν ακριβώς;

Αυτή είναι η πρώτη ευκαιρία για την τάξη να εφαρμόσει τους κανόνες και να τους ενισχύσει. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επαινέσει τους μαθητές εκείνους που σέβονται τους κανόνες. Αν είναι δυνατόν, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να αγνοήσει εντελώς αυτούς που δεν τους σέβονται, διαφορετικά θα τους φέρει στο «επίκεντρο» για αρνητικούς λόγους.

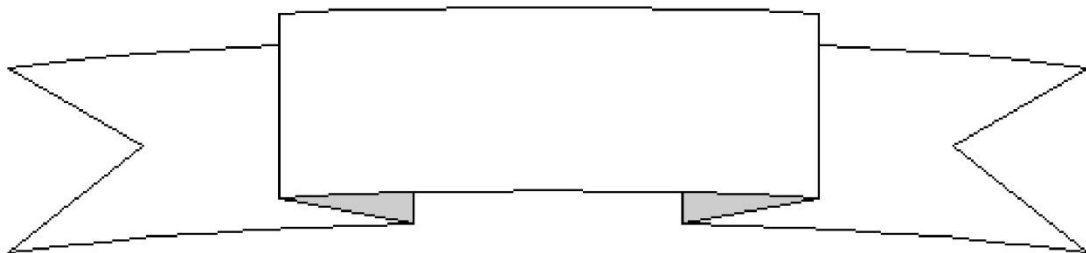
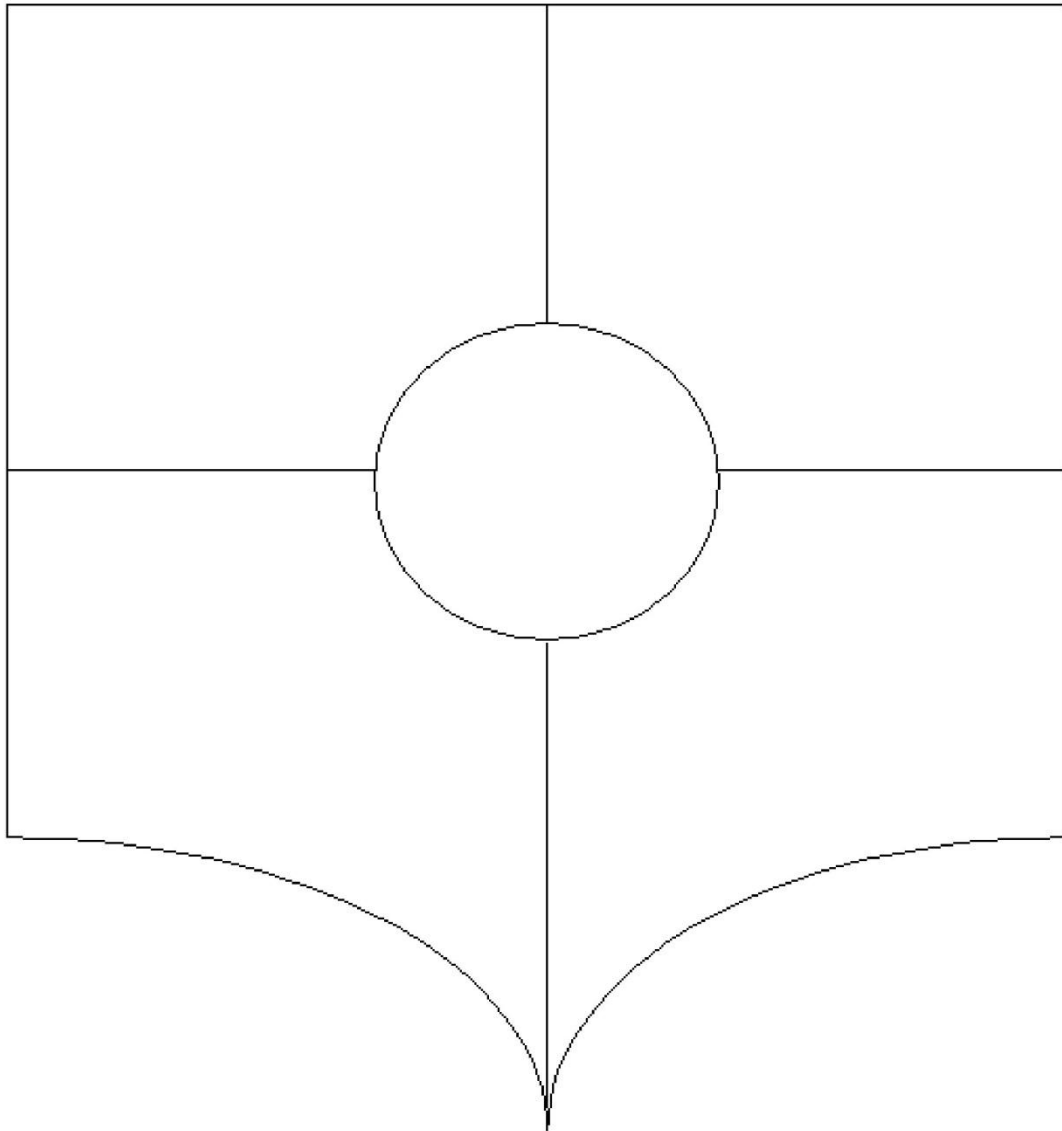
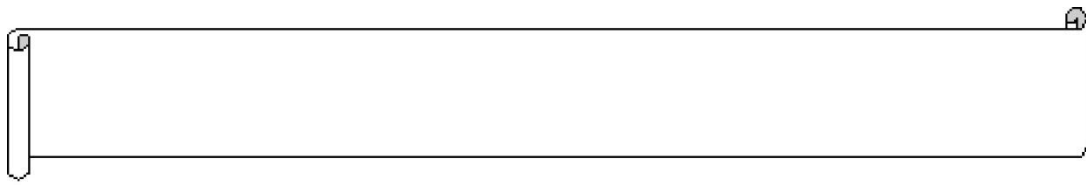
Δραστηριότητα 1.3. – Οικόσημο

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Ενίσχυση της αυτοεκτίμησης. Τα άτομα ενθαρρύνονται να αναγνωρίσουν και να γιορτάσουν τις θετικές πτυχές του εαυτού τους. Οι ομάδες βρίσκουν κοινούς στόχους.
Σχόλιο για τη χρήση	Αυτή η άσκηση επιτρέπει στους μαθητές να αρχίσουν να συμμετέχουν ενεργά, πολύ γρήγορα. Είναι ιδανική σε μια νεοσυσταθείσα ομάδα μάθησης ή στην αρχή μιας εκπαιδευτικής περιόδου.
Υλικά	Η αφίσα με το οικόσημο για κάθε ομάδα μαθητών, μαρκαδόροι ή χρώματα, εικόνες από περιοδικά, κ.λπ.

Διαδικασία

- Χρησιμοποιώντας ένα «παιχνίδι» για τη δημιουργία ομάδων (π.χ. μοιράζοντας κάρτες που ταιριάζουν για να σχηματιστούν ομάδες ζογκλέρ, βιολονιστών, κλπ.), η τάξη χωρίζεται σε τρεις, έξι ή εννέα ομάδες ανάλογα με το μέγεθος της. Η κάθε ομάδα δεν θα πρέπει να έχει παραπάνω από πέντε μαθητές. Η κάθε ομάδα είναι Α, Β ή Γ.
- Οι μαθητές δουλεύουν σε ομάδες των τεσσάρων. Δίνουμε σε κάθε μαθητή τη φωτοτυπία του οικόσημου, η οποία είναι χωρισμένη σε τέσσερα τμήματα, κι έχει μια περγαμηνή από κάτω. Τα τμήματα μπορούν να έχουν ήδη κοπεί από μια δεύτερη φωτοτυπία και να κολληθούν στην κύρια, όταν οι μαθητές τελειώσουν.
- Εργασία:
Ατομική προετοιμασία:
 - κρατήστε σημειώσεις απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις:
 - Πώς αντιλαμβάνεσαι τον εαυτό σου;
 - Τι χρειάζεσαι;
 - Τι είσαι ικανός να κάνεις;
 - Για τι μετανιώνεις όταν σκέφτεσαι τη ζωή σου;
 - σχεδίασε (ή διάλεξε) ένα σύμβολο ή σύμβολα που εκπροσωπούν τις σημειώσεις σου (χρώματα, χρωματιστό χαρτί, εικόνες περιοδικών, κ.λπ.).Ομαδική δουλειά:
 - εξήγησε το σύμβολό (τα σύμβολά) σου στα μέλη της ομάδας σου
 - κόλλησε όλα τα τμήματα στο οικόσημό σου
 - βρες ένα κοινό σύμβολο για την ομάδα σου (κέντρο), ένα μόντο για τις ιδέες σου (στην κορυφή) και ένα όνομα για την ομάδα σου (στο κάτω μέρος).
- Τα ολοκληρωμένα οικόσημα παρουσιάζονται από ένα μέλος της ομάδας στην ολομέλεια, και αναρτώνται μαζί με τα υπόλοιπα στον τοίχο.

Υλικά

Δραστηριότητα 1.4. – Ένα μπουκέτο λουλούδια

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Ο στόχος της άσκησης είναι να ενισχύσει την ομαδική συνοχή και να βελτιώσει την αυτοεκτίμηση. Οι μαθητές εκτιμούν το ότι κάθε άτομο σε μια ομάδα είναι μοναδικό και διαφορετικό, αλλά ταυτόχρονα συμβάλλει στη συνολική δύναμη της ομάδας.
Υλικά	Μια μικρή φωτογραφία ταυτότητας για κάθε μαθητή, όχι μεγαλύτερη από 3 εκ. (ή ένα σχεδιασμένο πορτραίτο). Κίτρινο ή πορτοκαλί χαρτί κομμένο σε στρογγυλά κομμάτια με διάμετρο περίπου 6 εκ. για να δημιουργηθεί το κέντρο του λουλουδιού. Πολύχρωμο χαρτί κομμένο στο σχήμα πετάλων, μία χρωματιστή κορδέλα αν υπάρχει, μαρκαδόροι ήμπογιές σε διάφορα χρώματα, δύο μεγάλα χαρτιά στο μέγεθος ενός πίνακα σεμιναρίου, κόλλα, ή άλλη κολλητική ουσία.

Διαδικασία

1. Κάθε μαθητής έχει ένα στρογγυλό κομμάτι χαρτιού όπου κολλάει τη φωτογραφία του.
2. Κάθε μαθητής παίρνει έξι πέταλα, και στο καθένα γράφει ένα ή δύο θετικά πράγματα σχετικά με το:
 - τι θα έλεγε ο/η εκπαιδευτικός γι' αυτόν
 - τι θα έλεγε ένας άντρας της οικογένειας γι' αυτόν
 - τι θα έλεγε μια γυναίκα της οικογένειας γι' αυτόν
 - τι λένε οι ίδιοι για τον εαυτό του
 - τι θα έλεγε ένας φίλος γι' αυτόν
 - τι θα έλεγε κάποιος άλλος στην αίθουσα, στο σχολείο, στην κοινότητα γι' αυτόν
3. Ο μαθητής κολλάει τα πέταλα γύρω από τη φωτογραφία για να δημιουργήσει το κεφάλι ενός λουλουδιού.
4. Ο/η εκπαιδευτικός ή οι μαθητές τοποθετούν κάθε λουλούδι στο χαρτί που θα αναρτηθεί.
5. Ο/η εκπαιδευτικός ή οι μαθητές σχεδιάζουν τους μίσχους και τα φύλλα κάθε λουλουδιού για να δημιουργήσουν ένα μπουκέτο. Προσθέτοντας μια κορδέλα κάνουμε το μπουκέτο να μοιάζει πολύ ιδιαίτερο!

Επέκταση

Σε κύκλο, οι μαθητές δίνουν τα σχόλια τους. Αυτό τους βοηθάει να κατανοήσουν το συμβολικό νόημα: το μπουκέτο θα έχανε την ομορφιά του αν έλειπαν κάποια λουλούδια (κοινότητα). Κάθε λουλούδι είναι διαφορετικό και προσθέτει κάτι μοναδικό (ατομική αξιοπρέπεια). Ταυτόχρονα, όλα τα λουλούδια είναι παρόμοια, και ως εκ τούτου το καθένα είναι εξίσου σημαντικό με το άλλο (ισότητα). Οι έννοιες στις παρενθέσεις μπορούν να συμπεριληφθούν σε τάξεις με μεγαλύτερους μαθητές.

Δραστηριότητα 1.5. – Κινέζικα ξυλάκια

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές εκπαιδεύονται στις δεξιότητες ομαδικών παικτών. Βιώνουν τι σημαίνει να εξαρτάσαι από άλλους και οι άλλοι να εξαρτώνται από εσένα (αλληλεξάρτηση).
Υλικά	Κινέζικα ξυλάκια ή μολύβια, κ.λπ. (περίπου 15 εκ. μάκρος).

Διαδικασία

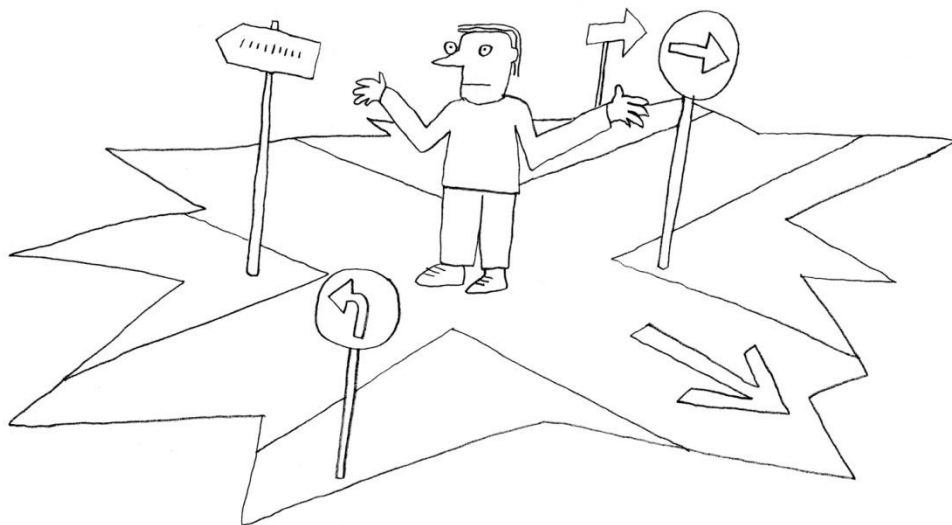
1. Η τάξη χωρίζεται σε ομάδες των περίπου οχτώ μαθητών. Στις ομάδες λέμε πως πρέπει να καλύψουν μια συγκεκριμένη απόσταση (αν είναι δυνατόν, η άσκηση είναι καλύτερα να γίνει σε εξωτερικό χώρο).
2. Οι ομάδες στέκονται σε σειρές, σε απόσταση περίπου 1-1.5 μέτρων μεταξύ τους.
3. Οι μαθητές παίρνουν τα κινέζικα ξυλάκια (ή τα μολύβια) ανάμεσα στις άκρες των δαχτύλων τους. Τα ξυλάκια τώρα συνδέουν τους μαθητές.
4. Τώρα, οι ομάδες πρέπει να κάνουν ένα αγώνα μέχρι ένα προκαθορισμένο σημείο, για παράδειγμα την αίθουσα ή το τέλος της σχολικής αυλής. Αν πέσει το ξυλάκι μεταξύ δυο μαθητών, ολόκληρη η ομάδα πρέπει να επιστρέψει στην αφετηρία και να ξαναξεκινήσει. Οι ομάδες είναι ελεύθερες να αναπτύξουν την καλύτερη τεχνική και στρατηγική για να κινηθούν γρήγορα ως το τέλος, χωρίς να ρίξουν τα ξυλάκια.

Ανάλογα με το πόσο δύσκολη είναι η εργασία για τους μαθητές, αυτοί οι κανόνες μπορούν να εφαρμοστούν λιγότερο ή περισσότερο αυστηρά.

Επέκταση

1. Κάποιοι μαθητές μπορούν να λειτουργήσουν ως εξωτερικοί παρατηρητές που μπορούν να σχολιάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι ομάδες συνεργάζονται μεταξύ τους.
2. Οι δραστηριότητες μπορούν να βιντεογραφηθούν για να διαφανούν οι διαφορετικοί τρόποι συμπεριφοράς.

Κεφάλαιο 2 - Αποσαφηνίζουμε αξίες

Εισαγωγή

Στη μοντέρνα κοινωνία μπορούμε - και πρέπει - να επιλέξουμε τις αξίες εκείνες που θεωρούμε σημαντικές και με νόημα για εμάς. Κάνοντας τέτοιες επιλογές χρησιμοποιούμε την προσωπική μας ελευθερία, την ελευθερία της σκέψης και των πεποιθήσεών μας, καθώς και την ελευθερία της έκφρασης, όταν εκφράζουμε τις απόψεις μας δημόσια. Ως εκ τούτου, οι δραστηριότητες σε αυτό το κεφάλαιο πραγματοποιούνται μια βασική αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – την ατομική ελευθερία.

Παρόλα αυτά, όπως δείχνει η εικόνα, η ατομική ελευθερία συνοδεύεται με την ανάγκη για επιλογές. Οι ελεύθεροι άνθρωποι μπορεί να είναι πολύ μοναχικοί. Κανένας δε μπορεί, ή δεν θα έπρεπε να μπορεί, να μας υποδείξει σε τι να πιστεύουμε ή ποιες αξίες να επιλέγουμε. Και πρέπει να επιλέξουμε – πώς αλλιώς θα ξέρουμε τι είναι σημαντικό στη ζωή; Η επιλογή των αξιών είναι, επομένως, ένα κεντρικό ζήτημα για τους νέους στην προσπάθεια τους να απαντήσουν στην ερώτηση: Ποιος είμαι; Ποια είναι η ταυτότητα μου;

Από μια διαφορετική σκοπιά, από τις συλλογικές ανάγκες της κοινωνίας, παρατηρούμε πως η ατομική ελευθερία οδηγεί σε μια πλουραλιστική κοινωνία, με τα μέλη της να προσκολλώνται σε διαφορετικές αξίες και πεποιθήσεις. Ο πλουραλισμός μπορεί να αποτελέσει πηγή σύγκρουσης. Αυτό δημιουργεί το ερώτημα σε ποιες αξίες βασίζεται η κοινότητα και η δημοκρατία μας, για παράδειγμα εκτίμηση του συμβιβασμού, μη-βία ή ένταξη των μειονοτήτων. Κατά κανόνα, αν τα μέλη μιας κοινωνίας πετύχουν να συμφωνήσουν σε κανόνες ειρηνικών, μη βίαιων επιχειρημάτων και λήψης αποφάσεων μπορούν να αντιμετωπίσουν τις όποιες διαφωνίες στις απόψεις και τα συμφέροντα τους.

Όλες αυτές οι ερωτήσεις είναι εξίσου σημαντικές τόσο στη μικρο-κοινωνία μιας σχολικής τάξης, όσο και στην κοινωνία στο σύνολο της. Σε μια δημοκρατική κοινότητα, κανένα άτομο ή αρχή δεν έχει το δικαίωμα να ορίζει αξίες για όλους. Αντ' αυτού, οι πολίτες είναι αυτοί που θα διαπραγματευτούν μια ελάχιστη συμφωνία σε συγκεκριμένες αξίες. Ως εκ τούτου, δεν είναι δουλειά του/της εκπαιδευτικού να ορίσει αξίες σε σχέση με την πολιτική ορθότητα, με ένα συγκεκριμένο κόμμα, μια πεποίθηση ή μια ιδεολογία. Οι μαθητές χρειάζεται να μάθουν πώς να κάνουν χρήση της ελευθερίας της σκέψης τους και πώς να μοιράζονται τις επιλογές τους με άλλους.

Οι δραστηριότητες αυτές υποστηρίζουν τους μαθητές αναπτύσσοντας τις δεξιότητες διαπραγμάτευσης. Οι μαθητές ενημερώνονται για τη θεμελιώδη αρχή της αναστρεψιμότητας. Κατανοούν πως η επιλογή των προσωπικών αξιών μας καθορίζεται από την κοινωνική μας κατάσταση και τα ενδιαφέροντα μας. Σε κάθε δραστηριότητα, ο τρόπος με τον οποίο οι μαθητές διαφωνούν – ειρηνικά και με αμοιβαίο σεβασμό - είναι εξίσου σημαντικός με το θέμα για το οποίο πραγματικά τάσσονται υπέρ ή κατά.

Δραστηριότητα 2.1. – Το παιχνίδι της σχεδίας

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές εισάγονται στην έννοια των αξιών και μαθαίνουν να εντοπίζουν προκαταλήψεις.
Υλικά	Κάρτες με πληροφορίες για χαρακτήρες.

Διαδικασία

Εννέα άτομα βρίσκονται σε μια σχεδία σε ανοιχτή θάλασσα. Δεν γνωρίζουν που ακριβώς. Η σχεδία είναι πολύ μικρή για όλους. Τέσσερις από αυτούς πρέπει να πεταχτούν στη θάλασσα.

Ποιοι θα είναι και γιατί;

Κάθε μαθητής λαμβάνει μια κάρτα με πληροφορίες σχετικά με τον χαρακτήρα που θα εκπροσωπήσει.

Αυτό δεν είναι μόνο ένα παιχνίδι ρόλων, αλλά, επίσης, μια διαδικασία ταύτισης με έναν χαρακτήρα βρίσκοντας λόγους για τους οποίους αυτός/αυτή αξίζει να επιβιώσει περισσότερο από κάποιον άλλο. Οι μαθητές πρέπει πάντα να μιλάνε στον πρώτο ενικό - «Εγώ». Η κατάσταση και τα όσα διακυβεύονται αναγράφονται, επίσης, στην κάρτα. Πρέπει να υπάρχει απόλυτη ησυχία κατά τη διάρκεια αυτής της πρώτης δεκάλεπτης φάσης.

1. Οι μαθητές δουλεύουν σε ομάδες των τεσσάρων έως έξι.

Κάθε ομάδα αποφασίζει ποιος θα σωθεί ανάλογα με τα επιχειρήματα του κάθε μαθητή. Για να αυξηθεί η αλληλεπίδραση, ο κάθε μαθητής θα πρέπει όχι μόνο να υπερασπίσει τον χαρακτήρα που εκπροσωπεί, αλλά και να επιτεθεί σε κάποιον άλλο. Ωστόσο, μέσα σε είκοσι λεπτά πρέπει να παρθεί μια συλλογική απόφαση.

2. Κάθε ομάδα παρουσιάζει τις επιλογές της και τις συγκρίνει με εκείνες των άλλων ομάδων.
3. Ολόκληρη η τάξη εντοπίζει τις αξίες και τις προκαταλήψεις που ανέκυψαν.

Υλικά

Παραδείγματα διαφορετικών χαρακτήρων

Ένας 35 χρονος διακοσμητής, ελεύθερος, που δραστηριοποιείται σε ένα πολιτικό κίνημα.	Ένας πολίτης ρομά που μόλις αποφυλακίστηκε.
Μια οροθετική εκδιδόμενη γυναίκα.	Μια ηλικιωμένη χήρα, που ταξιδεύει προς την πατρίδα της με όλες τις οικονομίες της για να ξαναδεί το γιο της.
Ένας Ρώσος παινίστας, πατέρας δύο παιδιών.	Ένας μεθυσμένος Σκίνχεντ Άγγλος.
Ένας 15 χρονος έφηβος, νικητής ενός σημαντικού βραβείου λογοτεχνίας.	Ένας ηλικιωμένος, διάσημος Αμερικανός παίκτης του μπέιζμπολ.
Ένας πρέσβης που δουλεύει για τον ΟΗΕ.	Μια νεαρή μητέρα με σπασμένο πόδι.
Ένας στρατιώτης που επιστρέφει μετά από άδεια.	

Δραστηριότητα 2.2. – Συστήματα αξιών

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές ανακαλύπτουν πως διαφορετικές αξίες μπορούν να αποτελέσουν πιθανή πηγή σύγκρουσης.
Υλικά	Χαρτιά και στυλό, λίστες που περιλαμβάνουν διαφορετικές αξίες.

Διαδικασία

Δίνεται σε κάθε μαθητή μία λίστα με 20 αξίες, όχι σε κάποια συγκεκριμένη σειρά: κοινωνική επιτυχία, αγάπη, υπακοή, ασφάλεια, ειρήνη, τάξη, ανθρώπινη αξιοπρέπεια, καλή αντίληψη για τον εαυτό σου, ισότητα, σεβασμός για τους άλλους, ειλικρίνεια, οικογένεια, αλληλεγγύη, υπευθυνότητα, δικαιοσύνη, ανεκτικότητα, ελευθερία, ανταγωνισμός, υγεία, πατριωτισμός.

1. Οι μαθητές δουλεύουν σε ζευγάρια.
2. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να ομαδοποιήσουν τις αξίες στη λίστα σε τρεις κατηγορίες. «Στην πρώτη, βάλτε αυτές που θεωρείτε πιο σημαντικές για εσάς. Στη δεύτερη, τις λιγότερο σημαντικές. Και τέλος, αυτές που είναι αταξινόμητες». Η εργασία αυτή θα πρέπει να γίνει αργά και με αρκετή σκέψη.
3. Η ανατροφοδότηση γίνεται με συζήτηση σε ομάδες, με τα ζευγάρια να εναλλάσσονται.
Καμία ιεραρχία δεν είναι προτιμότερη από κάποια άλλη. Δεν θα υπάρξει αξιολόγηση ή βαθμολόγηση για τη δραστηριότητα.

Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει έμφαση στη διαφορά μεταξύ απλών ιδανικών αξιών και αποτελεσματικών αξιών – εκείνων, δηλαδή, που λαμβάνουν υπόψη τους ένα είδος συμπεριφοράς.

4. Ζητήστε από τους μαθητές να κρατήσουν τη λίστα με τις αρχικές επιλογές τους.

Επέκταση

1. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των τριών και συγκρίνουν τα συστήματα αξιών τους (τη λίστα με τις αρχικές επιλογές τους) απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις:
 - Γιατί διάλεξα αυτή την αξία ως πιο σημαντική;
 - Είναι σημαντική αυτή η αξία για τη συμπεριφορά μου;
 - Ποια είναι τα εμπόδια για την υλοποίηση της;
 - Ποια είναι η κύρια σύγκρουσή μου;
 - Τι μπορώ να κάνω για να την επιλύσω;
 - Ποιες είναι οι ατομιστικές στάσεις σε αντίθεση με τις αυθεντικές συλλογικές δεσμεύσεις;
2. Οι μαθητές ομαδοποιούν τις αξίες τους σε κατηγορίες, για παράδειγμα γενική ηθική ή ανθρώπινα δικαιώματα, πρακτική χρήση, γενική ή κοινωνική επιτυχία.
Ποια ομαδοποίηση φαίνεται να είναι η πιο σημαντική;
Όταν το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με μια επιλογή, μπορεί να ενεργήσει από συνήθεια χωρίς να σκεφτεί ή να αναζητήσει τους λόγους που θεωρεί καλύτερους για μια συγκεκριμένη ενέργεια. Σκεφτόμαστε για τις αξίες όχι όταν αναρωτιόμαστε ποιοι είναι οι καλύτεροι τρόποι για να επιτύχουμε έναν στόχο, αλλά όταν αναρωτιόμαστε ποιον στόχο θα πρέπει να επιλέξουμε.
3. Αυτή η διαδικασία προσφέρει μια αποδεκτή λύση για όλα τα μέλη που βρίσκονται αντιμέτωπα με αντικρουόμενα επιχειρήματα, όταν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων. Αν και συχνά μπαίνουμε στον πειρασμό να χρησιμοποιήσουμε ηθικούς όρους για να υπερασπιστούμε προσωπικά συμφέροντα, ορισμένες αρχές βρίσκονται σε λειτουργία. Ο σεβασμός για το άτομο είναι μια αρχή, ένας κανόνας που κάνει την αποδοχή ή την άρνηση μιας κατηγορίας ενεργειών πιθανές.

Το πιο αξιόπιστο κριτήριο για να γνωρίζει κανείς αν ένας κανόνας συμπεριφοράς ευνοεί τον σεβασμό για το άτομο είναι η αναστρεψιμότητα, καθώς μας κάνει να δίνουμε την ίδια βαρύτητα στα συμφέροντα των άλλων όσο και στα δικά μας.

Σε ομάδες, οι μαθητές θα πρέπει να διατυπώσουν μερικές αρχές όπως:

- ο νόμος πρέπει να γίνεται πάντα σεβαστός
- ο καθένας έχει το δικαίωμα να ζει τη ζωή που εκείνος θεωρεί καλή κι αρμόζουσα για τον ίδιο.

Οι μαθητές μπορούν, μετά, να προσδιορίσουν τις απόψεις και τις αρχές που εκφράστηκαν.

Δραστηριότητα 2.3. – Φιλοσοφία ζωής

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές κατανοούν ότι οι αξίες έχουν διαφορετικές πρακτικές επιπτώσεις.
Υλικά	Μια λίστα με διαφορετικούς τρόπους ζωής σε μια αφίσα ή στον πίνακα.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές αξιολογούν τον κάθε «τρόπο ζωής» με τη βοήθεια της παρακάτω κλίμακας:

7 – σου αρέσει πάρα πολύ

6 – σου αρέσει

5 – σου αρέσει λίγο

4 – σου είναι αδιάφορος

3 – δεν σε απασχολεί

2 – δεν σου αρέσει

1 – δεν σου αρέσει καθόλου

2. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να συγκρίνουν τις αξιολογήσεις τους σε ζευγάρια ή σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων.

Επέκταση

Οι μαθητές γράφουν μια περιγραφή του ιδανικού τρόπου ζωής για αυτούς (θα πρέπει να αποφύγουν να περιγράψουν την παρούσα ζωή τους). Εντοπίζουν αντιφάσεις. Συμμορφώνονται με την κλίμακα αξιών τους;

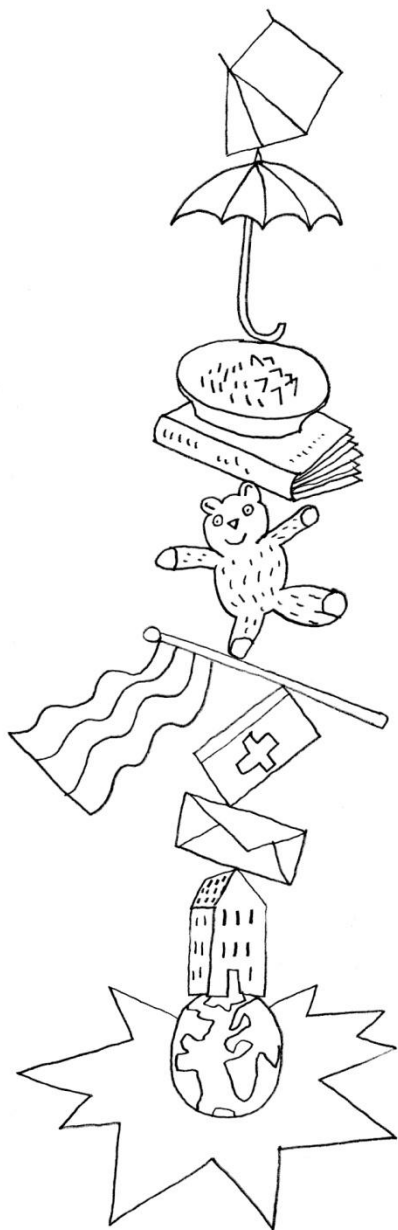
Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

Διαφορετικοί τρόποι ζωής

1. Στη ζωή, χρειάζονται τα παρακάτω: μέτρο, ευφυΐα, ισορροπία των υπερβολών, φιλίες, αυτοέλεγχος, πειθαρχία, προνοητικότητα, καλοί τρόποι και σεβασμός για ορισμένες παραδόσεις.
2. Αυτό που μετράει στη ζωή είναι η ατομική και πνευματική ελευθερία, η αδιαφορία για τον υλικό και φυσικό κόσμο.
3. Τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά είναι η στοργή, η αγάπη, η αφοσίωση, ο έλεγχος των προσωπικών παθών και ενδιαφερόντων, το να είσαι ανοιχτός στους άλλους. Πρέπει να είμαστε δύσπιστοι με τα τολμηρά μυαλά, την αναζήτηση για εξουσία και τον εγωισμό.
4. Το να χαίρεται κανείς τη ζωή είναι πιο σημαντικό από το να αλλάζει τον κόσμο: η άρνηση της ηθικής, της πειθαρχίας και της προσωπικής θυσίας· η ανάγκη για κοινωνικότητα, αλλά με περιόδους απομόνωσης.
5. Το άτομο πρέπει να ταυτίζεται με κάποια ομάδα και να αναζητά συντροφικότητα. Η κοινωνικότητα και η δράση είναι σημαντικές, όπως είναι και η άρνηση του διαλογισμού ως αφαίρεση, της απομόνωσης και των υλικών ενδιαφερόντων. Οι θετικές συναισθηματικές εξωτερικεύσεις και οι κοινές απολαύσεις είναι προτιμότερες.
6. Το άτομο πρέπει να αναζητάει ενθουσιώδη σωματική δραστηριότητα, εξερεύνηση του κόσμου και των αισθήσεων, προτίμηση για εργασία, άρνηση των ονείρων ως νοσταλγία, απόρριψη των ανέσεων και της αυτο-ικανοποίησης.
7. Οι μέρες ακολουθούν η μια την άλλη, αλλά είναι όλες διαφορετικές. Η αστάθεια και η προσαρμογή είναι κεντρικά στοιχεία, και το άτομο θα πρέπει να επιθυμεί να απολαμβάνει κάθε σημαντική στιγμή. Πάνω από όλα, να μην γίνεται σκλάβος μιας ιδέας.
8. Οι απλές απολαύσεις είναι σημαντικές: η άνεση, η φιλία, η ξεκούραση, η καλή υγεία, η άρνηση των έντονων, πολύπλοκων απολαύσεων, η απόρριψη της φιλοδοξίας και του φανατισμού.
9. Η διαφάνεια και η δεκτικότητα είναι απαραίτητες: οι απολαύσεις και οι επιτυχίες θα έρθουν από μόνες τους· περίμενε ήρεμα και δεκτικά.
10. Το άτομο πρέπει να έχει αυτοέλεγχο, αλλά να είναι σε επαγρύπνηση, ενήμερο για τις δυνάμεις του κόσμου και τα ανθρώπινα όρια. Το άτομο πρέπει να είναι γενναιόδωρο αλλά όχι να σκέφτεται ουτοπικά, και να βαδίζει στον κόσμο με αυτοέλεγχο και αξιοπρέπεια.
11. Η περισυλλογή είναι σημαντική. Ο κόσμος είναι πολύ μεγάλος και πολύ επιθετικός. Η εσωτερική ζωή της ψυχής είναι απαραίτητη κι έχει προτεραιότητα σε σχέση με έναν μάταιο, επώδυνο κόσμο που πρέπει να απορριφθεί.
12. Η έμφαση είναι στη δράση, την εκτέλεση, την πρόκληση, την κατασκευή· το σώμα, τα χέρια, οι μύες είναι η πραγματική ζωή. Η σύνεση, η άνεση και η ξεκούραση πρέπει να απορριφθούν.
13. Οι άνθρωποι υπάρχουν για να εξυπηρετούν: το να είναι χρήσιμοι στους άλλους ενισχύει την προσωπική τους ανάπτυξη. Παράδωσε τον εαυτό σου στον κόσμο· να είσαι ταπεινός, σταθερός, πιστός, ευέλικτος. Να λαμβάνεις χωρίς να ζητάς, να δουλεύεις για τη βασιλεία του Καλού.

Κεφάλαιο 3 - Μαθαίνουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα

Εισαγωγή

Η εικόνα δείχνει μια σειρά από αντικείμενα που είναι οικεία στα παιδιά και στους νέους. Το καθένα από αυτά μπορεί να ερμηνευτεί ως σύμβολο ενός ανθρώπινου δικαιώματος ή ενός δικαιώματος του παιδιού – μια σκηνή (αναψυχή), μια ομπρέλα (προστασία), ένα πιάτο φαγητό (σωματικές ανάγκες), ένα βιβλίο (εκπαίδευση, ελευθερία σκέψης), ένα αρκουδάκι (αναψυχή και παιχνίδι), μια σημαία (προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη από το Κράτος), ένα κουτί πρώτων βοηθειών (ιατροφαρμακευτική περίθαλψη), ένας φάκελος (ελευθερία επικοινωνίας και έκφρασης), ένα σπίτι (ιδιωτική ζωή). Η υδρόγειος σφαίρα μπορεί να αντιπροσωπεύει την ιδέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για κάθε άνθρωπο. Τα σύμβολα είναι τοποθετημένα με παιχνιδιάρικο τρόπο, το ένα πάνω στο άλλο, και μπορούμε να τα φανταστούμε να στριφογυρίζουν. Με αυτό τον τρόπο, είναι συνδεδεμένα έτσι ώστε να σχηματίζουν μία ολότητα η οποία σημαίνει περισσότερα από τα μεμονωμένα μέρη που την απαρτίζουν. Αν αφαιρέσεις ένα μέρος, θα καταρρεύσει ολόκληρη η κατασκευή.

Η εικόνα αποτελεί ένα παράδειγμα που δείχνει πόσο ισχυρά μπορούν να είναι κάποια φαινομενικά απλά σύμβολα. Το να βρεθούν σύμβολα για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια δραστηριότητα η οποία μπορεί να ανατεθεί τόσο σε πολύ μικρούς μαθητές, όσο και σε μεγαλύτερους. Τους επιτρέπει να συνδέσουν την προσωπική τους εμπειρία με τα ανθρώπινα δικαιώματα, και να εξερευνήσουν τη σπουδαιότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τις ζωές τους. Αρκετές από τις δραστηριότητες σε αυτό το κεφάλαιο ακολουθούν αυτή την προσέγγιση.

Οι δραστηριότητες αυτού του κεφαλαίου πραγματεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα - το κεντρικό θέμα της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Άλλα κεφάλαια, όπως αυτό για τις αξίες, δίνει έμφαση στη διδασκαλία μέσω των ανθρωπίνων δικαιωμάτων - με τα ανθρώπινα δικαιώματα ως παιδαγωγική κατευθυντήρια γραμμή. Αυτές οι δραστηριότητες δίνουν έμφαση στη διδασκαλία περί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

- γνωρίζουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα: οι μαθητές γνωρίζουν ένα ή μερικά ανθρώπινα δικαιώματα λεπτομερώς, και κατανοούν τις βασικές αρχές·
- διαβάζουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα - αργά και προσεχτικά, καθώς κάθε λέξη έχει σημασία·
- συνδέουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα με την καθημερινή ζωή· οι μαθητές βλέπουν τις προσωπικές τους εμπειρίες, τις επιθυμίες και τις ανάγκες τους μέσα από την προοπτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αυτή η προσέγγιση είναι κατάλληλη για μαθητές όλων των ηλικιών.

Αρκετές δραστηριότητες αποτελούν παραδείγματα εργασιοκεντρικής μάθησης. Οι μαθητές φτιάχνουν μία αφίσα ή ένα κουτί θησαυρού, και δημιουργούν σύμβολα που αντιπροσωπεύουν συγκεκριμένα ανθρώπινα δικαιώματα. Απευθυνόμενες στις δημιουργικές δεξιότητες των μαθητών, τέτοιου είδους δραστηριότητες παρέχουν μια αλλαγή από τη συνήθη, κειμενοκεντρική προσέγγιση.

Όλες οι δραστηριότητες απαιτούν προσεχτικό αναστοχασμό στην τάξη. Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν πως τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να καταπατηθούν, και για τον λόγο αυτό πρέπει να προστατεύονται από νόμους και μέσα επιβολής τους (αστυνομία, ποινικό σύστημα).

Με μεγαλύτερους μαθητές, είναι δυνατή η επέκταση σε περαιτέρω βήματα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι θεμελιώδη δικαιώματα, γεγονός που σημαίνει πως καμία εξουσία δεν απαιτείται για να αποδώσει αυτά τα δικαιώματα ή είναι σε θέση να τα στερήσει από εμάς. Οι μαθητές είναι σημαντικό να γνωρίζουν την ύπαρξη των βασικών συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Χρειάζεται να κατανοήσουν πως τα δικαιώματά μας έχουν όρια που καθορίζονται από τα δικαιώματα των άλλων. Την εφαρμογή αυτού είναι σημαντικό να τη μάθουμε μόνοι μας, αλλά σε περιπτώσεις που κριθεί απαραίτητο νομοθέτες και δικαστές θα πρέπει να αποφασίσουν. Όπως δείχνουν εκθέσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και μη-κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ), το Κράτος επίσης δύναται να αποτελέσει απειλή για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι πολίτες μπορούν να προσφύγουν στα εθνικά, συνταγματικά δικαστήρια ή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο Στρασβούργο.

Δραστηριότητα 3.1. – Η αφίσα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές κατανοούν τις παρακάτω πλευρές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: τη βασική τους δομή (ποιος απολαμβάνει ένα ανθρώπινο δικαίωμα – περιεχόμενο – μέσα επιβολής)· το πρόβλημα της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων· μέσα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι μαθητές εξασκούν τις δεξιότητες ανάγνωσης. Οι μαθητές αναπτύσσουν τις δημιουργικές τους δεξιότητες.
Υλικά	Μεγάλα χαρτιά, A4 κόλλες χαρτί σε διάφορα χρώματα, μαρκαδόροι, ψαλίδια, κόλλα, παλιά περιοδικά και εφημερίδες, εικόνες και φωτογραφίες· το κείμενο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ή της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές φτιάχνουν ομάδες των τεσσάρων ατόμων.
2. Ο/η εκπαιδευτικός δίνει ένα άρθρο αντιπροσωπευτικό ενός ανθρώπινου δικαιώματος σε κάθε ομάδα. Οι μεγαλύτεροι μαθητές μπορούν να αποφασίσουν οι ίδιοι με ποιο άρθρο θέλουν να ασχοληθούν, και εξηγούν την επιλογή τους (βλ. βήμα 4).
3. Κάθε ομάδα προετοιμάζει μία αφίσα για ένα ανθρώπινο δικαίωμα. Η αφίσα αποτελείται από τα παρακάτω μέρη:
 - α. τον τίτλο που αναφέρει το ανθρώπινο δικαίωμα·
 - β. το κείμενο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ή την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου·
 - γ. μια εικόνα που συμβολίζει το ανθρώπινο αυτό δικαίωμα (π.χ. ένα αυτοκίνητο μπορεί να συμβολίζει την ελευθερία στη μετακίνηση, ή μια κλειστή μπροστινή πόρτα την ιδιωτική ζωή)·
 - δ. μια ανάλυση της δομής του ανθρώπινου δικαιώματος (για προχωρημένες τάξεις), που να αναφέρεται:
 - στα άτομα που απολαμβάνουν το συγκεκριμένο δικαίωμα·
 - τα περιεχόμενα (τι παρέχει ή προστατεύει το δικαίωμα)·
 - τα μέσα εφαρμογής ή επιβολής του·³
 - ε. ένα σύμβολο (π.χ. μια ρόδα για την ελευθερία στη μετακίνηση, ή χείλη για την ελευθερία της έκφρασης).
4. Οι ομάδες παρουσιάζουν και συζητούν τις αφίσες τους στην τάξη.

Επέκταση

Η αφίσα μπορεί επίσης να περιλαμβάνει παραδείγματα καταπάτησης του συγκεκριμένου ανθρώπινου δικαιώματος, καθώς και πως θα μπορούσε ή θα έπρεπε να εφαρμόζεται.

3. Βλ. Yves Lador, *Teaching Guide to the European Convention on Human Rights*, Geneva/Strasbourg, 1997, σελ. 53f (how is a human right created?).

Παραλλαγή

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η δομή της αφίσας μπορεί να ποικίλει ανάλογα με την ηλικία και τις γνώσεις των μαθητών για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εισαγωγή ή για εφαρμογή.

Όταν χρησιμοποιείται για προχωρημένες τάξεις, η δραστηριότητα μπορεί να περιλαμβάνει στοιχεία, όπως το είδος του ανθρώπινου δικαιώματος (χορήγηση ελευθερίας στο άτομο, προστασίας της ισότητας, ή χορήγηση κοινωνικών δικαιωμάτων). Αυτά μπορούν να συνδεθούν με τις “γενιές” των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Από μόνη της, αυτή η δραστηριότητα μπορεί να οδηγήσει σε μια ξεκομμένη ακαδημαϊκή προσέγγιση, εστιάζοντας σε ένα μόνο ανθρώπινο δικαίωμα. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται να συνδυάζεται με άλλες που αναφέρονται στη διαδικασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για παράδειγμα στις προσωπικές εμπειρίες των μαθητών, σε θέματα καταπάτησης και εφαρμογής ενός ανθρώπινου δικαιώματος, και σε συζήτηση για την οικουμενική φύση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Δραστηριότητα 3.2. – Οι σπάγγοι

Εκπαιδευτικός στόχος	Ο σκοπός της παρούσας δραστηριότητας είναι να παρουσιάσει μια οικουμενική προοπτική της κοινής μας καταγωγής και της κοινής μας πατρίδας, ως εισαγωγή στην εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Όλοι οι άνθρωποι μοιράζονται την ίδια καταγωγή, τον ίδιο πλανήτη και έχουν τα ίδια δικαιώματα ανεξάρτητα από το μέρος ή την κατάσταση στην οποία ζουν. Στη δραστηριότητα αυτή χρησιμοποιούνται μεγάλα μεγέθη για να διευκολυνθεί η κατανόηση των παιδιών.
Σχόλιο για τη μέθοδο	Η δραστηριότητα αυτή ξεχωρίζει, καθώς παρέχει ένα υπόδειγμα εισήγησης από τον/την εκπαιδευτικό, παρά μια εργασία για ομάδες.
Υλικά	Δύο κομμάτια σπάγγο, 4.8 και 6.7 μέτρα, έναν παγκόσμιο χάρτη, ή μια υδρόγειο.

Διαδικασία

1. Ο/η εκπαιδευτικός δείχνει στους μαθητές το σπάγγο των 4.8 μέτρων, και τους αφήνει να μαντέψουν το μήκος του. Όταν οι μαθητές συμφωνήσουν πως είναι 4.8 μέτρα, τους ρωτάει πόσα χιλιοστά είναι αυτό.
2. Τα 4.800 χιλιοστά συμβολίζουν την ιστορία του πλανήτη μας, αφού υπολογίζεται πως η γη είναι 4.800 εκατομμύρια χρονών.
3. Ο/η εκπαιδευτικός κάνει μια αναδρομή στη δημιουργία του πλανήτη αναφερόμενος στα κυριότερα γεγονότα της, με το 1 χιλιοστό να αντιπροσωπεύει 1 εκατομμύριο χρόνια. Πόσο καιρό κατοικούν οι άνθρωποι στη γη; Τους δείχνει τα τελευταία 1-2 χιλιοστά και τα συγκρίνει με το υπόλοιπο του σπάγγο. Μήπως τελικά οι άνθρωποι δεν είναι τόσο σημαντικοί; Μήπως θα έπρεπε να είμαστε πολύ προσεχτικοί με τη φροντίδα του πλανήτη στον οποίο ζούμε;
4. Ο/η εκπαιδευτικός λέει λίγα πράγματα στους μαθητές για την ιστορία του ανθρώπου. Απ' όσο γνωρίζουμε, ο άνθρωπος κατάγεται από την Αφρική. Στην αρχή, είμασταν όλοι Αφρικάνοι! Στη συνέχεια, ο άνθρωπος μετανάστευσε από την Αφρική και τελικά κατοίκησε σε ολόκληρη τη γη. Σήμερα, είμαστε πολλές χώρες και πολλές διαφορετικές ομάδες, μιλάμε πολλές διαφορετικές γλώσσες, έχουμε διαφορετικές θρησκείες και πολιτισμούς, αλλά αρχικά είμασταν όλοι ίδιοι.
5. Ο/η εκπαιδευτικός δείχνει στους μαθητές τον δεύτερο σπάγγο. Πόσο μακρύς είναι; Σήμερα υπάρχουν 6.7 δισεκατομμύρια άνθρωποι στη γη.⁴ Έτσι, 1 χιλιοστό στον σπάγγο αντιπροσωπεύει 1 εκατομμύριο ανθρώπους. Δείχνει στον σπάγγο το μέγεθος μερικών από τις μεγαλύτερες χώρες του κόσμου. Ποιο είναι το μέγεθος της χώρας μας; Ορισμένοι άνθρωποι φαίνεται να χωρίζουν τον κόσμο στους «δικούς μας ανθρώπους» και στους «ξένους». Ο σπάγγος μάς δείχνει πως οι περισσότεροι άνθρωποι είναι «ξένοι»! Αλλά όλοι μοιραζόμαστε αυτόν τον πλανήτη για σπίτι, και πρέπει να μάθουμε πώς να συγκατοικούμε σε αυτόν. Οι χώρες του κόσμου, μέσα από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, έχουν αποφασίσει πως ακόμα κι αν είμαστε διαφορετικοί και ζούμε σε διαφορετικά μέρη, έχουμε όλοι τα ίδια δικαιώματα.

Επέκταση

Από αυτή την εισαγωγή, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να συνεχίσει με συζήτηση πάνω σε περιβαλλοντικές ερωτήσεις, σε ανθρώπινα δικαιώματα γενικά, σε προκαταλήψεις και στερεότυπα (βλ. το Κεφάλαιο "Αντιλαμβάνομαστε τους άλλους"), σε γεωγραφικές ερωτήσεις και διεθνείς σχέσεις.

4. Ο δάσκαλος θα πρέπει να επικαιροποιήσει τα μεγέθη αν είναι απαραίτητο, και να υιοθετήσει το μήκος του σπάγγο αντίστοιχα - 6.7 δισεκατομμύρια ήταν το νούμερο όταν εκδόθηκε το βιβλίο (2008).

Δραστηριότητα 3.3. – Το δέντρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές αναπτύσσουν ένα γνωστικό πλαίσιο για να κρίνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.
Υλικά	Μαρκαδόροι, μεγάλα χαρτιά που θα αναρτηθούν στον τοίχο.

Διαδικασία

1. Ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές σε μικρές ομάδες των τριών έως πέντε ατόμων.
2. Τους ζητάει να ζωγραφίσουν ένα δέντρο, και να το ονομάσουν «το δέντρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μας». Κοντά στη βάση του κορμού του, γράφουν «ανθρώπινα δικαιώματα».
3. Στη συνέχεια, το δέντρο θα πρέπει να έχει μερικά κύρια κλαδιά, με όρους που οι μαθητές πιστεύουν πως περιλαμβάνονται ή θα έπρεπε να περιλαμβάνονται στα ανθρώπινα δικαιώματα. Γύρω από αυτά, μπορούν να υπάρχουν μικρότερα κλαδιά με στοιχεία που οι μαθητές θεωρούν πως συνδέονται με τα βασικά κλαδιά.
4. Μετά από καθορισμένο χρόνο, οι ομάδες αναρτούν τα χαρτιά τους στον τοίχο, και εξηγούν στους υπόλοιπους τι έχουν γράψει πάνω τους. Οι αφίσες αυτές μπορούν να μείνουν στον τοίχο για κάποιο χρονικό διάστημα, και να χρησιμεύσουν είτε σαν διακόσμηση είτε για να χρησιμοποιηθούν ξανά σε επόμενα μαθήματα.

Επέκταση

Αφού δούμε τις ιδέες των μαθητών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, μπορούμε να συνεχίσουμε μελετώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα ή τα δικαιώματα του παιδιού με περισσότερες λεπτομέρειες, και να βρούμε σε τι βαθμό τα πραγματικά δικαιώματα ανταποκρίνονται σε όσα έχουν καταγράψει οι μαθητές.

Δραστηριότητα 3.4. – Η βόλτα με το αερόστατο

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές ενημερώνονται για τις οικουμενικές αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κατανοούν πως αν και ορισμένα ανθρώπινα δικαιώματα ανεπιφύλακτα περιλαμβάνονται σε άλλα, στο σύστημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει διαφορά αν συγκεκριμένα δικαιώματα προστατεύονται ή όχι. Οι μαθητές κατανοούν πως τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αναφαίρετα, και πως η αυθαίρετη καταστρατήγησή τους ισοδυναμεί με δικτατορία.
Σχόλιο για τη χρήση	Το παιχνίδι αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εισαγωγή στην αρχή μιας σειράς μαθημάτων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ή ως μεταβατική δραστηριότητα στο τέλος.
Υλικά	Στυλό και χαρτιά, κατά προτίμηση μεγάλα που μπορούν να αναρτηθούν στο τοίχο. Λίστα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για να απορριφθούν ή να μπουν σε σειρά προτεραιότητας.

Διαδικασία

1. Ο/η εκπαιδευτικός κανονίζει το παιχνίδι. Οι μαθητές φτιάχνουν ομάδες των πέντε έως έξι ατόμων. Κάθε ομάδα παίρνει ένα χαρτί και μαρκαδόρους. Οι μαθητές ζωγραφίζουν ένα αερόστατο πάνω από τη θάλασσα ή την περιοχή τους. Οι σάκοι άμμου, που συμβολίζουν δέκα ανθρώπινα δικαιώματα, κολλούνται πάνω στο χαρτί (βλ. την παρακάτω λίστα).
2. Τώρα, το παιχνίδι ξεκινάει. Οι μαθητές φαντάζονται πως ταξιδεύουν με το «αερόστατο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Το αερόστατο αρχίζει να πέφτει, και οι επιβάτες πρέπει να ρίξουν μερικούς σάκους για να αποφύγουν σοβαρό ατύχημα.

Η εργασία των μαθητών είναι να βάλουν τα ανθρώπινα δικαιώματα που αντιπροσωπεύονται από τους σάκους σε σειρά προτεραιότητας. Θα χρησιμοποιήσουν κριτήρια, όπως αυτά που ακολουθούν. Περιέχεται κάποιο δικαίωμα σε κάποιο άλλο; Έχει κάποιο δικαίωμα ιδιαίτερη σημασία για την δημοκρατία ή τις προσωπικές μας ανάγκες;

3. Παρόλα αυτά, το αερόστατο συνεχίζει να πέφτει και πρέπει να πεταχτούν περισσότεροι σάκοι, σε τακτά χρονικά διαστήματα. Οι μαθητές πρέπει να πετάξουν κι άλλους σάκους. Αφού έχουν πεταχτεί τέσσερις ή πέντε σάκοι, το αερόστατο προσγειώνεται με ασφάλεια στο έδαφος.
4. Αναστοχασμός στην ολομέλεια. Κάθε ομάδα παρουσιάζει τη λίστα σε ολόκληρη την τάξη, και εξηγεί κάποιες από τις προτεραιότητες της. Μετά οι λίστες μπορούν να συγκριθούν. Υπάρχουν διαφορές; Θα πρέπει να γίνει και μια ενημέρωση σχετικά με την ομαδική εργασία. Ήταν δύσκολο να συμφωνήσουν τα μέλη; Ήταν δύσκολο να δώσουν προτεραιότητα σε κάποια ανθρώπινα δικαιώματα, έναντι κάποιων άλλων; Ελπίζουμε ότι οι μαθητές θα μπορούσαν να συμφωνήσουν πως όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα στη λίστα είναι σημαντικά, αλλά οι προτεραιότητες των ανθρώπων μπορεί να διαφέρουν αν θα πρέπει να διαλέξουν.

Σε ένα λειτουργικό σύνταγμα, η κατάργηση οποιουδήποτε από αυτά τα δικαιώματα θα προκαλούσε σοβαρό πλήγμα στη δημοκρατία. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι φυσικά δικαιώματα, και για τον λόγο αυτό αναφαίρετα. Η βόλτα με το αερόστατο ήταν, επομένως, προσομοίωση μιας κατάστασης που ελπίζουμε πως δεν θα συμβεί ποτέ – η εξουσία ενός δικτάτορα.

Αν οι μαθητές αμφισβητήσουν τους κανόνες του παιχνιδιού για τους λόγους αυτούς, τότε ο μαθησιακός του στόχος έχει επιτευχθεί πλήρως.

Είναι δυνατόν να επεκταθεί ο αναστοχασμός, εξετάζοντας ποια από αυτά τα δικαιώματα έχουν συμπεριληφθεί στο σύνταγμα της χώρας, και πως προστατεύονται.

Επέκταση

Όταν η δραστηριότητα πραγματοποιείται με μικρότερους μαθητές, τα κομμάτια με τα δικαιώματα θα πρέπει να αντικαθίστανται με αντικείμενα που είναι πιο οικεία στους μαθητές, για παράδειγμα οι “ελεύθερες εκλογές” μπορούν να αντικατασταθούν με “παιχνίδια”. Στην καταληκτική συζήτηση, τα αντικείμενα αυτά μπορούν να συνδεθούν με τα δικαιώματα του παιδιού.

Υλικά

Πληροφορίες

Οι σάκοι στο αερόστατο αποτελούνται από τα παρακάτω δικαιώματα:

- Ελεύθερες εκλογές
- Ελευθερία ιδιοκτησίας
- Ισότητα μεταξύ αντρών και γυναικών
- Ένα καθαρό και υγιές περιβάλλον
- Πρόσβαση σε υγιεινό φαγητό και καθαρό νερό
- Δικαίωμα στην εκπαίδευση
- Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας
- Ρούχα και στέγη για όλους τους πολίτες
- Ιδιωτική ζωή χωρίς παρεμβάσεις
- Ελευθερία μετακίνησης

Δραστηριότητα 3.5. – Επιθυμίες και ανάγκες

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές κατανοούν τη διαφορά μεταξύ των πραγμάτων που επιθυμούν ή θα ήθελαν, και αυτών που πραγματικά χρειάζονται.
Υλικά	Χαρτιά, στυλό, ψαλίδια.

Διαδικασία

1. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να ζωγραφίσουν κάποια από τα πράγματα που πιστεύουν ότι χρειάζονται, σε μικρά κομμάτια χαρτιού (ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να έχει προετοιμάσει τα κομμάτια, ή να βάλει τους μαθητές να τα κόψουν). Μπορούν να φτιάξουν περίπου 8-10 ζωγραφιές ο καθένας.
2. Όταν οι ζωγραφιές είναι έτοιμες, ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές σε ομάδες.
3. Κάθε ομάδα πρέπει να συμφωνήσει να βάλει στην άκρη όλες τις ζωγραφιές, εκτός από πέντε. Μόνο τα πέντε πιο σημαντικά πράγματα θα πρέπει να μείνουν στο θρανίο. Μετά, οι ομάδες εξηγούν τι διάλεξαν να κρατήσουν. Διάλεξαν όλες οι ομάδες τα ίδια πράγματα;

Επέκταση

Ο/η εκπαιδευτικός κρεμάει ένα σχοινί μπουγάδας στην αίθουσα, και κρεμάει με μανταλάκια κάποιες από τις ζωγραφιές. Στη συνέχεια, συζητάει με την τάξη ποιες ζωγραφιές μπορούν να απομακρυνθούν, ποια πράγματα δεν χρειάζονται πραγματικά. Στο τέλος, θα πρέπει να υπάρχουν μόνο πέντε ζωγραφιές στο σχοινί. Μπορούν οι μαθητές να συμφωνήσουν ποιες πέντε;

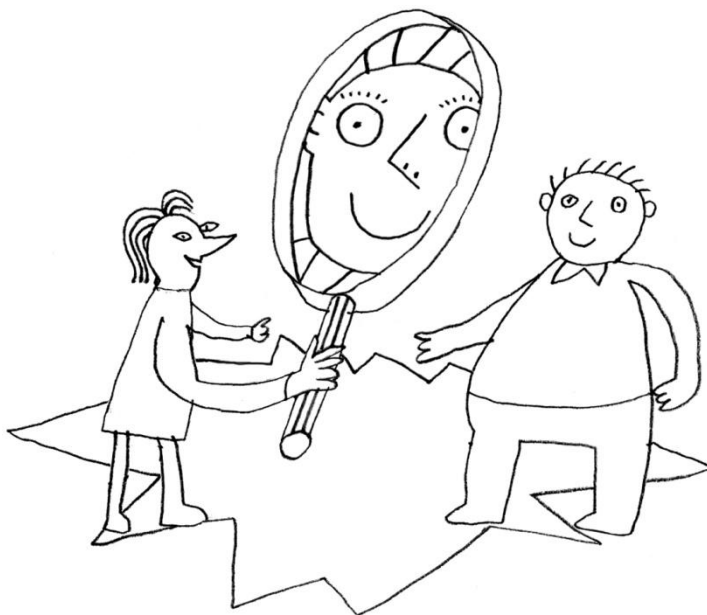
Δραστηριότητα 3.6. – Το κουτί του θησαυρού

Εκπαιδευτικός στόχος	Αυτή είναι μια δραστηριότητα για παιδιά κάτω των έξι ετών. Τα παιδιά κατανοούν πως έχουν δικαιώματα, συνειδητοποιούν πως αυτά τα δικαιώματα υπάρχουν και πως είναι σημαντικό να τα σέβονται.
Υλικά	Το κουτί του θησαυρού είναι ένα πολύ όμορφο κουτί που τα παιδιά διακοσμούν και γεμίζουν μόνα τους (με άρθρα από εφημερίδες, εικονογράμματα της UNICEF που παρουσιάζουν τα δικαιώματα του παιδιού, κούκλες και διάφορα άλλα αντικείμενα).

Διαδικασία

1. Αρχικά, το κουτί περιλαμβάνει:
 - δύο εικονογράμματα που αντιπροσωπεύουν το δικαίωμα στην ισότητα, και το δικαίωμα του σωματικά ή πνευματικά ανάπηρου στη βοήθεια και υποστήριξη,
 - δύο κούκλες που αντιπροσωπεύουν παιδιά από τη Γουατεμάλα.
2. Μαζεύοντας αντικείμενα που αντιπροσωπεύουν τα δικαιώματα του παιδιού, και βάζοντας τα στο κουτί, τα παιδιά κατανοούν τη σημασία αυτών των δικαιωμάτων. Το project με το κουτί του θησαυρού θα πρέπει να συνεχιστεί μέχρι το τέλος του δημοτικού.
3. Εκτός από το μεγάλο κουτί του θησαυρού, της τάξης, κάθε μαθητής έχει το δικό του, μικρό κουτί του θησαυρού.

Κεφάλαιο 4 - Αντιλαμβάνομαστε τους άλλους

Εισαγωγή

Η εικόνα δείχνει ένα κορίτσι να κοιτάει ένα αγόρι μέσα από έναν μεγενθυτικό φακό. Η εικόνα που δημιουργείται από τον μεγενθυτικό φακό είναι παρόμοια, αλλά όχι η ίδια με το αγόρι στην πραγματικότητα. Το αγόρι δεν ξέρει πώς μοιάζει η εικόνα του. Μπορεί να είναι λανθασμένη ή σωστή, ακόμα και να δείχνει περισσότερες λεπτομέρειες από αυτές που το αγόρι γνωρίζει ή που θα ήθελε να αποκαλύψει. Και οι δύο χαμογελούν, οπότε οι διαφορές μεταξύ αντίληψης και πραγματικότητας δεν φαίνεται να δημιουργούν πρόβλημα. Το κορίτσι χαμογελάει στην εικόνα, αλλά όχι στο ίδιο το αγόρι.

Όλοι κατευθύνουμε τους μεγενθυτικούς φακούς μας, όπως φαίνεται, προς άλλους ανθρώπους, και αποθηκεύουμε τις εικόνες τους στο μυαλό μας. Κρίνουμε τους ανθρώπους από αυτές τις νοητικές εικόνες, οι οποίες αποτελούν την πρώτη ύλη με την οποία δημιουργούμε τα στερεότυπα. Όλοι καταφεύγουμε σε τέτοιες απλουστεύσεις του πολύπλοκου κόσμου, τον οποίο κανένας από εμάς δεν μπορεί να κατανοήσει πλήρως. Αν τα στερεότυπα μετατραπούν σε προκαταλήψεις, ιδιαίτερα αρνητικές, μπορούν να προκαλέσουν αναστάτωση και εχθρότητα στην κοινωνία.

Οι δραστηριότητες, σε αυτό το κεφάλαιο, βοηθάνε τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν τις αντιλήψεις και προκαταλήψεις τους σε σχέση με τους άλλους, να αναστοχαστούν πάνω σε αυτές κριτικά, και να τις διορθώσουν, αν είναι απαραίτητο. Το κεφάλαιο αυτό, λοιπόν, εστιάζει στην κοινωνική διάσταση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι αμοιβαίες αντιλήψεις, προκαταλήψεις και τρόποι αλληλεπίδρασης με τους άλλους παρέχουν τη βάση πάνω στην οποία πρέπει να στηρίζονται η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Δεν αρκεί, ωστόσο, η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα να αποτελούν τις καθοριστικές αρχές της κυβέρνησης και του συντάγματος. Οι κοινωνικές και πολιτισμικές τους ρίζες είναι εξίσου σημαντικές.

Σε γενικές γραμμές, οι μαθητές θα κατανοήσουν τη λειτουργία των στερεοτύπων ως προς τη μείωση της πολυπλοκότητας των κοινωνιών και του κόσμου στον οποίο ζούμε. Θα πρέπει, επίσης, να κατανοήσουν πως τα στερεότυπα μπορεί να είναι επικίνδυνα, σπέρνοντας τον σπόρο της εχθρότητας σε μια κοινωνία. Αυτό μπορεί να συμβεί, ιδιαίτερα όταν συναντούμε ανθρώπους που είναι ξένοι και μας προκαλούν συναισθήματα φόβου. Η εκπαίδευση βοηθάει τους ανθρώπους να εντοπίζουν τις προκαταλήψεις και τα παραπλανητικά στερεότυπα, και να τα διορθώνουν.

Οι μεγαλύτεροι μαθητές μπορούν, επίσης, να κατανοήσουν πως οι αντιλήψεις και οι προκαταλήψεις μας τελικά συμβάλλουν σε μια κουλτούρα που είτε υποστηρίζει είτε υπονομεύει τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα σε μια κοινότητα. Κυριολεκτικά, η δημοκρατία αρχίζει με εμένα, και σένα.

Δραστηριότητα 4.1. – Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίσοι

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές μαθαίνουν να γνωρίζουν και να αποδέχονται ο ένας τον άλλον σε μια ομάδα. Οι μαθητές ανακαλύπτουν τι έχουν κοινό, και δεν το γνώριζαν. Οι μαθητές συνειδητοποιούν τις στάσεις και τις πρακτικές που σχετίζονται με τη διαφορά.
Υλικά	Ένα κομμάτι κιμωλίας ή ένας σπάγγος, για να φτιάξουμε μια γραμμή στο πάτωμα.

Διαδικασία

1. Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρει μια σειρά χαρακτηριστικών ένα προς ένα. Μόλις αναφερθεί, αυτοί που αναγνωρίζουν πως έχουν το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό διασχίζουν τη γραμμή.

Παραδείγματα: Όλοι αυτοί που ...

- φοράνε τζιν
- έχουν μπλε μάτια
- είναι μεγαλύτεροι
- έχουν επισκεφτεί άλλες χώρες στην Ευρώπη
- διαβάζουν συχνά εφημερίδα
- έχουν υποστεί διακρίσεις
- έχουν ομοφυλόφιλους φίλους
- έχουν προκαταλήψεις, κ.λπ.

Μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητές να προτείνουν χαρακτηριστικά, αλλά ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να έχει επίγνωση του τι θα μπορούσε να αποτελέσει ευαίσθητο σημείο.

2. Οι μαθητές συζητάνε τα παρακάτω θέματα:
 - Βρέθηκε κανείς σας στην ομάδα με κάποιον με το οποίο νόμιζε πως δεν είχε τίποτα κοινό;
 - Πώς αισθάνεται κανείς ως μέλος μιας μεγάλης ομάδας;
 - Πώς αισθάνεται κανείς μόνος του;

Παραλλαγή

Μόλις αναφερθεί ένα χαρακτηριστικό, οι μαθητές κινούνται στην τάξη, σχηματίζοντας ομάδες από άτομα με τα ίδια χαρακτηριστικά. Παραμένουν μαζί για λίγο, για να συζητήσουν τι έχουν κοινό. Το τι λένε αφορά, για παράδειγμα, προτιμήσεις και συμπεριφορά.

Δραστηριότητα 4.2. – Διαφορετικότητα

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές βιώνουν τη διαφορά και κατανοούν πως διαφορά είναι ριζωμένη στις κοινωνικές δομές. Η εμπειρία της διαφοράς είναι σημαντική στην εφηβεία. Οι νέοι άνθρωποι θέλουν να προσελκύουν την προσοχή, να αναγνωρίζονται από τους ενήλικες και να γίνονται σεβαστοί από άλλους ανθρώπους. Μία σημαντική πτυχή της διαμόρφωσης της ταυτότητας στην εφηβεία είναι ο αποχωρισμός από τους ενήλικες, ιδιαίτερα τους γονείς. Οι μαθητές κατανοούν πως υπάρχουν τόσες πολλές βιολογικές διαφορές που κανένας δεν μπορεί να τις προσδιορίσει όλες. Για παράδειγμα, είναι αδύνατον να πει κανείς πως μια μορφή εφυΐας είναι ανώτερη από μια άλλη. Οι διαφορές που έχουν σημασία ανάμεσα στους ανθρώπους έχουν τις ρίζες τους στην κοινωνία – για παράδειγμα στις αξίες, το κοινωνικό επίπεδο ή την κοινωνική αλλαγή. Σε τάξεις που οι μαθητές ανήκουν σε πολιτισμικές μειονότητες, η δραστηριότητα αυτή τους προσφέρει μια καλή ευκαιρία να τις αναδείξουν σε ένα πλαίσιο χωρίς διακρίσεις.
Υλικά	Ένα μεγάλο φύλλο χαρτί.

Διαδικασία

1. Ο/η εκπαιδευτικός καταγράφει όσα περισσότερα είδη διαφορών μεταξύ των ανθρώπων είναι δυνατόν σε ένα μεγάλο φύλλο χαρτιού.
2. Η τάξη χωρίζεται σε τέσσερις ομάδες. Κάθε ομάδα, καταγράφει ένα συγκεκριμένο είδος διαφορών:
 - σωματικές διαφορές
 - ψυχολογικές διαφορές
 - κοινωνικές διαφορές
 - πολιτισμικές διαφορές.
3. Αξιολόγηση: οι μαθητές σκέφτονται για τις διαφορές μεταξύ των ανθρώπων:
 - "Συνειδητοποιώ πως γνωρίζω...
 - ... αλλά έμαθα ...
 - Η μεγαλύτερη μου έκπληξη ήταν ..."

Επέκταση

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί γιατί οι άνθρωποι είναι τόσο όμοιοι όσο και διαφορετικοί.

Οι μαθητές φαντάζονται, γραπτά, δύο καταστάσεις στις οποίες είναι δύσκολο να βιώσεις διαφορά. Αυτό μπορεί, στη συνέχεια, να συζητηθεί με ολόκληρη την τάξη.

Δραστηριότητα 4.3. – Σωστό και λάθος

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές συνειδητοποιούν τα στερεότυπα, και αναστοχάζονται πάνω σε αυτά κριτικά. Κατανοούν πως οι απλουστεύσεις και τα στερεότυπα μας βοηθάνε να αντιμετωπίσουμε την πολυπλοκότητα του κόσμου στον οποίο ζούμε. Οι μαθητές αναπτύσσουν τις ικανότητες να προβαίνουν σε κρίσεις και αποφάσεις. Με τον τρόπο αυτό ενθαρρύνονται να αναπτύξουν κριτική στάση.
Υλικά	Η αίθουσα πρέπει να είναι άδεια από θρανία και καρέκλες. Ένας χώρος «Σωστό» και ένας «Λάθος» ορίζονται στις απέναντι γωνίες της αίθουσας.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές στέκονται στη μέση του δωματίου. Ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει μία σειρά από σωστές ή λανθασμένες δηλώσεις σχετικά με τους άντρες, τις γυναίκες, διάφορες εθνικότητες, κ.λπ.

Αντιδρώντας στην κάθε δήλωση, οι μαθητές πηγαίνουν στη μία ή την άλλη γωνία, ανάλογα με το τι πιστεύουν πως είναι σωστό ή λάθος.

Οι μαθητές που δεν έχουν άποψη μένουν στο κέντρο.

2. Ο/η εκπαιδευτικός προσκαλεί τους μαθητές να εξηγήσουν τις επιλογές τους.

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει τη σωστή απάντηση. Είναι σημαντικό αυτό το βήμα να μην παραλείπεται ποτέ.

3. Οι μαθητές ανταποκρίνονται στις δηλώσεις του/της εκπαιδευτικού. Ο/η εκπαιδευτικός τους ενθαρρύνει να εξηγήσουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλήφθηκαν τους άλλους, ιδιαίτερα αν ο τρόπος αυτός αποδείχτηκε λανθασμένος.

Επέκταση

Οι μαθητές αναλύουν τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα επικοινωνίας αντιμετωπίζουν τα θέματα που σχετίζονται με τις μειονότητες, το φύλο, τη βία, κ.λπ. Εντοπίζουν παραδείγματα στερεοτύπων, προκατάληψης, επιπολαιότητας ή προσεχτικής και διερευνητικής δημοσιογραφίας. Οι μαθητές προσπαθούν να διορθώσουν πληροφορίες που πιστεύουν πως είναι λανθασμένες ή ελλιπείς.

Δραστηριότητα 4.4. – Πρώτες εντυπώσεις

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές μπορούν να εντοπίσουν στερεότυπα και να συνειδητοποιήσουν την πολυμορφία των εντυπώσεων και των αντιλήψεων που έχουν οι άνθρωποι, ο ένας για τον άλλον. Οι μαθητές εξασκούν την ενεργητική ακρόαση και μαθαίνουν να σέβονται τους άλλους.
Υλικά	Φωτογραφίες ανθρώπων που μπορεί να προκαλέσουν διαφορετικές αντιδράσεις στους μαθητές κολλιούνται σε ένα μεγάλο κομμάτι χαρτιού (ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να διαλέξει πολύ διαφορετικούς χαρακτήρες ως προς την ηλικία, τον πολιτισμό, την εθνικότητα, κ.λπ.)

Διαδικασία

1. Οι μαθητές σχηματίζουν έναν κύκλο. Ο/η εκπαιδευτικός δίνει στον κάθε μαθητή ένα φύλλο χαρτί.
2. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τον κάθε μαθητή να κοιτάξει τη φωτογραφία του/της:
 - "Βλέπω..."
 - "Σκέφτομαι ..."
 - "Αισθάνομαι..."
3. Οι μαθητές γράφουν τις πρώτες εντυπώσεις τους στο κάτω μέρος της σελίδας. Μετά, διπλώνουν το κάτω μέρος της σελίδας έτσι ώστε να κρύψουν το κείμενο και δίνουν το χαρτί στον μαθητή στα αριστερά τους.
4. Αυτό συνεχίζεται μέχρι όλα τα χαρτιά να έχουν κάνει γρήγορα τον γύρο του κύκλου.
5. Οι μαθητές συγκρίνουν τις πρώτες εντυπώσεις τους:
 - Με ποιους τρόπους ήταν οι πρώτες εντυπώσεις σας διαφορετικές ή παρόμοιες;
 - Τι σας παραξένεψε στην πρώτη σας εντύπωση;
 - Ποιες πτυχές δε λάβατε υπόψη σας και γιατί;
 - Τι μάθατε από αυτή τη δραστηριότητα για τον εαυτό σας;

Επέκταση

Η άσκηση μπορεί να γίνει με έναν πολύ μικρό αριθμό φωτογραφιών, ή ακόμα και με μία μόνο φωτογραφία ή εθνογραφικό βίντεο. Μπορεί, επίσης, να ζητηθεί από τον κάθε μαθητή να γράψει τις εντυπώσεις του σε ένα φύλλο χαρτί.

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει πληροφορίες σχετικά με άλλες κουλτούρες: φαγητό, μουσική, οικογενειακή δομή, κ.λπ.

Δραστηριότητα 4.5. – Όλοι έχουμε προκαταλήψεις

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Σε αυτή την άσκηση, οι μαθητές αμφισβητούν στερεότυπα και προκαταλήψεις σε σχέση με άλλους ανθρώπους και μειονότητες. Ανακαλύπτουν τις αντιλήψεις διαφορετικών μειονοτήτων. Οι μαθητές συνειδητοποιούν τα όρια της ανεκτικότητάς τους, και των συγκρουσιακών συστημάτων αξιών τους. Οι μαθητές εκπαιδεύονται στο να αναπτύξουν τις δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης για την επίτευξη συμφωνίας.
Υλικά	Ένα αντίγραφο του φύλλου δραστηριότητας (σενάριο) για τον κάθε μαθητή.

Διαδικασία

1. Κάθε μαθητής λαμβάνει ένα αντίγραφο από το σενάριο και το διαβάζει σιωπηλά.
2. Κάθε άτομο διαλέγει τρεις ανθρώπους με τους οποίους θα προτιμούσε να συνταξιδέψει και τρεις ακόμα με τους οποίους δεν θα ήθελε να συνταξιδέψει.
3. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων.
 - Συγκρίνουν τις ατομικές επιλογές τους και τους αντίστοιχους λόγους για αυτές.
 - Προσπαθούν να συμφωνήσουν σε μια λίστα με τρεις προτιμήσεις και τρεις απορρίψεις.
 - Διαλέγουν έναν εκπρόσωπο για την ομάδα τους.
4. Κάθε ομάδα παρουσιάζει τη λίστα με τους προτιμώμενους και αποκλειόμενους συνταξιδιώτες σε ολόκληρη την τάξη, δίνοντας τους λόγους των επιλογών της.
5. Ο/η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει μία ελεύθερη συζήτηση εμπειριών, για παράδειγμα:
 - Ποιοι ήταν οι βασικοί, καθοριστικοί παράγοντες;
 - Αν η ομάδα δεν έχει συμφωνήσει σε μια λίστα προτιμώμενων, γιατί δεν συμφώνησαν;
 - Ποια στερεότυπα υποδηλώνει η λίστα των επιβατών;
 - Από πού προέρχονται αυτές οι εικόνες;
 - Πώς θα αισθανόσουν αν κανείς δεν ήθελε να μοιραστεί ένα βαγόνι μαζί σου;

Επέκταση

Η λίστα μπορεί να προσαρμοστεί ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα και το κοινωνικό υπόβαθρο των μαθητών, αλλά θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει ανθρώπους που εκπροσωπούν μειονότητες σαφώς διακριτές με την πρώτη ματιά, και άλλες που δεν είναι.

Οι μειονότητες και οι διακρίσεις μπορούν, επίσης, να μελετηθούν μέσα από τη λογοτεχνία και την ιστορία.

Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

Το σενάριο

Έχεις ξεκινήσει ένα ταξίδι με το τρένο που θα διαρκέσει αρκετές μέρες. Μοιράζεσαι ένα βαγόνι για τον ύπνο με τρεις άλλους ανθρώπους.

Ποιους από τους παρακάτω επιβάτες θα προτιμούσες για να μοιραστείς το βαγόνι σου;

Με ποιους από τους παρακάτω επιβάτες δεν θα ήθελες να μοιραστείς το βαγόνι σου;

- Έναν χοντρό Ελβετό τραπεζίτη
- Έναν Ιταλό dj που παίρνει ναρκωτικά
- Έναν Αφρικανό που πουλάει εξωτικά πράγματα
- Έναν τσιγγάνο που μόλις βγήκε από τη φυλακή
- Μία φεμινίστρια Γερμανίδα τραγουδίστρια ροκ
- Έναν ομοφυλόφυλο ξένο φοιτητή
- Μία νεαρή Ρουμάνα με ένα μικρό παιδί
- Έναν μεθυσμένο Άγγλο Σκίνχεντ
- Μία οροθετική εκδιδόμενη γυναίκα
- Έναν πολύ φτωχό πρόσφυγα
- Έναν οπλισμένο ξένο στρατιώτη
- Μία νεαρή γυναίκα που μιλάει μόνο Γαλλικά

Δραστηριότητα 4.6. – Είμαστε όλοι ίσοι, αλλά μερικοί είναι πιο ίσοι από τους άλλους

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές εντοπίζουν και αναλύουν τους λόγους και τα κίνητρα για τις διακρίσεις εις βάρος άλλων. Η άσκηση αυτή εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες επηρεάζουν τις πιθανότητες κοινωνικής επιτυχίας.
Υλικά	Μεγάλα χαρτόνια και μαρκαδόροι.

Διαδικασία

1. Ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές σε ομάδες, όχι μεγαλύτερες των έξι ατόμων. Οι ομάδες πρέπει να αποτελούνται από ζυγό αριθμό μαθητών. Κάθε ομάδα παίρνει ένα χαρτόνι και έναν μαρκαδόρο.
2. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μισούς μαθητές της ομάδας να ζωγραφίσουν μία καρικατούρα κάποιου κοινωνικά επιτυχημένου, κι από τους άλλους μισούς την καρικατούρα ενός αποτυχημένου.
3. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τις ομάδες να κάνουν έναν κατάλογο με τα χαρακτηριστικά του μοντέλου τους: κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, επάγγελμα, φύλο, εθνικότητα, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, επιλογή ντυσίματος, βασική εμφάνιση, τρόπος ζωής, τύπος κατοικίας, καταναλωτικές συνήθειες.
4. Στη συνέχεια, τούς ζητάει να ανταλλάξουν τα σχέδιά τους και να τα ερμηνεύσουν.
5. Τα σχέδια κρεμώνται στον τοίχο. Κάθε ομάδα καλείται να ερμηνεύσει σε ολόκληρη την τάξη το σχέδιο που έλαβε.
6. Οι «καλλιτέχνες» σχολιάζουν τις προθέσεις τους. Επικοινωνώντας τις ιδέες πίσω από τα σχέδια και με την επίδρασή τους σε αυτούς που τα βλέπουν, οι μαθητές αναμένεται να αγγίξουν τα ακόλουθα ερωτήματα:
 - Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της επιτυχίας;
 - Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της αποτυχίας;
 - Ποιοι είναι οι παράγοντες εκείνοι που κάνουν τη διαφορά ανάμεσα σε «νικητές» και «ηττημένους»;
 - Οι άνθρωποι αυτοί εκπροσωπούνται από συγκεκριμένες ομάδες;
 - Έχουν όλοι οι άνθρωποι τις ίδιες πιθανότητες επιτυχίας ανεξάρτητα από την κοινωνική τους προέλευση;

Επέκταση

Ποιοι είναι οι λόγοι για τις διακρίσεις εις βάρος, και τον αποκλεισμό, ανθρώπων που είναι διαφορετικοί λόγω του πολιτισμού, της καταγωγής, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της γλώσσας, κ.λπ.;

Ποιοι είναι οι λόγοι για την ανισότητα μεταξύ των ανθρώπων; Είναι η ισότητα επιθυμητή, και μπορεί να υπάρξει, ή όχι;

Δραστηριότητα 4.7. – Οι τουρίστες

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Αυτό το παιχνίδι ρόλων προσομοιώνει μια πολιτισμική σύγκρουση, και επιτρέπει στους μαθητές να παρατηρήσουν τα στερεότυπα που φέρνουν στο παιχνίδι ρόλων. Θα βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν πιθανές συγκρούσεις σε τέτοιες καταστάσεις. Η άσκηση κάνει τις προοπτικές των μαθητών να ποικίλουν, «βάζοντάς τους στη θέση των άλλων».
	Οι μαθητές αναπτύσσουν τις δεξιότητες επικοινωνίας.
Υλικά	Ένα κομμάτι χαρτί ή χαρτόνι, μαρκαδόροι, κι αν είναι δυνατόν, κάποιος εξοπλισμός τουριστών, π.χ. μια φωτογραφική μηχανή.

Διαδικασία

Σημείωση για τη μέθοδο:

Μια ιδανική ρύθμιση θα ήταν να δουλέψουν δύο διαφορετικές τάξεις, κάθε μία με έναν/μία εκπαιδευτικό, ως επικεφαλής. Ο ρόλος των δύο εκπαιδευτικών είναι να υπενθυμίζει στους μαθητές τις οδηγίες και τα χαρακτηριστικά των αντίστοιχων ομάδων τους: «τους τουρίστες» και τους «Χς».

1. Οι δύο ομάδες συναντιούνται στις αντίστοιχες τάξεις τους. Έχουν 15 λεπτά να δημιουργήσουν το πλαίσιο στο οποίο θα πραγματοποιηθεί η δράση, και να προετοιμάσουν τους ρόλους τους.

Οι τουρίστες γράφουν πληροφορίες για τη χώρα τους, αναπτύσσουν τις προσδοκίες τους για το ταξίδι και προετοιμάζουν τον εξοπλισμό που θα έχουν μαζί τους, π.χ. φωτογραφική μηχανή, κινητό τηλέφωνο, ξένο νόμισμα. Αν δεν έχουν στη διάθεσή τους τα πραγματικά αντικείμενα, μπορούν να τα συμβολίσουν με σχέδια.

Οι "Χς" καθορίζουν τον πολιτισμό τους: την οικογενειακή δομή, την οικονομία, τα τοπικά προϊόντα, την ένδυση και τη στέγαση. Οι "Χς" πρέπει να είναι όσο το δυνατόν περισσότερο «πρωτόγονοι». Δίνουν στον εαυτό τους ένα όνομα.

Τα πολιτισμικά στοιχεία πρέπει να είναι ομοιογενή. Μπορούν κι αυτά να συμβολίζονται με σχέδια.

2. Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να γίνει στην επόμενη σχολική ώρα.

Δύο τουρίστες, καθώς ψωνίζουν αναμνηστικά και βγάζουν φωτογραφίες, συναντάνε μέλη των "Χς".

Πηγαίνουν πίσω στην ομάδα τους και αφηγούνται την εμπειρία τους. Περιγράφουν τι παρατήρησαν σε σχέση με τον παράξενο πολιτισμό των "Χς".

Οι "Χς" μοιράζονται τις εντυπώσεις τους από την πρώτη συνάντησή τους με τους τουρίστες, και λένε τη γνώμη τους για τη στάση των τουριστών.

3. Οι τουρίστες εισβάλλουν στη γη των "Χς" που δεν επιθυμούν να αλλάξουν τους τρόπους τους.
4. Οι δύο ομάδες συναντώνται για ανατροφοδότηση:
 - Πώς αισθάνονται οι τουρίστες;
 - Πώς αισθάνονται οι "Χς";
 - Τι σκέφτονται οι τουρίστες για τους "Χς";
 - Τι σκέφτονται οι "Χς" για τους τουρίστες;
 - Οι τουρίστες εξηγούν τι βρήκαν δύσκολο σε σχέση με τη συμπεριφορά των "Χς".

- Οι "Χs" εξηγούν τι βρήκαν δύσκολο σε σχέση με τη συμπεριφορά των τουριστών.
- Σύμφωνα με τους τουρίστες, τι θα μπορούσαν να είχαν κάνει οι "Χs" για να διευκολύνουν την επικοινωνία;
- Σύμφωνα με τους "Χs", τι θα μπορούσαν να είχαν κάνει οι τουρίστες για να είναι λιγότερο ενοχλητικοί;
- Αν έπρεπε να ξαναπάς στη χώρα των "Χs", τι θα έπρεπε να γνωρίζεις ή να κάνεις για να συμπεριφερθείς κατάλληλα;

Επέκταση

Οι μαθητές παίρνουν συνέντευξη από μέλη της κοινότητάς τους τα οποία έχουν επισκεφτεί άλλες χώρες, ή τους προσκαλούν να συμμετέχουν σε ένα μάθημα, στην τάξη, προκειμένου να μοιραστούν μαζί τους την εμπειρία της επαφής με ανθρώπους διαφορετικού πολιτισμικού υπόβαθρου.

Παραλλαγή

Οι μαθητές φαντάζονται μία ιδανική κοινωνία και προσδιορίζουν τις σημαντικές αλλαγές σε σχέση με τον δικό τους πολιτισμό.

Δραστηριότητα 4.8. – Globingo: «Ένας άνθρωπος είναι μέρος ολόκληρου του κόσμου».

Εκπαιδευτικός στόχος	Ο σκοπός αυτού του παιχνιδιού είναι να δείξει πως ο άνθρωπος είναι μέρος ολόκληρου του κόσμου.
Υλικά	Ένα φύλλο με τετράγωνα του bingo για κάθε μαθητή. Φύλλο με ερωτήσεις. Ερωτήσεις για ομαδική συζήτηση.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές συμπληρώνουν τα τετράγωνα σύμφωνα με τις ερωτήσεις που τέθηκαν. Κάθε μαθητής έχει δύο σειρές: μία για ένα όνομα και μία για μια χώρα. Θα πρέπει να προσπαθήσουν να βρουν για κάθε τετράγωνο το όνομα ενός συμμαθητή τους και το όνομα της χώρας που ταιριάζει.
Υπάρχει μια ποικιλία ερωτήσεων που μπορούν να τεθούν. Συνήθως χρειάζεται από το Α μέχρι το Μ, αλλά μπορείτε να προσθέσετε κι άλλες διαφορετικές ερωτήσεις, αν και οι μαθητές επιτρέπεται να χρησιμοποιήσουν το όνομα ενός συμμαθητή τους μόνο μία φορά. Διαφορετικά πρέπει να διαγράψουν ένα τετράγωνο, και δεν θα μπορούν να κάνουν "bingo" σε εκείνη τη σειρά.
2. Μετά το παιχνίδι, θα μπορούσε να ακολουθήσει ομαδική συζήτηση. Οι μαθητές θα μάθουν πως η μετανάστευση είναι κάτι φυσιολογικό σχεδόν σε κάθε οικογένεια και έθνος. Θα μιλήσουν για παγκόσμιες καταστάσεις και τον κόσμο ως ένα δίκτυο.

Υλικά για εκπαιδευτικούς

Ερωτήσεις: Βρείτε κάποιον στην αίθουσα που...

- έχει ταξιδέψει σε μια ξένη χώρα
- έχει έναν φίλο δια αλληλογραφίας σε μια άλλη χώρα
- μαθαίνει μια ξένη γλώσσα
- έχει έναν συγγενή σε μια ξένη χώρα
- του αρέσει η μουσική από μια ξένη χώρα
- έχει βοηθήσει έναν επισκέπτη από μια ξένη χώρα
- του αρέσει να τρώει το φαγητό μιας ξένης χώρας
- έχει ένα αυτοκίνητο από μια ξένη χώρα
- μένει σε ένα σπίτι που μιλάνε παραπάνω από μια γλώσσες
- έχει έναν συγγενή που γεννήθηκε σε μια άλλη χώρα
- έχει πρόσφατα δει μια ιστορία σχετικά με μια άλλη χώρα στην εφημερίδα
- μίλησε πρόσφατα με κάποιον που έχει ζήσει σε άλλη χώρα
- έχει πρόσφατα μάθει κάτι για μια άλλη χώρα στην τηλεόραση

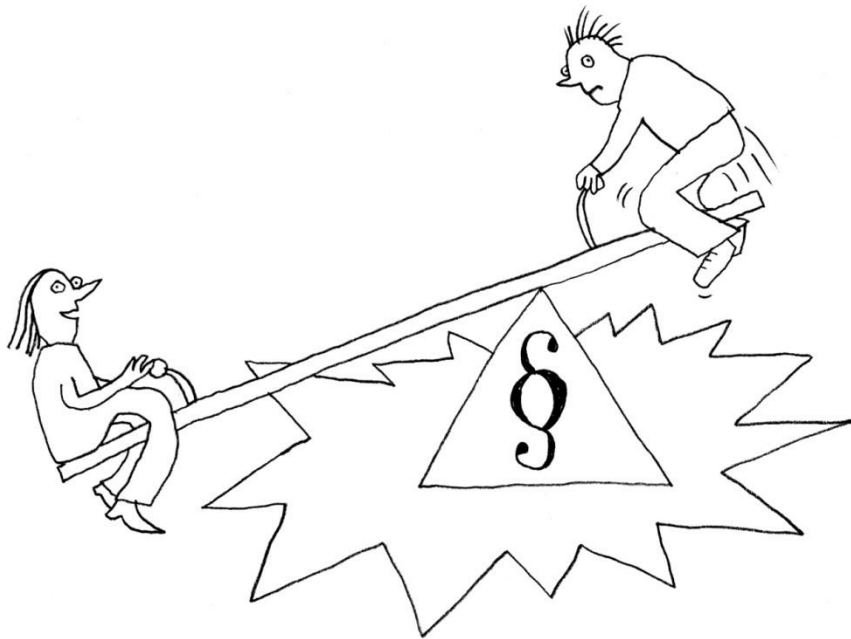
Ερωτήσεις για ομαδική συζήτηση

1. Τι μάθατε ο ένας για τον άλλον σε αυτή τη διαδικασία;
2. Ποιο πράγμα που μάθατε για τους συμμαθητές σας σας προκάλεσε μεγαλύτερη έκπληξη;
3. Τι σας λέει το παιχνίδι αυτό για τον κόσμο μας;

Υλικά για τους μαθητές: Φύλλο Bingo

A όνομα: χώρα:	B όνομα: χώρα:	Γ όνομα: χώρα:	Δ όνομα: χώρα:
Ε όνομα: χώρα:	Ζ όνομα: χώρα:	Η όνομα: χώρα:	Θ όνομα: χώρα:
Ι όνομα: χώρα:	Κ όνομα: χώρα:	Λ όνομα: χώρα:	Μ όνομα: χώρα:

Κεφάλαιο 5 - Κάνουμε τη δικαιοσύνη λειτουργική

Εισαγωγή

Η εικόνα δείχνει ένα αγόρι και ένα κορίτσι σε μια τραμπάλα. Το υπομόχλιο που στηρίζει την τραμπάλα δεν είναι στο κέντρο, παρέχοντας στο κορίτσι έναν μεγαλύτερο μοχλό και στο αγόρι έναν μικρότερο. Έτσι, το κορίτσι κυριαρχεί στο παιχνίδι και φαίνεται να το απολαμβάνει. Το αγόρι, με μια δυστυχισμένη έκφραση στο πρόσωπό του, προσπαθεί να κατέβει, αλλά οι προσπάθειές του είναι μάταιες. Τέτοιες καταστάσεις οδηγούν συχνά σε τσακωμό και σύγκρουση. Το υπομόχλιο φέρει το σύμβολο μιας παραγράφου που αναφέρεται στο νόμο.

Η εικόνα μπορεί να διαβαστεί με διαφορετικούς τρόπους και οδηγεί σε ενδιαφέρουσες ερωτήσεις. Οι ευκαιρίες του αγοριού και του κοριτσιού σε αυτή την κατάσταση είναι άνισες, κάτι το οποίο αναφέρεται στο θέμα της ισότητας των φύλων. Παραδόξως, είναι το κορίτσι που βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση. Ίσως το κορίτσι να εξαπατά, το οποίο σημαίνει πως έχει παραβεί τον νόμο, ή απολαμβάνει ένα πλεονέκτημα που της έχει χορηγηθεί από τον νόμο για να αντισταθμιστούν οι διακρίσεις του παρελθόντος ενάντια στις γυναίκες και τα κορίτσια. Οπότε, είναι αυτό ένα δίκαιο παιχνίδι; Είναι πάντα δίκαιη η ισότητα; Ποιανού τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύονται από τον νόμο; Παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα κάποιου - και από ποιον;

Το σύμβολο της παραγράφου ανοίγει μια επιπλέον προοπτική. Ποιος έχει φτιάξει τους κανόνες του παιχνιδιού; Το επίσημο σύμβολο του νόμου αναφέρεται στο κράτος και το κράτος δικαίου. Το κράτος μπορεί να αποτελείται από θεσμούς που μοιράζονται την εξουσία, και ελέγχουν ο ένας τον άλλον σε ένα σύστημα ελέγχων και ισορροπιών – κοινοβούλιο, κυβέρνηση και δικαστήρια. Μπορεί να διευθύνεται από μια καλοπροαίρετη ή μια δεσποτική αυτοκρατία. Οι νόμοι είναι ζωτικής σημασίας, καθώς μετατρέπουν τα ανθρώπινα δικαιώματα σε ατομικά δικαιώματα για τους πολίτες ενός κράτους-έθνους. Ως εκ τούτου, οι νόμοι προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα αν αυτά παραβιαστούν. Παρόλα αυτά, όπως δείχνει η εικόνα, τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να παραβιαστούν από πολίτες, ή ακόμα και από έναν άδικο νόμο.

Εναλλακτικά, ο νόμος πρέπει να επιτύχει μια ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων των μεμονωμένων πολιτών, και να καθορίσει τα όρια των ανθρώπινων δικαιωμάτων του ατόμου για να προστατεύσει τα δικαιώματα των άλλων.

Οι δραστηριότητες σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται σε αυτά τα θέματα της δικαιοσύνης και της ίσης μεταχείρισης. Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν πως η δικαιοσύνη είναι ζωτικής σημασίας για την ειρήνη και την ασφάλεια στην κοινωνία.

Δραστηριότητα 5.1. – Δεν είναι δίκαιο

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές συνειδητοποιούν τις έννοιες της δικαιοσύνης και της αδικίας.
Υλικά	Κοινωνικές σπουδές, γλώσσες.

Διαδικασία

Οι μαθητές δουλεύουν σε ζευγάρια.

1. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από το κάθε ζευγάρι να διαλέξει μια φωτογραφία.
2. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να περιγράψουν την κατάσταση, όπως την καταλαβαίνουν:
 - "Μπορώ να δω ..." (πραγματική περιγραφή)
 - "Αισθάνομαι ..." (συναισθηματική αντίδραση)
 - "Με κάνει να σκέφτομαι..." (συνδέσεις, ιδέες)
 Ο/η εκπαιδευτικός, στη συνέχεια, τους ζητάει να κατηγοριοποιήσουν τις φωτογραφίες, σε τρεις κατηγορίες:
 - Οι φωτογραφίες δείχνουν μια κατάσταση που είναι δίκαια.
 - Οι φωτογραφίες δείχνουν το αντίθετο, π.χ. ένα παράδειγμα αδικίας.
 - Οι μαθητές δεν είναι σίγουροι πως να κατηγοριοποιήσουν τις φωτογραφίες.
3. Τα ζευγάρια σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων. Κάθε ζευγάρι εξηγεί την εικόνα του στο άλλο ζευγάρι, και θα πρέπει να προσπαθήσει να τους πείσει για την απόφαση που πήραν. Οι εικόνες με τα σχόλια των ομάδων αναρτώνται στην αίθουσα. Κάθε μαθητής θα πρέπει να έχει χρόνο να μελετήσει τα εκθέματα.
4. Ολομέλεια:
 - Ποια είδη καταστάσεων έχουν περιγραφεί ως δίκαια - ή ως άδικα;
 - Ήταν δύσκολο να παρθεί μια απόφαση για κάποιες από τις καταστάσεις που απεικονίστηκαν; Γιατί;
 - Ποιες συνθήκες παράγουν αδικία;
 - Πώς μπορούν αυτές οι άδικες καταστάσεις να αλλάξουν;

Επέκταση

Οι μαθητές σχηματίζουν αρκετές ομάδες. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα παράδειγμα αδικίας και ασχολείται με την τελευταία ερώτηση: Πώς μπορεί αυτή η μορφή αδικίας να ξεπεραστεί;

Πρώτον, θα μπορούσαν να εντοπίσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα τα οποία παραβιάζονται στην υπό συζήτηση περίπτωση. Δεύτερον, θα μπορούσαν να αναζητήσουν τρόπους να προστατεύσουν και να εφαρμόσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Δραστηριότητα 5.2. – Η εξαίρεση

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές εισάγονται στο θέμα των διακρίσεων.
Υλικά	Διαφορετικοί αριθμοί χρωματιστών αυτοκόλλητων και ένα άσπρο αυτοκόλλητο.

Διαδικασία

Οι μαθητές δουλεύουν σε ζευγάρια.

1. Ο/η εκπαιδευτικός κολλάει ένα αυτοκόλλητο στο μέτωπο του κάθε μαθητή. Οι μαθητές δεν πρέπει να ξέρουν τι χρώμα έχουν. Πρέπει, λοιπόν, να έχουν κλειστά τα μάτια όταν παίρνουν το αυτοκόλλητό τους.
2. Οι μαθητές ανοίγουν τα μάτια τους. Κάθε μαθητής πρέπει τώρα να βρει τα άλλα μέλη της ομάδας του, με τις ομάδες να σχηματίζονται τελικά από τα χρώματά τους.
3. Ανατροφοδότηση και αναστοχασμός στην ολομέλεια. Προτείνονται ερωτήσεις, όπως οι παρακάτω:
 - Πώς αισθάνθηκες όταν συνάντησες το πρώτο άτομο που φορούσε ίδιο αυτοκόλλητο με το δικό σου;
 - Πώς αισθάνθηκε το άτομο που φορούσε το μοναδικό άσπρο αυτοκόλλητο;
 - Προσπαθήσατε να βοηθήσετε ο ένας τον άλλο στην ομάδα σας;
 - Πώς μπορεί να ενταχθεί το άτομο που φοράει το άσπρο αυτοκόλλητο;
4. Η άσκηση μπορεί να χρησιμεύσει για να εισάγει στους μαθητές τη σχέση μεταξύ των πλειονοτικών και μειονοτικών ομάδων στην κοινωνία:
 - Ποιες είναι οι εξαιρέσεις, οι αποκλεισμένοι, στην κοινωνία;
 - Μπορεί το να είναι κανείς η εξαίρεση, ή να βρίσκεται στο περιθώριο, να αποτελεί προσωπική επιλογή;

Επέκταση

Η άσκηση αυτή μπορεί να προχωρήσει περαιτέρω δίνοντας πλεονεκτήματα σε μία ομάδα. Οι μαθητές μπορεί να συμμετέχουν περισσότερο, αλλά αυτή η ρύθμιση ενδέχεται να δημιουργήσει άγχος και εχθρότητα. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να γνωρίζει την τάξη καλά, και να είναι προετοιμασμένος να αντιδράσει κατάλληλα.

Δραστηριότητα 5.3. – Το παζλ εικόνων

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Αυτό το παιχνίδι προσομοιώνει μια εμπειρία άδικης μεταχείρισης. Οι μαθητές συνειδητοποιούν τις αντιδράσεις τους στην άδικη μεταχείριση, οι οποίες βασίζονται σε ηθικές αρχές της δικαιοσύνης. Η δικαιοσύνη αποτελεί θεμελιώδη κατηγορία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι μαθητές συνειδητοποιούν τη σημασία της αλληλεγγύης και της συνεργασίας στην αντιμετώπιση της αδικίας.
Υλικά	Φάκελοι με απλά παζλ, ή εικόνες που έχουν κοπεί σε κομμάτια.

Διαδικασία

1. Προετοιμασία: θα πρέπει να υπάρχει ένα παζλ για κάθε ομάδα τριών ή τεσσάρων μαθητών στην τάξη. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν απλά, έτοιμα παζλ ή να τα ετοιμάσουν, κόβοντας εικόνες (π.χ. κάρτες ή διαφημίσεις) σε κομμάτια. Κάθε παζλ θα πρέπει να μπει σε έναν φάκελο. Ιδανικά, ένα αντίγραφο της εικόνας θα πρέπει να κολληθεί πάνω στον φάκελο. Ο/η εκπαιδευτικός παίρνει ένα κομμάτι από ορισμένα παζλ, και ανταλλάσσει μερικά κομμάτια μέσα σε άλλα παζλ. Κάποια παζλ θα πρέπει να είναι πλήρη.
2. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των περίπου τεσσάρων ατόμων. Ο/η εκπαιδευτικός αναθέτει ένα συγκεκριμένο καθήκον σε κάθε μέλος της ομάδας:
 - ένας μαθητής υπεύθυνος για τον χρόνο και τα υλικά,
 - ένας διαιτητής που αποτρέπει τη σύγκρουση και εξασφαλίζει ότι οι οδηγίες εκτελούνται σωστά,
 - ένας μαθητής που έχει το αντίγραφο του τελικού παζλ,
 - ένας μαθητής που εκτελεί την εργασία.

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει από έναν φάκελο στην κάθε ομάδα, και τους αναθέτει να φτιάξουν το παζλ μέσα σε λίγο μόνο χρόνο. Οι μαθητές σύντομα ανακαλύπτουν αν μπορούν να το κάνουν ή όχι, κι αν μπορούν να λάβουν υποστήριξη από άλλες ομάδες.
3. Από το παιχνίδι, βγαίνουν καθαροί νικητές και χαμένοι. Ανάλογα με την ηλικιακή κατηγορία και την αντίδραση των μαθητών, ερωτήσεις σαν τις παρακάτω μπορούν να χρησιμεύσουν για να διατυπωθεί και να αξιολογηθεί η εμπειρία των θετικών ή των αρνητικών διακρίσεων:
 - Πώς αισθάνθηκες όταν συνειδητοποίησες ότι οι ομάδες είχαν διαφορετικό υλικό;
 - Πώς θα αισθανόσουν αν βρισκόσουν σε διαφορετική ομάδα;
 - Πώς αισθάνθηκες ως μέλος της ομάδας η οποία είχε πολύ λίγα/πάρα πολλά υλικά;
 - Ποια είδη συμπεριφορών βοήθησαν, ή εμπόδισαν, την επιτυχία μιας ομάδας;

Επέκταση

Οι μαθητές ενθαρρύνονται να συζητήσουν πραγματικές καταστάσεις στις οποίες οι άνθρωποι δεν έχουν ίση πρόσβαση σε σημαντικούς πόρους (π.χ. διαθέσιμο χρόνο, δουλειά, χρήματα, εξουσία).

Δραστηριότητα 5.4. – Ο ρόλος του νόμου

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι αρχαίοι φιλόσοφοι βασίστηκαν σε διαφορετικές αξίες για να καθορίσουν τον σκοπό του νόμου. Οι διαφορετικές επιλογές αξιών σχετίζονται με διαφορετικά κοινωνικά και πολιτικά συστήματα. Η θεωρία παρέχει ένα πλαίσιο για τον αναστοχασμό της καθημερινής εμπειρίας, στην οποία οι επιλογές των αξιών καθορίζονται από τα συμφέροντά μας. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να κάνουν σκόπιμες επιλογές αξιών μέσα στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να τις εκθέσουν σε σύγκριση και συζήτηση, και να δεσμευτούν σε αυτές στην καθημερινή τους ζωή.
Υλικά	Διαφορετικές έννοιες σε σχέση με τον ρόλο του νόμου γράφονται σε μεγάλα κομμάτια χαρτί και αναρτώνται στους τοίχους (βλ.Μ1 στην ενότητα των υλικών).

Διαδικασία

1. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των τριών ή τεσσάρων, και τους δίνονται φύλλα εργασίας με έναν κατάλογο με κανόνες δεοντολογίας (βλ. Μ2 στην ενότητα των υλικών).
2. Κάθε ομάδα πρέπει να συσχετίσει τους κανόνες δεοντολογίας με την υποκείμενη έννοια του νόμου (10 λεπτά).
3. Οι ομάδες ελέγχουν τα αποτελέσματά τους.
4. Οι μαθητές επιλέγουν την έννοια την οποία επιδοκιμάζουν περισσότερο.
5. Οι μαθητές επιλέγουν την έννοια την οποία επιδοκιμάζουν λιγότερο.

Επέκταση

Αναστοχασμός στην τάξη:

- Οι κανόνες που εφαρμόζετε στη δική σας ζωή ανταποκρίνονται στην επιλογή σας;
- Ξέρετε κανόνες που εμπίπτουν στις επιλογές που απορρίψατε; Εκφράσατε την αντίρρησή σας για αυτούς; Γιατί; Τι κάνατε;

Γραπτός αναστοχασμός:

- Σε ποια έννοια του νόμου έχετε δεσμευτεί περισσότερο, και γιατί;
- Γράψτε πέντε κανόνες που τηρείτε στην καθημερινή σας ζωή.

Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

M 1: Βασικές έννοιες του νόμου

1. Σκοπός του νόμου είναι να αποτρέψει τα άτομα από την παραβίαση των δικαιωμάτων των άλλων ανθρώπων (Αριστοτέλης)
2. Σκοπός του νόμου είναι να δίνει στον κάθε άνθρωπο αυτό που του αξίζει (Αριστοτέλης).
3. Σκοπός του νόμου είναι να δημιουργήσει μια ιδανική κοινωνία (Πλάτωνας).
4. Ο νόμος χρησιμεύει για να αποτραπεί η ζημιά που προκλήθηκε σε άτομα από αδικία (Γλαύκων).
5. Ο νόμος θα πρέπει να χρησιμεύει για να διαφυλλάττει τα συμφέροντα εκείνων που κυβερνούν (Θρασύμαχος).
6. Ο ρόλος του νόμου είναι να διατηρεί κοινωνική ειρήνη διασφαλίζοντας την ευημερία όλων, και να επιβάλλει την εφαρμογή αυτού που είναι χρήσιμο για την κοινωνία (Πρωταγόρας).
7. Σκοπός του νόμου είναι να προστατεύει τους ασθενέστερους.

M 2: Κανόνες

1. Άνθρωποι που έχουν κακομεταχειριστεί τα παιδιά τους θα φυλακίζονται.
2. Το κράτος θα εγγυάται στους άνεργους ένα εισόδημα που θα τους επιτρέπει να επιβιώνουν.
3. Προτεραιότητα για θέσεις εργασίας θα δίνεται στους μαθητές με τους καλύτερους βαθμούς.
4. Όλοι οι εργαζόμενοι θα πρέπει να συνεισφέρουν κάτι από τα κέρδη τους για τις ανάγκες των ανέργων.
5. Κάθε ενέργεια ενός ατόμου που προκαλεί βλάβη σε ένα άλλο άτομο θα υποχρεώνει το πρώτο να αντισταθμίζει την ενέργεια αυτή.
6. Οι εκπαιδευτικοί θα φροντίζουν να γνωρίζουν οι μαθητές πως οι νόμοι της κοινωνίας μας, καθότι είναι οι καλύτεροι νόμοι, είναι απαραίτητοι.
7. Κάθε άτομο που επιδεικνύει την αντίθεσή του στην οργάνωση της κοινωνίας θα στέλνεται σε ένα κέντρο για επανεκπαίδευση.
8. Μόνο δραστηριότητες που επιτρέπονται από το κράτος για την ευημερία όλων είναι εγκεκριμένες.
9. Μόνο οι φορολογούμενοι θα έχουν δικαίωμα ψήφου.
10. Όλοι οι νέοι άνθρωποι θα πρέπει να ανήκουν σε κρατικούς οργανισμούς, έτσι ώστε να μπορούν να συμμετέχουν σε ωφέλιμο έργο.
11. Οι εταιρίες θα πρέπει να εγκαταστήσουν φίλτρα αντιρρύπανσης στις καμινάδες.
12. Κανείς δεν θα επιτρέπεται να διαδίδει ιδέες οι οποίες δεν έχουν αναγνωριστεί ως έγκυρες από την κυβέρνηση.
13. Το κράτος έχει το δικαίωμα να απαλλοτριώσει αν κρίνεται απαραίτητο για το δημόσιο συμφέρον.
14. Οι διευθυντές εταιριών έχουν το δικαίωμα να οργανώσουν ιδιωτικές υπηρεσίες ασφάλειας.
15. Απαγορεύεται να εισέλθει ένα άτομο στο σπίτι άλλου ατόμου χωρίς την άδειά του.

Δραστηριότητα 5.5. – Διαφορετικές απόψεις για τη δικαιοσύνη

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές κατανοούν πως μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές απόψεις σε θέματα δικαιοσύνης. Οι μαθητές κατανοούν την ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων.
Υλικά	Σετ από φύλλα εργασίας που περιλαμβάνουν την άποψη Α ή Β.

Διαδικασία

1. Επιλέγεται ένα από τα δικαιώματα που θα εξεταστεί.
2. Η τάξη χωρίζεται σε ομάδες των τεσσάρων ή έξι.
Οι μισοί από κάθε ομάδα λαμβάνουν το φύλλο Α, οι άλλοι μισοί το φύλλο Β.
Κάθε υποομάδα προετοιμάζει όσα περισσότερα επιχειρήματα είναι δυνατόν για να υπερασπιστεί τη δήλωση στο φύλλο της.
3. Οι ομάδες επανενώνονται. Τα μέλη της υποομάδας Α παρουσιάζουν την άποψή τους στα μέλη της υποομάδας Β, τα οποία πρέπει να ακούν προσεχτικά και να κρατάνε σημειώσεις.
Στη συνέχεια, είναι η σειρά της υποομάδας Β.
Την παρουσίαση των επιχειρημάτων μπορεί να ακολουθήσει λίγος χρόνος κατά τον οποίο τα μέλη των διαφορετικών υποομάδων κάνουν το ένα στο άλλο ερωτήσεις.
4. Οι υποομάδες Α και Β αλλάζουν ρόλους. Δεν πρέπει να πληροφορηθούν εκ των προτέρων για αυτό το μέρος της δραστηριότητας.
Τους δίνονται λίγα λεπτά για να αναθεωρήσουν τα επιχειρήματά τους.
5. Οι ομάδες επιχειρούν να υιοθετήσουν γραπτά μια κοινή θέση για το πρόβλημα υπό συζήτηση.
6. Ερωτήσεις προς εξέταση:
 - Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε, προσπαθώντας να καταλήξετε σε μια κοινή θέση;
 - Το γεγονός πως αντιστρέψατε ρόλους έκανε ευκολότερο ή δυσκολότερο για εσάς το να συμφωνήσετε σε μια κοινή θέση;

Επέκταση

Ο/η εκπαιδευτικός (ή οι μαθητές) βρίσκουν περιπτώσεις στις οποίες η ελευθερία της έκφρασης (ή η παιδική εργασία) είναι ένα αμφιλεγόμενο θέμα.

- Πώς μπορούν να ισορροπήσουν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις;
- Υπάρχουν υποχρεώσεις – ή δικαιώματα - που επιβάλλουν όρια σε ορισμένα δικαιώματα;

Πληροφορίες που δίνονται στα μέσα επικοινωνίας θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τις υποθέσεις εργασίας. Η έρευνα θα μπορούσε να επεκταθεί για να συμπεριλάβει κι άλλα ανθρώπινα δικαιώματα, π.χ. ελευθερία στη μετακίνηση ή το δικαίωμα στην ιδιοκτησία.

Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

Αποψη Α: Ελευθερία έκφρασης

Σε μια δίκαιη κοινωνία, η ελευθερία της έκφρασης είναι ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα που δεν πρέπει να περιορίζεται. Εξετάστε τα ακόλουθα σημεία:

- τις αρνητικές επιπτώσεις της λογοκρισίας,
- τις πολιτικές συνέπειες του περιορισμού της και της διάστασης απόψεων,
- τις συνθήκες στις οποίες άλλες χώρες την περιορίζουν,
- τη σημασία της ελευθερίας της έκφρασης για τις δημοκρατίες,
- κάθε άλλο σχετικό πρόβλημα.

Αποψη Α: Παιδική εργασία

Οι νόμοι κατά της παιδικής εργασίας θα πρέπει να εφαρμόζονται αυστηρά, έτσι ώστε να προστατεύεται το δικαίωμα των παιδιών να παίζουν, να μαθαίνουν και να γίνονται υγιείς ενήλικες. Εξετάστε τα ακόλουθα σημεία:

- την έλλειψη εκπαίδευσης όταν τα παιδιά είναι υποχρεωμένα να δουλεύουν,
- το γεγονός πως τα παιδιά εργάζονται συχνά σε ανθυγιεινές συνθήκες,
- τον τρόπο με τον οποίο η παιδική εργασία αποτελεί συχνά αντικείμενο εκμετάλλευσης γιατί τα παιδιά δεν είναι οργανωμένα για να διαμαρτυρηθούν ενάντια στην άδικη μεταχείριση,
- κάθε άλλο σχετικό πρόβλημα.

Αποψη Β: Ελευθερία έκφρασης

Σε μια δίκαιη κοινωνία, είναι μερικές φορές απαραίτητο να περιορίζεται η ελευθερία της έκφρασης για να προστατευτούν τα δικαιώματα των ανθρώπων.

Εξετάστε τα ακόλουθα σημεία:

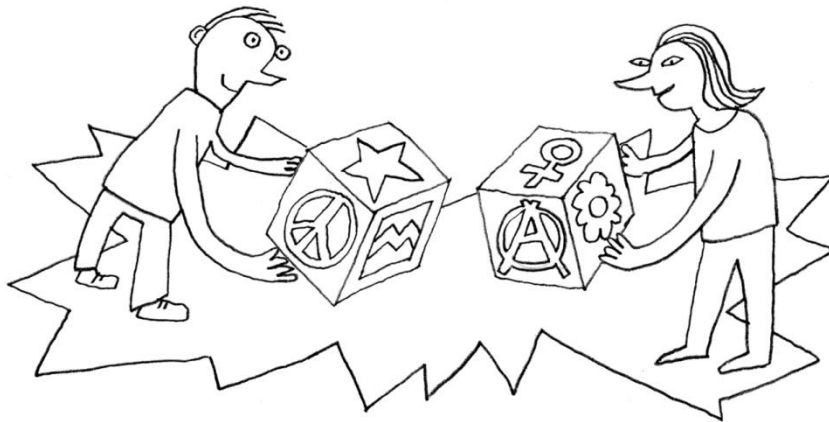
- τις επιπτώσεις των ρατσιστικών σχολίων για τις μειονότητες,
- τους τρόπους με τους οποίους ο λόγος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ενθαρρύνει τη βία,
- πως σε μερικές χώρες η ελευθερία της έκφρασης δεν περιορίζεται, και αυτό οδηγεί στην παραβίαση δικαιωμάτων,
- την ανάγκη προώθησης των καθηκόντων, όπως και των δικαιωμάτων,
- κάθε άλλο σχετικό πρόβλημα.

Αποψη Β: Παιδική εργασία

Για να υποστηρίξουν την επιβίωση των οικογενειών σε δύσκολες οικονομικές συνθήκες, και για να βοηθηθούν να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην κοινωνία, τα παιδιά θα πρέπει να μπορούν να εργάζονται και να βοηθούν στην υποστήριξη των οικογενειών τους. Εξετάστε τα ακόλουθα σημεία:

- το γεγονός πως σε μερικές κοινωνίες που η απασχόληση είναι σπάνια, τα παιδιά μπορεί να είναι μία από τις μόνες πηγές εσόδων που έχει μια οικογένεια,
- το γεγονός πως σε πολλές κοινωνίες τα παιδιά παραδοσιακά εργάζονταν περισσότερο από τους ενήλικες,
- την άποψη πως αποτρέποντας τα παιδιά να ασχολούνται με παραγωγική εργασία έχει σαν αποτέλεσμα την άχρηστη απομόνωσή τους από τον κόσμο των ενήλικων,
- το γεγονός πως η εργασία μπορεί να είναι μια διαμορφωτική εμπειρία για τα παιδιά,
- κάθε άλλο σχετικό πρόβλημα.

Κεφάλαιο 6 - Καταννοούμε την πολιτική φιλοσοφία

Εισαγωγή

Η εικόνα δείχνει ένα αγόρι κι ένα κορίτσι, να κοιτάζει το ένα το άλλο. Ο καθένας τους δείχνει στον άλλο έναν κύβο με σύμβολα που αντιπροσωπεύουν πολιτικές φιλοσοφίες. Είναι σημαντικό πως χαμογελούν, καθώς τα σύμβολα διαφέρουν και υποδεικνύουν αντιπαράθεση και διαφωνία. Αξίζει να εξερευνήσουμε τη σημασία των συμβόλων, όσο αυτό είναι δυνατό. Το αγόρι δείχνει το σύμβολο «απαγορεύστε τις βόμβες», προς ένδειξη ειρηνοφιλίας. Το πεντάγωνο θα μπορούσε να αντιπροσωπεύει μια σοσιαλιστική άποψη, αλλά επίσης μια ολιστική άποψη της ανθρωπότητας στο σύμπαν. Οι γραμμές ζιγκ-ζαγκ μπορεί να αντιπροσωπεύουν το νερό, σαν σύμβολο για την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά το νόημά τους θα μπορούσε να είναι και εντελώς διαφορετικό. Το κορίτσι δείχνει το σύμβολο A, του αναρχισμού. Το σύμβολο για το γυναικείο φύλο μπορεί να αντιπροσωπεύει μια φεμινιστική άποψη. Το λουλούδι μπορεί να αντιπροσωπεύει την προστασία του περιβάλλοντος, ή την ειρήνη, αλλά το κορίτσι μπορεί, επίσης, να έχει δώσει σε αυτό το σύμβολο μια διαφορετική σημασία. Οι νέοι κάνουν χρήση των δικαιωμάτων του ανθρώπου – ελευθερία της σκέψης, ελευθερία της έκφρασης και ισότητα. Δεν υπάρχει καμία αρχή για να αποφασίσει ποιος είναι σωστός και ποιος λάθος.

Η εικόνα μεταφέρει ένα ενδιαφέρον και παράδοξα πολύπλοκο μήνυμα. Συνδυάζουμε σύμβολα και έννοιες στην πολιτική φιλοσοφία για να εκφράσουμε τις ιδέες και τις απόψεις μας, αλλά αυτά μπορεί να είναι διφορούμενα ή παραπλανητικά. Για τον λόγο αυτό, πρέπει να εξηγούμε τις επιλογές μας ο ένας στον άλλο, και πρέπει να ακούμε προσεκτικά. Υπάρχουν πολλά σημεία με τα οποία θα μπορούσαμε να συμφωνούμε ή να διαφωνούμε. Τα έξι σύμβολα αρκούν για να μας δώσουν μια ιδέα μιας ανοιχτής, πλουραλιστικής κοινωνίας. Θα πρέπει να φερόμαστε ο ένας στον άλλο με σεβασμό. Τότε, μπορούμε να έχουμε ένα καλό επιχείρημα που δεν βλάπτει κανέναν και τους ωφελεί όλους.

Η εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα (EDC/HRE) ενσωματώνει δύο διαστάσεις. Η πρώτη αναφέρεται στο *περιεχόμενο*. Η κατανόηση της πολιτικής φιλοσοφίας στην EDC/HRE είναι σημαντική, καθώς μας παρέχει μια αίσθηση κατεύθυνσης και αξιών όταν κρίνουμε θέματα και αναλαμβάνουμε δράση. Επίσης, καταλαβαίνουμε καλύτερα τους άλλους.

Η δεύτερη διάσταση της EDC/HRE αναφέρεται στην *κουλτούρα* της πολιτισμένης σύγκρουσης – στο να διαφωνούμε με ένα χαμόγελο, αν είναι δυνατόν. Μια τέτοια κουλτούρα σύγκρουσης πρέπει να διδαχτεί στο σχολείο, μέσω εμπειρίας και αναστοχασμού. Αυτό μπορεί να ξεκινήσει σε νεαρή ηλικία, και πολλά εξαρτώνται από το παράδειγμα που δίνουν οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές. Ο/η εκπαιδευτικός της EDC/HRE πρέπει να φροντίσει να αποφύγει δύο παγίδες. Η μία είναι η πολιτική ορθότητα. Δεν είναι καθήκον του/της εκπαιδευτικού να διδάξει στους μαθητές κάποιο προτιμώμενο πολιτικό δόγμα, ούτε θα πρέπει να τους πιέσει να αποδεχτούν τις προσωπικές του/της απόψεις. Η δεύτερη είναι η σιωπηλή αδιαφορία, η οποία αποτελεί μια ραφιναρισμένη μορφή καταπίεσης. Οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν να δίνουν και να παίρνουν προσοχή και ανταπόκριση. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να ενθαρρύνει τους

μαθητές να εξηγούν τις επιλογές τους, έτσι ώστε οι άλλοι να τους καταλαβαίνουν, αλλά δεν θα έπρεπε να πιέζονται να τις δικαιολογήσουν.

Οι δραστηριότητες μπορούν να προσαρμοστούν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, και μπορούν να χρησιμοποιηθούν από το δημοτικό μέχρι το λύκειο.

Δραστηριότητα 6.1. – Βασικές έννοιες της πολιτικής σκέψης

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές κατανοούν τις αξίες που έμμεσα καθοδηγούν την πολιτική επιχειρηματολογία και συζήτηση, και πως κάποιες από αυτές τις αξίες υποστηρίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ άλλες έρχονται σε αντίθεση με αυτά (διδάσκοντας <i>περί</i> των ανθρωπίνων δικαιωμάτων). Η δραστηριότητα εκπαιδεύει τους μαθητές να είναι πρόθυμοι να μελετήσουν και να κατανοήσουν αξίες και στάσεις ανεξάρτητα από το αν συμφωνούν με αυτές ή όχι (διδάσκοντας <i>μέσω</i> των ανθρωπίνων δικαιωμάτων).
Υλικά	Ένας κατάλογος με προτάσεις ή συνθήματα (βλ. παρακάτω υλικά). Εναλλακτικά, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εκλογικές αφίσες, βίντεο κλιπ ή αποσπάσματα από δηλώσεις ή λόγους στην πολιτική ζωή.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές σχηματίζουν ζευγάρια ή ομάδες των τεσσάρων.
2. Αναγνωρίζουν τις συνέπειες των δηλώσεων. Μπορεί να είναι απαραίτητο να τους δοθούν ερωτήσεις για να τους καθοδηγήσουν και να επιτρέψουν μια σύγκριση, π.χ. για ποιες ομάδες στην κοινωνία μπορεί να έχει συνέπειες μια δήλωση, και ποιες μπορεί να είναι αυτές οι συνέπειες (οι μαθητές θα βρουν απαντήσεις, όπως οι πλούσιοι και οι φτωχοί, οι υγιείς και οι άρρωστοι, οι ισχυροί και οι αδύναμοι, κ.λπ).
3. Αν έχουν ήδη εισαχθεί στις βασικές προσεγγίσεις της πολιτικής σκέψης, οι μαθητές μπορούν να συνδέσουν τις προτάσεις με διαφορετικές σχολές σκέψης. Μπορεί να βρουν συνάφειες σε παραπάνω από μία σχολή σκέψης.
4. Οι μαθητές κρίνουν τις δηλώσεις και τις βαθύτερες αξίες τους υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επέκταση

Οι μαθητές συζητάνε τις συνέπειες των προτάσεων συσχετίζοντάς τις με θέματα υπό συζήτηση στη χώρα τους.

Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

Κατάλογος με προτάσεις και συνθήματα

1. Το κράτος δεν πρέπει να παρεμβαίνει στη διαχείριση της οικονομίας. Θα πρέπει να περιορίζεται στην εφαρμογή του νόμου.
2. Θα πρέπει να διασφαλίζεται δωρεάν ιατρική περίθαλψη.
3. Όλες οι εταιρίες θα πρέπει να εθνικοποιούνται.
4. Στον επικεφαλής του κράτους θα πρέπει να δίνονται πλήρεις εξουσίες.
5. Το κράτος, οι εργοδότες και τα σωματεία θα πρέπει να συναντώνται για να καθορίζουν τον ρυθμό αύξησης των μισθών.
6. Το κράτος από μόνο του είναι ένας μπελάς.
7. Ο πολιτισμός των λευκών είναι ανώτερος πολιτισμός.
8. Οι αδύναμοι μαθητές θα πρέπει να αποτρέπονται από το να καθυστερούν άλλους στις σπουδές τους.
9. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να δίνει σε άλλους ανθρώπους διαταγές.
10. Η κοινωνία θα πρέπει να είναι οργανωμένη, έτσι ώστε η άρχουσα τάξη να σέβεται τη φυσική ιεραρχία των πραγμάτων.

Δραστηριότητα 6.2. – Στάσεις προς την εξουσία⁵

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές μπορούν να διαχωρίσουν τις έννοιες της εξουσίας και τις συνέπειές τους για την δημοκρατία και τα ανθρωπίνια δικαιώματα. Οι μαθητές αναπτύσσουν ενεργητική ακρόαση (διδάσκοντας μέσω των ανθρωπίνων δικαιωμάτων).
Υλικά	Σετ από φυλλάδια για τους μαθητές: "Δηλώσεις για την εξουσία και την διακυβέρνηση".

Διαδικασία

1. Οι μαθητές σχηματίζουν ζευγάρια. Μελετούν τις δηλώσεις και αποφασίζουν με ποιες δηλώσεις συμφωνούν.
2. Κρατάνε σημειώσεις με τους λόγους για τους οποίους υποστηρίζουν μια συγκεκριμένη δήλωση.
3. Τα ζευγάρια παρουσιάζουν τα αποτελέσματά τους στην τάξη.
4. Οι μαθητές εντοπίζουν τις βασικές σχολές της πολιτικής σκέψης (άσκηση μετάβασης) - ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τα πορίσματα, και γίνεται συζήτηση στην τάξη για να εισαγάγει τους μαθητές σε (επιλεγμένες) προσεγγίσεις πολιτικής σκέψης (επαγωγική προσέγγιση, επιτρέποντας τη χρήση διαφορετικών μεθόδων- εισήγηση από τον/την εκπαιδευτικό και ίσως τους μαθητές - μελέτη αποσπασμάτων).

Επέκταση

Οι μαθητές αναστοχάζονται πάνω στα ατομικά συστήματα αξιών τους.

Οι μαθητές συνδέουν πολιτικές ιδέες με τις πολιτικές κομμάτων και πολιτικών αρχηγών της χώρας τους.

Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

5. Διασκευή από τον Claude Paris, *Ethique et Politique*, Εκδόσεις CG., Quebec, 1985.

Φυλλάδιο μαθητών

Δηλώσεις πάνω στην εξουσία και τη διακυβέρνηση

1. Σε μία κυβέρνηση, ο ρόλος του ηγέτη είναι ύψιστης σημασίας και αναντικατάστατος.
2. Η εξουσία αλλοτριώνει και πρέπει να εξαλειφθεί, ώστε να επιτρέπεται σε κάθε άνθρωπο να αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητές του.
3. Ένα έθνος έχει μόνο έναν επικίνδυνο εχθρό: την κυβέρνησή του.
4. Η πολιτική εξουσία θα πρέπει να ασκείται από ανθρώπους επιλεγμένους από τους πολίτες.
5. Τα πολιτικά κόμματα είναι επιζήμια για την εξουσία του κράτους, γιατί χωρίζουν τους ανθρώπους και προκαλούν ανώφελη σύγκρουση.
6. Το κράτος δεν είναι μια απλή συλλογή ατόμων. Είναι μια πραγματικότητα υψηλότερη και σημαντικότερη από ό,τι το άθροισμα των ατόμων.
7. Όλες οι μορφές εξουσίας έχουν την τάση να γίνουν ολοκληρωτικές.
8. Το κράτος δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά το απαραίτητο μέσο για την υλοποίηση των ατομικών επιδιώξεων.
9. Το κράτος είναι ένα τεράστιο νεκροταφείο όπου τελειώνουν όλες οι εκφράσεις της ατομικής ζωής.
10. Οι απεργίες αποτελούν πρόκληση για την εξουσία, και αυτός είναι και ο λόγος που θα πρέπει να απαγορεύονται.
11. Τα άτομα υπάρχουν μόνο για το κράτος, και δεν είναι τίποτα έξω από αυτό.
12. Τα νεαρά άτομα πρέπει να λαμβάνουν μέρος στις αποφάσεις που τα αφορούν.
13. Μόνο όταν θα πάψει να υπάρχει το κράτος, θα μπορούμε να μιλάμε για ελευθερία.
14. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να λαμβάνει τις νόμιμες αξιώσεις των μαθητών του/της υπόψη του/της.
15. Οι άνθρωποι έχουν μια φυσική τάση για το καλό. Θα πρέπει πάντα να τους έχουμε εμπιστοσύνη.
16. Η συμμετοχή όλων των ανθρώπων στην εξουσία θα πρέπει να αποτελεί βασική αρχή της οργάνωσης όλων των ανθρώπινων κοινοτήτων.
17. Τα πολιτικά κόμματα επιτρέπουν οι επιδιώξεις των πολιτών να επηρεάζουν τις αποφάσεις της κυβέρνησης.
18. Χωρίς κανέναν έλεγχο, οι άνθρωποι θα σκότωναν ο ένας τον άλλο.
19. Η πολιτική εξουσία δεν θα πρέπει να βρίσκεται στο έλεος της κοινής γνώμης.
20. Οι άνθρωποι έχουν δικαιώματα που η εξουσία θα πρέπει να σέβεται και να προωθεί.

Δραστηριότητα 6.3. – Αν ήμουν μάγος

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές ενθαρρύνονται να δημιουργούν ουσιαστικά οράματα. Ένας άνθρωπος χωρίς ουτοπικά οράματα περιορίζεται στην αποδοχή της ισχύουσας κατάστασης. Δίνεται στους μαθητές η ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν τα ταλέντα τους (δημιουργικότητα).
Υλικά	Χαρτί και μαρκαδόροι.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές καλούνται να φανταστούν τον εαυτό τους στον ρόλο ενός μάγου.
2. Διαβάζουν:
"Αν ήμουν ένας σπουδαίος μάγος, θα φρόντιζα οι άντρες, οι γυναίκες και τα παιδιά να μην ξαναπεράσουν αυτά που πέρασαν στη διάρκεια του πολέμου, και για να συμβεί αυτό..."
Κάθε μαθητής συμπληρώνει τις παρακάτω προτάσεις:
 - Θα σταματούσα ...
 - Θα έκλεινα ...
 - Θα ξεχνούσα...
 - Θα εναντιωνόμουν ...
 - Θα συνέχιζα ...
 - Θα δημιουργούσα ...
3. Με τη σειρά, οι μαθητές διαβάζουν δυνατά τις απαντήσεις τους στην ολομέλεια. Προτείνεται οι καρτέλες να είναι σε κύκλο.
4. Αξιολόγηση: οι μαθητές επισημαίνουν και συζητούν ποιες επιθυμίες και ανάγκες ανακάλυψαν.

Επέκταση

Οι μαθητές ασχολούνται σχετικά με το αν θα μπορούσε να γίνει κάτι για να πραγματοποιηθεί μια από τις επιθυμίες τους.

Παραλλαγή

Για μεγαλύτερους μαθητές:

"Αν ήμουν αρχιτέκτονας...": οι μαθητές φαντάζονται πώς θα μπορούσε ή πώς θα έπρεπε να είναι το σχολείο τους, ή η πόλη στην οποία ζούνε.

Οι μαθητές μπορούν να αναστοχαστούν πάνω στις επιθυμίες τους, και να τις συνδέσουν με βασικές παραδόσεις της πολιτικής σκέψης (Φιλελεύθεροι, Συντηρητικοί, Σοσιαλιστές, Φίλοι της Γης).

Κεφάλαιο 7 - Συμμετέχουμε στην πολιτική

Εισαγωγή

Η εικόνα δείχνει έναν άντρα και μια γυναίκα, που υποστηρίζονται από ένα κορίτσι και ένα αγόρι, να υπερασπίζονται τις αρχές τους δημόσια. Η αφίσα του άντρα δείχνει την υδρόγειο σαν σύμβολο του κόσμου, ενώ η γυναίκα εφιστά την προσοχή σε ένα πεντάκτινο αστέρι στην αφίσα της, που την κρατάει το αγόρι που την υποστηρίζει. Ίσως το σύμβολο αυτό αντιστοιχεί στην επιφάνεια πάνω στην οποία στέκονται. Οι εκφράσεις τους είναι φιλικές, δεν υπάρχει σημάδι εχθρότητας. Ενήλικες και παιδιά συμμετέχουν στην πολιτική. Κάνουν χρήση του δικαιώματός τους να διαδηλώνουν ειρηνικά, δημόσια. Και οι δύο πλευρές εκπροσωπούνται και από τα δύο φύλα. Ως εκ τούτου, δεν τίθεται θέμα φύλου. Οι δύο ομάδες ανταγωνίζονται - για προσοχή και υποστήριξη από την πλειοψηφία. Βρίσκονται σε άμεση αντιπαράθεση, και έτσι δεν εμπλέκονται μέσα επικοινωνίας, πολιτικά κόμματα ή ομάδες συμφερόντων.

Οι τέσσερις άνθρωποι στέκονται πάνω σε μια επιφάνεια που μοιάζει με ένα ακανόνιστο αστέρι. Το σύμβολο αυτό μπορεί να διαβαστεί με διαφορετικούς τρόπους. Μπορεί να αντιπροσωπεύει την κοινότητα που δίνει στους πολίτες της μια αίσθηση του ανήκειν, παρέχοντας ταυτόχρονα ένα πλαίσιο για δικαιώματα, υποχρεώσεις και καθήκοντα. Το αστέρι θα μπορούσε, επίσης, να αντιπροσωπεύει το βήμα στο οποίο ανεβαίνει κανείς για να μιλήσει. Όποιος επιλέγει να μείνει μακριά από το βήμα, δεν θα ακουστεί και θα πρέπει να αποδεχτεί τις τελικές αποφάσεις. Οι πολίτες μπορούν να συμμετέχουν στην πολιτική με πολλούς τρόπους. Η EDC/HRE εστιάζει σε τρόπους ενεργούς, άμεσης συμμετοχής. Η συμμετοχή στην πολιτική αποτελεί δικαίωμα των παιδιών, όχι μόνο των ενηλίκων. Για να γίνει αυτό, απαιτείται κατανόηση του ζητήματος και προσεχτική κρίση. Η πολιτική συμμετοχή στη δημοκρατία χρειάζεται να διδαχτεί στα σχολεία, γεγονός το οποίο με τη σειρά του απαιτεί από τα σχολεία να λειτουργούν σαν μικρο-κοινωνίες που δίνουν στους μαθητές την ευκαιρία να συμμετέχουν στη διαχείριση των σχολικών υποθέσεων.

Τόσο στα δημοκρατικά σχολεία, όσο και στη δημοκρατική κοινωνία, η συζήτηση και η αντιπαράθεση, ακόμα και η διαμάχη και η σύγκρουση, δεν αποτελούν κάτι που θα πρέπει να φοβίζεται, αλλά κάτι φυσιολογικό, ακόμα και χρήσιμο, στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων. Η διευθέτηση των συγκρούσεων ιδιών και συμφερόντων είναι η βασική μέθοδος επίλυσης προβλημάτων και λήψης αποφάσεων. Αν τα συμφέροντα και οι αντιρρήσεις δεν εκφράζονται, δε μπορούν να ληφθούν υπόψη. Σε μια ανοιχτή κοινωνία, η αρμονία – το «κοινό καλό» - δε μπορεί να επιβληθεί, αλλά χρειάζεται να γίνει αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Η αντιπαράθεση και η σύγκρουση δεν είναι επιζήμιες αν ορίζονται και υποστηρίζονται από μια κουλτούρα επιχειρηματολογίας, επίλυσης συγκρούσεων και συμβιβασμού.

Οι δραστηριότητες εστιάζουν στην πλαisiώση των συνθηκών και των τρόπων της πολιτικής συμμετοχής. Αυτό βοηθάει τους μαθητές να εκτιμήσουν τις ευκαιρίες τους να συμμετάσχουν στην κοινότητά τους.

Δραστηριότητα 7.1. – Ο τοίχος της σιωπής

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές συνειδητοποιούν έννοιες για τη δημοκρατία.
Υλικά	Φύλλα για πίνακα σεμιναρίου στον τοίχο, και μαρκαδόροι (για ομάδες των πέντε).

Διαδικασία

1. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των πέντε. Κάθε ομάδα κάθεται σε ημικύκλιο, μπροστά σε ένα κομμάτι χαρτί στον τοίχο. Καλούνται να γράψουν, σιωπηλά και σε συγκεκριμένο χρόνο, μια πρόταση του τύπου: «Δημοκρατία είναι...»
2. Οι μαθητές ανταποκρίνονται σε φράσεις ή λέξεις που έχουν ήδη γραφεί.
3. Αφού λήξει ο χρόνος για το γράψιμο στο χαρτί, κάθε μαθητής επιλέγει και διαβάζει δυνατά μια πρόταση που έχει γράψει ο ίδιος. Οι μαθητές μοιράζονται τα αποτελέσματά τους στην τάξη.
4. Ανταλλαγή σκέψεων:
 - "Έμαθα ..."
 - "Ανακάλυψα ..."
 - "Θα ήθελα να συζητήσω ..."

Παραλλαγή

Αντί να χρησιμοποιηθούν αφίσες στον τοίχο, οι μαθητές κάθονται γύρω από ένα τραπέζι, και γράφουν σε ένα μεγάλο κομμάτι χαρτί.

Γενικές πληροφορίες

«Ο τοίχος της σιωπής» είναι μια μέθοδος "ιδεοθύελλας", που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην αρχή μιας σειράς μαθημάτων σε έννοιες-κλειδιά, όπως δημοκρατία, δικτατορία, δικαιοσύνη, ειρήνη, εκπαίδευση, ισότητα, ελευθερία, κ.λπ.

Η μέθοδος υποστηρίζει μαθητές που είναι λιγότερο εξωστρεφείς ή που χρειάζονται χρόνο να σκεφτούν προσεχτικά πριν μιλήσουν. Συχνά, οι μαθητές αυτοί είναι σε μειονεκτική θέση στην παραδοσιακή, δηλαδή προφορική και μετωπιαία, διδασκαλία.

Δραστηριότητα 7.2. – Τα συναισθήματά μου για τη δικτατορία

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές μπορούν να ορίσουν και να κρίνουν στοιχεία της δημοκρατίας και της δικτατορίας. Οι μαθητές μπορούν να κάνουν μια συνειδητή επιλογή αξιών και να τις υποστηρίξουν.
Υλικά	Αφίσα και μαρκαδόροι, ή πίνακας και κιμωλία.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές καλούνται να ορίσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της δικτατορίας.

Ο κατάλογος μπορεί να περιλαμβάνει στοιχεία, όπως τα παρακάτω:

– αντισημιτισμός	– ο ρόλος των γυναικών ως αναπαραγωγών του είδους
– εθνοκάθαρση	– καταπίεση των σεξουαλικών μειονοτήτων
– βασανιστήρια	– υποταγή στην εξουσία
– ασφυκτικός έλεγχος	– πίεση από τους συνομηλίκους για συμμόρφωση
– λατρεία της εξουσίας, ατόμων ή του στρατού	– η απαίτηση για καθοδήγηση
– θεώρηση της κριτικής ως καταστροφική	– απόρριψη των μειονοτήτων

2. Με αναφορές στον κατάλογο, οι μαθητές προσπαθούν να απαντήσουν στο ερώτημα, «Σε ποιον βαθμό με επηρεάζει αυτή η κατάσταση»;
3. Οι μαθητές καλούνται να τοποθετήσουν αυτά τα στοιχεία σε μια κλίμακα, αρχίζοντας με το στοιχείο για το οποίο έχουν τα πιο έντονα συναισθήματα.

Επέκταση και παραλλαγή

Τα χαρακτηριστικά της δικτατορίας μπορούν να σχετιστούν με παραδείγματα από τις ειδήσεις, σε ταινίες ή βιβλία.

Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να γίνει για τη δημοκρατία.

Δραστηριότητα 7.3. – Ερωτηματολόγιο σχετικά με τις στάσεις για την αλλαγή

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές αναστοχάζονται πάνω στις προσωπικές τους στάσεις και τις εκφράζουν ελεύθερα. Οι μαθητές μπορούν να ακούνε τους συμμαθητές τους, ανεξάρτητα από το αν συμφωνούν μεταξύ τους ή όχι.
Υλικά	Σειρά από φυλλάδια για τους μαθητές: «Ερωτηματολόγιο σχετικά με τις στάσεις για την αλλαγή».

Σημείωση για τον/την εκπαιδευτικό

Πληροφορίες για βασικές πολιτικές στάσεις

Η *στάση* είναι μια τάση για την έκφραση μιας άποψης ή την υιοθέτηση μιας συμπεριφοράς συγκεκριμένου τύπου. Προκύπτει από την κοινωνική ένταξη και την προσωπική ιστορία του καθενός, και είναι, κατά συνέπεια, λιγότερο συνειδητή από την ιδεολογία. Οι στάσεις καθοδηγούν τις αντιλήψεις, τις κρίσεις και τις πράξεις μας.

Ο σκοπός της δραστηριότητας είναι να δει ο μαθητής, με βάση την έκφραση των απόψεων, σε ποιον βαθμό είναι υπέρ ή όχι της κοινωνικής αλλαγής. Η αλλαγή από μόνη της δεν είναι ούτε καλή ούτε κακή, και ο σκοπός δεν είναι να κρίνουμε τους μαθητές, πόσω μάλλον να τους αξιολογήσουμε. Θα πρέπει, επίσης, να ληφθεί υπόψη το γεγονός πως τα αποτελέσματα μιας τέτοιας «πολιτικής δοκιμασίας λυδίας λίθου» δεν θα πρέπει να ληφθούν πολύ σοβαρά, ιδιαίτερα αν οι μαθητές δεν έχουν πλήρη επίγνωση των συνεπειών που εμπλέκονται σε κάποια δήλωση του ερωτηματολογίου.

Το πραγματικό ερώτημα είναι: γιατί, τι, τότε και πώς να αλλάξει κάτι. Τα μοντέλα της πολιτικής σκέψης που χρησιμεύουν ως κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές στάσεις έχουν αναπτυχθεί από την εποχή της Γαλλικής και της Αμερικανικής επανάστασης. Το ακόλουθο σχεδιάγραμμα μπορεί να χρησιμεύσει ως πρόχειρη κατευθυντήρια γραμμή, αλλά δεν μπορεί να αντικαταστήσει την ανάγνωση των αυθεντικών πηγών.

Μια *προοδευτική* στάση οδηγεί στην πεποίθηση πως οι αλλαγές είναι επιθυμητές. Μπορεί να είναι επαναστατική ή *μεταρρυθμιστική*, ανάλογα με την αντιλαμβανόμενη ανάγκη και τα μέσα που χρησιμοποιούνται. Για την *επαναστατική* στάση, ακόμα και η βία δεν αποκλείεται αν θεωρηθεί απαραίτητη. Για μια *μεταρρυθμιστική* στάση επίσης, η αλλαγή είναι επιθυμητή, αλλά χωρίς ριζική ρήξη με το παρελθόν.

Μια *συντηρητική* στάση, από την άλλη πλευρά, δίνει αξία στην παράδοση, και δείχνει προτίμηση στην εμπειρία παρά στη θεωρία. Μπορεί να είναι υπέρ της ισχύουσας κατάστασης ή να είναι αντιδραστική. Το να είναι υπέρ της ισχύουσας κατάστασης σημαίνει να θεωρεί πως αν και ατελής, η παρούσα κατάσταση είναι αποδεκτή. Η οργανική ανάπτυξη μπορεί να υποστηριχθεί ως ο τρόπος της αλλαγής (Edmund Burke). Μια θεμελιώδης ανησυχία είναι να διατηρηθεί το κράτος δυνατό κι ευέλικτο, για να μην παραφορτωθεί από επιμέρους συμφέροντα και υπερβολική συμμετοχή. Ο αντιδραστικός άνθρωπος, παρόλα αυτά, αρνείται την παρούσα κατάσταση πραγμάτων: θεωρεί πως ήταν λάθος να πραγματοποιηθούν αλλαγές κατά πρώτον, και επιθυμεί να επιστρέψει σε μια προηγούμενη κατάσταση.

Οι *επαναστατικοί* και οι *αντιδραστικοί* τείνουν να είναι δογματικοί, δηλαδή φονταμενταλιστές, το οποίο σημαίνει πως υπερασπίζονται μια θέση πάνω σε μια ιδεολογική βάση, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τη σημερινή πραγματικότητα.

Οι άλλοι είναι περισσότερο πραγματιστές, και καθορίζουν τις θέσεις τους με βάση την ανάλυση των άμεσων συνεπειών.

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως πρόχειρη κατευθυντήρια γραμμή για να κάνει τους μαθητές να αντιληφθούν την ύπαρξη διαφορετικών μοντέλων πολιτικής σκέψης, και να συνειδητοποιήσουν τις προσωπικές τους προτιμήσεις και τάσεις. Στην πολιτική ζωή, οι πολιτικές στάσεις θα βρεθούν συχνά να μοιάζουν με ένα μείγμα πολιτικής μεταξύ διαφορετικών βασικών μοντέλων πολιτικής σκέψης, όπως, για παράδειγμα, μπορεί κανείς να επιχειρηματολογεί σε νεοφιλελεύθερες, οικολογικές ή τεχνοκρατικές βάσεις.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές απαντούν στις ερωτήσεις. Πριν από κάθε δήλωση γράφουν έναν αριθμό ως ένδειξη της στάσης τους. Ο κωδικός που χρησιμοποιούν είναι ως εξής:

5 – Είμαι απόλυτα υπέρ της δήλωσης.

4 – Είμαι λίγο πολύ υπέρ της δηλωμένης άποψης.

3 - Είμαι λίγο πολύ ουδέτερος όσον αφορά τη δηλωμένη άποψη.

2 - Είμαι λίγο πολύ ενάντια στην άποψη.

1 – Είμαι απόλυτα ενάντια στη δήλωση.

2. Οι μαθητές βρίσκουν το συνολικό τους σκορ, το οποίο υποδεικνύει την πολιτική τους στάση.

100-80: επαναστατική

80-60: μεταρρυθμιστική

60-40: υπέρ της ισχύουσας κατάστασης

40-20: αντιδραστική

Υπάρχουν αποκαλυπτικές αποκλίσεις μεταξύ των μαθητών, ιδίως μεταξύ των αγοριών και των κοριτσιών;

Επέκταση

Δουλεύοντας με κείμενα: ανάλογα με το πώς χρησιμοποιείται αυτή η δραστηριότητα - ως εισαγωγική ή ως άσκηση μετάβασης - συνιστάται να έχει προηγηθεί ή να ακολουθεί εργασία με κείμενο. Για προχωρημένες τάξεις, θα μπορούσαν να επιλεχτούν αποσπάσματα από συγγραφείς, όπως ο Locke, ο Burke ή ο Marx. Επιπλέον, ή ως εναλλακτική λύση για μικρότερους μαθητές, θα ήταν κατάλληλες δηλώσεις από πολιτικούς ή εκπροσώπους κομμάτων πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα.

Επίσης, βλ. την επόμενη δραστηριότητα.

Παραλλαγή

Αυτές οι ερωτήσεις μπορούν να διατυπωθούν με βάση πιο τοπικές ανησυχίες. Οποιαδήποτε από αυτές τις ερωτήσεις μπορεί να χρησιμεύσει ως σημείο εκκίνησης για συζήτηση.

Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

Φυλλάδιο μαθητών

Ερωτηματολόγιο σχετικά με τις στάσεις για την αλλαγή

1. Μια γυναίκα θα πρέπει να μπορεί να κάνει στείρωση χωρίς την άδεια του συζύγου της
2. Πληροφορίες για την αντισύλληψη θα πρέπει να είναι διαθέσιμες, κατόπιν αιτήματος, σε όλα τα νεαρά κορίτσια άνω των δεκατεσσάρων ετών.
3. Τα μαλακά ναρκωτικά θα πρέπει να νομιμοποιηθούν.
4. Στις δημοκρατίες, τα δημοψηφίσματα θα πρέπει να είναι δυνατά μετά από λαϊκή απαίτηση.
5. Οι εγκληματίες χρειάζονται ιατρική περίθαλψη, παρά τιμωρία.
6. Η θανατική ποινή θα πρέπει να καταργηθεί εντελώς.
7. Οι μεγάλες εταιρίες θα πρέπει να εθνικοποιούνται.
8. Οι γάμοι μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου θα πρέπει να είναι νόμιμοι.
9. Δεν θα πρέπει να υπάρχει καμία προδιαγραφή ως προς το φύλο στις προσφορές εργασίας.
10. Τα φιλανθρωπικά ιδρύματα θα πρέπει να απαγορευτούν. Είναι καθήκον του κράτους να βοηθάει τους μη προνομιούχους.
11. Το μέσο άτομο δεν χρειάζεται να διοικείται ή να ελέγχεται.
12. Οι μαθητές θα πρέπει να συμμετέχουν στη λειτουργία του σχολείου τους.
13. Οι βαθμοί και οι βεβαιώσεις θα πρέπει να καταργηθούν.
14. Στον καθένα θα πρέπει να δίνεται η εγγύηση ενός ελάχιστου εισοδήματος, ανεξάρτητα από το φύλο, την ηλικία και το επάγγελμα, ακόμα κι αν αποφασίσει να μην κάνει τίποτα.
15. Τα παιδιά θα πρέπει να μεγαλώνουν σε πολλές θρησκείες ταυτόχρονα. Μπορούν να κάνουν την επιλογή τους όταν ενηλικιωθούν.
16. Οι πολιτικοί αρχηγοί θα πρέπει να ακολουθούν τη συμβουλή των επιστημόνων για τη χρήση επιστημονικών ανακαλύψεων.
17. Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται με το ίδιο δυναμικό.
18. Η ιδιωτική ιδιοκτησία θα πρέπει να απαγορευτεί και η κρατική ιδιοκτησία να ρυθμίζει τα πάντα.
19. Κανένας δεν έχει το δικαίωμα να επιβάλλει τις απόψεις του στους άλλους.
20. Όλη η παραγωγή ρυπογόνων προϊόντων πρέπει να αποτραπεί, ανεξάρτητα από το άμεσο οικονομικό αντίκτυπο.

Δραστηριότητα 7.4. – Το project⁶ σχεδιασμού

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές κατανοούν τις δομές της αμοιβαίας εξάρτησης σε μια κοινότητα σε περίοδο αλλαγής. Οι μαθητές κατανοούν πως κάθε απόφαση αφορά όλα τα μέλη της κοινότητας. Για τον λόγο αυτό, αν μια απόφαση πρόκειται να γίνει αποδεκτή και να υποστηριχτεί, όλα τα μέλη μιας κοινότητας πρέπει να την καταλάβουν και να έχουν την ευκαιρία να συμμετάσχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.
Υλικά	Η περιγραφή ενός πραγματικού ή φανταστικού project σχεδιασμού μιας αστικής γειτονιάς. Πρέπει να λαμβάνει υπόψη του προβλήματα κοινωνικά, οικονομικά, δημογραφικά, μεταφοράς, και άλλα. Ο/η εκπαιδευτικός χρειάζεται να προετοιμάσει μια σειρά από κάρτες για τους ηθοποιούς στο παιχνίδι ρόλων. Τα παρακάτω παραδείγματα μπορούν να χρησιμεύσουν για να δώσουν στον/στην εκπαιδευτικό μια ιδέα του πως ένα πραγματικό project σχεδιασμού θα μπορούσε να προσομοιωθεί σε ένα παιχνίδι ρόλων.

Σημείωση για τον/την εκπαιδευτικό

Υπάρχουν πολλοί στόχοι κρυμμένοι σε αυτή τη δραστηριότητα. Εναπόκειται στον/στην εκπαιδευτικό να αποφασίσει ποια από αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να συζητηθούν με σαφήνεια, και ποια θα πρέπει απλά να τον/την βοηθήσουν να καταλάβει, και να εξηγήσει στους άλλους το εν δυνάμει μαθησιακό αποτέλεσμα.

1. Οι μαθητές αναπτύσσουν την προθυμία να ακούσουν, και να κατανοήσουν, διαφορετικές απόψεις, ανεξάρτητα από το αν συμφωνούν με αυτές ή όχι.
2. Οι μαθητές μαθαίνουν να προβλέπουν τις συνέπειες και τις επιπτώσεις των επιλογών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.
3. Οι μαθητές βιώνουν τη λήψη αποφάσεων σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο. Χρειάζεται να βρεθεί μια ισορροπία μεταξύ της συμμετοχής και της αποτελεσματικότητας (π.χ. ο καθένας θα πρέπει να παίρνει τον λόγο, αλλά πρέπει να υπάρχει ένα χρονικό όριο τόσο για την κάθε συνεισφορά όσο και για τη διαδικασία στο σύνολό της).
4. Βασική γνώση: σε μια ανοιχτή, μαθησιακή κοινότητα, το κοινό καλό (*volonté générale*) δεν καθορίζεται από καμία αρχή, αλλά έχει συμφωνηθεί με μια προσωρινή απόφαση, η οποία παραμένει ανοιχτή για αναθεώρηση αν προκύψουν νέα προβλήματα.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές χωρίζονται σε ζευγάρια. Κάθε ζευγάρι παίρνει μια φωτοτυπία του project, και μία των καρτών. Ένα ζευγάρι μαθητών προεδρεύει της συζήτησης που θα ακολουθήσει.
2. Τα ζευγάρια δημιουργούν έναν κατάλογο με όλα τα οφέλη και τα προβλήματα που σχετίζονται με το project.
3. Το κάνουν αυτό από τη σκοπιά του ατόμου του οποίου παίζουν τον ρόλο.
4. Παίρνουν μια κοινή απόφαση υπέρ ή κατά του project (15 λεπτά).

6. Προσαρμογή από τον S. Fountain, *Education pour le développement humain*, De Boeck, 1996.

5. Με τη σειρά του, το κάθε ζευγάρι παρουσιάζει τη θέση του στην ομάδα, και εξηγεί τους λόγους του.
6. Σε μια συζήτηση, το κάθε ζευγάρι αναφέρει τι θα ήθελε να δει να πραγματοποιείται. Θα πρέπει να τεθεί ένα χρονικό όριο για τον κάθε μαθητή, και για ολόκληρη τη συζήτηση.
7. Οι μαθητές ψηφίζουν για το αν το project θα υλοποιηθεί ή όχι.

Μετέπειτα παρακολούθηση

8. Υπάρχουν άλλες ομάδες των οποίων τις απόψεις θα πρέπει να συμβουλευτείτε;
9. Σε ποιον βαθμό η άποψή σου επηρεάστηκε από αυτές των άλλων;
10. Μήπως τα ιδιαίτερα συμφέροντα που υπερασπίστηκε μια ομάδα έχουν επιπτώσεις σε κάποιες άλλες;
11. Υπάρχουν ομάδες των οποίων οι απόψεις και τα συμφέροντα έχουν μεγαλύτερο βάρος;
12. Υπάρχουν ομάδες των οποίων οι απόψεις ακούγονται σπάνια ή ποτέ;
13. Αντιπροσωπεύει η λύση την οποία ψήφισε η πλειοψηφία την καλύτερη λύση για όλη την κοινωνία;

Επέκταση

1. Οι μαθητές ατομικά παίζουν έναν συγκεκριμένο ρόλο χωρίς την υποστήριξη άλλου.
2. Το παιχνίδι ρόλων περιλαμβάνει την ακρόαση ειδικών οι οποίοι μπορούν να αναφερθούν σε συγκεκριμένες πλευρές του project.
3. Μέρος της τάξης ενεργεί ως επιτροπή ή τοπικό συμβούλιο που λαμβάνει την τελική απόφαση, χωρίς τη συμμετοχή συνηγόρων για ορισμένες ομάδες συμφερόντων (αντιπροσωπευτική δημοκρατία).
4. Δύο ή τρεις μαθητές ενεργούν ως δημοσιογράφοι και παρατηρητές. Δίνουν ανατροφοδότηση για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τους ρόλους που παίζουν οι μαθητές.
5. Αν μια πραγματική διαδικασία λήψης αποφάσεων προσομοιώνεται σε ένα παιχνίδι ρόλων, μπορούν να προσκληθούν, στη συνέχεια, τοπικοί πολιτικοί ή δημοσιογράφοι για μια συζήτηση με τους μαθητές.
6. Αυτό το μοντέλο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να οργανωθεί μια πραγματική διαδικασία λήψης αποφάσεων στο σχολείο.

Υλικό για τους εκπαιδευτικούς

Ερωτήσεις για το σχεδιασμό των καρτών για το παιχνίδι ρόλων

1. Είσαι εκπαιδευτικός:
 - Υπάρχουν λόγοι για τους οποίους το project θα ήταν καλή ιδέα;
 - Πιστεύεις πως θα μπορούσαν να προκύψουν προβλήματα;
2. Είσαι ο ιδιοκτήτης μιας μικρής επιχείρησης:
 - Υπάρχουν λόγοι για τους οποίους το project θα ήταν καλή ιδέα;
 - Πιστεύεις πως θα μπορούσαν να προκύψουν προβλήματα;
3. Δουλεύεις σε ένα ιατρικό κέντρο.
4. Δουλεύεις ως προσωπικό καθαριότητας.
5. Είσαι οδηγός λεωφορείου.
6. Έχεις πρόσφατα έρθει από άλλη περιοχή ή άλλη χώρα, και ψάχνεις δουλειά.
7. Είσαι ένας νεαρός που δουλεύει στη γειτονιά.
8. Είσαι διευθύντρια μιας μικρής εταιρίας.
9. Είσαι πολιτικός εκπρόσωπος.
10. κ.λπ.

Δραστηριότητα 7.5. – Εμείς και ο κόσμος

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο άλλες χώρες και μακρινά γεγονότα επηρεάζουν την κοινότητά τους. Οι μαθητές κατανοούν καλύτερα τη δομή της αλληλεξάρτησης στον κόσμο. Η άνιση κατανομή της εξουσίας και η άνιση διαδικασία ανάπτυξης απαιτούν παγκόσμια κατανόηση και συνεργασία στο πνεύμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
Υλικά	Τρέχουσες τοπικές εφημερίδες, ένας παγκόσμιος χάρτης, κόλλα και μαρκαδόροι, κλωστή και βελόνες.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων. Κόβουν άρθρα τα οποία δείχνουν πως ένα άλλο μέρος του κόσμου έχει επίδραση στην τοπική τους κοινότητα, και πως η χώρα τους και άλλες χώρες αλληλοεπηρεάζονται.
2. Τα θέματα:
 - οικονομικά προβλήματα
 - πολιτικά προβλήματα
 - προβλήματα μετανάστευσης
 - μόλυνση
 - πολιτισμική ανταλλαγή
 - τουρισμός
 - στρατιωτική δράση, κ.λπ.
3. Οι μαθητές ταξινομούν τα άρθρα ανάλογα με τις λέξεις-κλειδιά τις οποίες επιλέγουν για να υποδείξουν συγκεκριμένα είδη επιρροής, και αποδίδουν χρώματα στις λέξεις-κλειδιά.
4. Οι μαθητές επιλέγουν τα πιο σημαντικά άρθρα, και τα κολλούν στον παγκόσμιο χάρτη στον τοίχο. “Χαράσσουν” γραμμές, συνδέοντας με κλωστή και βελόνα κάθε άρθρο με τη χώρα τους.
5. Ολομέλεια.
 - Με ποιο μέρος του κόσμου έχετε βρει περισσότερες συνδέσεις;
 - Τι είδους συνδέσεις είναι πιο κοινές; Γιατί;
 - Υπάρχει κάποιο μέρος του κόσμου με το οποίο δεν βρήκατε συνδέσεις; Γιατί;

Επέκταση

Οι μαθητές βρίσκουν πληροφορίες σχετικά με τα πολιτικά, και/ή οικονομικά συστήματα, σε ισχύ στις χώρες με τις οποίες υπάρχουν συνδέσεις.

Μπορούν να δουν αν υπήρχαν άλλες συνδέσεις στο παρελθόν.

Στη διδασκαλία ξένων γλωσσών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν υλικά από ξένες εφημερίδες ή από το διαδίκτυο.

Αυτή η άσκηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εισαγωγή στο πρόβλημα της άνισης ανάπτυξης και κατανομής εξουσίας στον κόσμο.

Η αντίληψη μας για τον κόσμο στον οποίο ζούμε τροφοδοτείται από πληροφορίες που λαμβάνουμε από δεύτερο χέρι, από τα μέσα επικοινωνίας. Σκεφτείτε πόσο θα μπορούσατε να προοδεύσετε αν γνωρίζατε μόνο εκείνα τα μέρη του κόσμου τα οποία έχετε οι ίδιοι επισκεφτεί. Σκεφτείτε, για ποια πράγματα μας ενημερώνουν τα μέσα επικοινωνίας, και τι πληροφορίες δε μας δίνουν; Θα έπρεπε κάποιος να ελέγχει τα μέσα; Ένας λογοκριτής; Ή αρκεί ο ανταγωνισμός μεταξύ διαφορετικών εφημερίδων; Πόσα ισχυρά είναι τα μέσα επικοινωνίας; Θα μπορούσαμε να ζήσουμε χωρίς αυτά; Μπορούν, επίσης, να τεθούν κι άλλες παρόμοιες ερωτήσεις, αλλά θα πρέπει να τις θέσουν οι μαθητές, όχι ο/η εκπαιδευτικός. Αν οι μαθητές συνειδητοποιήσουν πόσο περιορισμένο είναι το πεδίο της άμεσης αντίληψής τους, μπορεί να αρχίσουν οι ίδιοι να κάνουν ερωτήσεις για τον ρόλο των μέσων επικοινωνίας.

Δραστηριότητα 7.6. – Να συμμετέχουμε στην πολιτική;

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές διαμορφώνουν τη γνώμη τους για το κατά πόσο είναι σημαντικό ή όχι να συμμετέχουν στη διακυβέρνηση. Η συμμετοχή μπορεί να πραγματοποιηθεί με πολλούς τρόπους. Συμμετέχουμε όταν παίρνουμε μέρος στη δημόσια ζωή της κοινότητας και της κοινωνίας μας. Μερικοί άνθρωποι πιστεύουν πως είναι σημαντικό να συμμετέχουμε, ενώ κάποιοι άλλοι όχι. Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν πως οι πολιτικές αποφάσεις τους επηρεάζουν, ανεξάρτητα από το αν συμμετέχουν στη λήψη αυτών των αποφάσεων ή όχι.
Υλικά	Κάρτες ρόλων για το παιχνίδι ρόλων.

Διαδικασία

1. Τέσσερις μαθητές, με παιχνίδι ρόλων, κάνουν τη συζήτηση μεταξύ ορισμένων νεοαφιχθέντων πολιτών σε ένα έθνος που βρίσκεται σε διαδικασία σύστασης.
2. Οι μαθητές συζητούν, καθοδηγούμενοι από τον/την εκπαιδευτικό αν είναι απαραίτητο, ερωτήσεις που τίθενται από το παιχνίδι ρόλων, όπως οι επόμενες:
 - Ποιες είναι οι τέσσερις βασικές απόψεις που εκφράζονται από τους πολίτες σχετικά με τη συμμετοχή; Συμφωνείτε; Γιατί; Γιατί όχι;
 - Τι θα χάσουν οι τέσσερις πολίτες από τη μη συμμετοχή τους; Τι οφέλη πιστεύετε θα αποκομίσουν τα άτομα από τη συμμετοχή τους;
 - Τι οφέλη πιστεύετε θα αποκομίσει η καινούργια χώρα αν τα άτομα συμμετέχουν;
 - Ποια είναι τα πιθανά ρίσκα ή απώλειες αν κάποιος επιλέξει να συμμετάσχει;
 - Αν συγκρίνουμε τα οφέλη με τα ρίσκα, πιστεύετε ότι αξίζει να συμμετέχουμε;
3. Με συζήτηση ή εισήγηση, οι μαθητές θα μπορούσαν να φτάσουν στο παρακάτω συμπέρασμα:

Η διακυβέρνηση επηρεάζει τις ζωές των ανθρώπων με πολλούς τρόπους. Συμμετέχοντας στη διακυβέρνηση, οι άνθρωποι μπορούν να έχουν λόγο στις αποφάσεις που παίρνει η κυβέρνηση. Σε κάθε κοινωνία, κάποιος θα πάρει τις αποφάσεις. Αν οι άνθρωποι επιλέγουν να μη συμμετέχουν, δεν θα έχουν δικαίωμα λόγου σε αυτές τις αποφάσεις. Αυτές οι αποφάσεις μπορούν να περιλαμβάνουν πράγματα όπως:

 - πόσα χρήματα θα πρέπει να πληρώνουν οι άνθρωποι σε φόρους.
 - εάν η κοινωνία θα εμπλακεί σε πόλεμο.
 - ποιος θα κατέχει και θα ελέγχει τους φυσικούς πόρους της χώρας.

Ανάλογα με τη δομή της κυβέρνησης, οι αποφάσεις μπορεί να λαμβάνονται σε διαφορετικά επίπεδα, συμπεριλαμβανομένων του εθνικού, του περιφερειακού και του τοπικού. Μερικές αποφάσεις, όπως αυτές για τη στρατιωτική ισχύ, λαμβάνονται, κατά κύριο λόγο, σε εθνικό επίπεδο, ενώ άλλες, όπως αυτές που αφορούν στις μεταφορές και τους δρόμους, λαμβάνονται συχνά σε περιφερειακό επίπεδο. Κι άλλες, όπως η συγκομιδή των σκουπιδιών, λαμβάνονται συνήθως σε τοπικό επίπεδο.

Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

Παιχνίδι ρόλων: τέσσερις πολίτες φτάνουν σε μια νεοσύστατη χώρα

Υποθέστε πως μόλις φτάσατε σε μια νεοσύστατη χώρα. Ανυπομονείτε να ξεκινήσετε, να δουλέψετε για να χτίσετε μια νέα κοινωνία. Έχετε ακούσει πως υπάρχουν όλες οι δυνατότητες για την δημιουργία μια καλής διακυβέρνησης. Στη συνέχεια, ακούτε την παρακάτω συζήτηση μεταξύ μιας ομάδας ατόμων, που σαν κι εσάς, μόλις έχουν φτάσει:

Πολίτης 1:

«Στη χώρα από την οποία ήρθα, κανένας δε νοιαζόταν ιδιαίτερα για την πολιτική και την κυβέρνηση. Είμασταν πάντα απασχολημένοι με την καθημερινότητά μας. Οπότε, κι εδώ κατά πάσα πιθανότητα δεν θα θελήσω να ανακατευτώ με την πολιτική».

Πολίτης 2:

«Έτσι έχουν τα πράγματα στη χώρα μου....., και ποτέ δεν κατάλαβα πραγματικά τι συμβαίνει ανάμεσα στους αρχηγούς. Το έκαναν να μοιάζει τόσο πολύπλοκο, οπότε ήταν πολύ εύκολο για εμάς να μην προσπαθήσουμε να καταλάβουμε».

Πολίτης 3:

«Στη χώρα μου ήταν διαφορετικά. Προσπαθούσαμε, αλλά οι άνθρωποι που είχαν την εξουσία δε μας άφηναν να συμμετέχουμε, και όταν το τολμούσαμε, μας απειλούσαν. Οπότε, τελικά παραιτηθήκαμε από την προσπάθεια να συμμετέχουμε».

Πολίτης 4:

«Στη χώρα μου, είχαμε εκλογές και οι αρχηγοί μάς υποσχέθηκαν μια καλή κυβέρνηση. Αλλά, ποτέ δεν έγινε έτσι. Οι αρχηγοί χρησιμοποίησαν την κυβέρνηση για να γίνουν πλούσιοι. Όλοι οι αρχηγοί είναι διεφθαρμένοι».

Δραστηριότητα 7.7. – Πώς επηρεάζει η διακυβέρνηση τη ζωή σου;

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές κατανοούν ότι η διακυβέρνηση επηρεάζει τις ζωές μας από κάθε σχεδόν άποψη που μπορούν να φανταστούν (<i>tua res agitur</i>). Ο κόσμος στον οποίο ζούμε είναι φτιαγμένος από τον άνθρωπο, και εξαρτάται από εμάς πώς θα το χειριστούμε. Η σκόπιμη πολιτική λήψη αποφάσεων είναι απαραίτητη εξαιτίας της συνεχώς αυξανόμενης εξάρτησής του ενός από τον άλλο, από το τοπικό στο παγκόσμιο επίπεδο. Η δημοκρατία μπορεί να λάβει υπόψη της αντικρουόμενα συμφέροντα και να τα συγκεράσει σε έναν ικανοποιητικό συμβιβασμό – υπό τον όρο πως όλες οι ομάδες έχουν ακουστεί.
Υλικά	Τίποτα.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν σε ποιον βαθμό επηρεάζονται οι ζωές τους από τη διακυβέρνηση. Προτείνονται οι παρακάτω ερωτήσεις για να τους βοηθήσουν. Μπορούν να απαντηθούν με ολόκληρη την τάξη να συμμετέχει, ή σε μικρές ομάδες που θα πρέπει στη συνέχεια να παρουσιάσουν τα αποτελέσματά τους στην ολομέλεια.
2. – Διηγηθείτε την ιστορία μιας πρόσφατης μέρας στη ζωή σας - που πήγατε, τι φορούσατε, τι είδατε, τι φάγατε, τι είπατε, τι μάθατε και τι κάνατε. Σημειώστε αν το κάθε τι που αναφέρατε επηρεάστηκε από την κυβέρνηση, συμπεριλαμβανομένης της εθνικής, περιφερειακής και/ή τοπικής.
– Υποθέστε ότι η κυβέρνηση της χώρας σας είναι μια δημοκρατία στην οποία παρέχονται σε όλους τους πολίτες ίσες ευκαιρίες για να συμμετέχουν, χωρίς να παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Ποια από τα πράγματα της καθημερινότητας σας, που αναφέρατε προηγουμένως ότι επηρεάζονται από την κυβέρνηση, θα πρέπει να αλλάξουν; Εξηγήστε γιατί νομίζετε πως θα πρέπει να αλλάξουν.
3. Οι μαθητές πιθανόν να θέσουν ένα ερώτημα όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο μπορούν τα άτομα να συμμετέχουν σε μια δημοκρατική κυβέρνηση. Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσφέρει πληροφορίες, είτε μέσω μιας εισήγησης, είτε βασισμένος/η σε κάποιο βιβλίο ή φύλλα εργασίας.

Το αποτέλεσμα μπορεί να είναι ως εξής: πολλοί άνθρωποι πιστεύουν πως η καλύτερη ευκαιρία για να συμμετέχει κάποιος στην κυβέρνηση παρέχεται σε μια ελεύθερη και ανοιχτή δημοκρατία, στην οποία οι άνθρωποι κερδίζουν την εξουσία και κυβερνούν, συνήθως, μέσω του κανόνα της πλειοψηφίας. Σε μερικές χώρες υπάρχει δημοκρατία μόνο κατ' όνομα, και οι άνθρωποι δεν έχουν πραγματικά την δυνατότητα να συμμετέχουν. Σε ένα δημοκρατικό σύστημα, οι πολίτες μπορούν να επιλέξουν μεταξύ διαφορετικών τρόπων συμμετοχής, και μερικοί μπορούν ακόμη και να αποφασίσουν να μη συμμετέχουν καθόλου.

Η δημοκρατία μπορεί να λάβει υπόψη της διαφορετικά και ανταγωνιστικά συμφέροντα, και να αναζητήσει ικανοποιητικές λύσεις – υπό τον όρο πως όλες οι πλευρές έχουν εκφράσει τις απόψεις τους. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί σε ασθενέστερες ομάδες, που δεν είναι σε θέση να ασκήσουν πίεση, και των οποίων, κατά συνέπεια, τα συμφέροντα έχουν την τάση να αγνοούνται (πρόβλημα αποκλεισμού).

Δραστηριότητα 7.8. – Τρόποι για να συμμετέχουμε ενεργά στη δημοκρατία

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές συνδέουν διαφορετικές μορφές πολιτικής συμμετοχής με τα ανθρώπινα δικαιώματα.
Υλικά	Κατάλογος με πιθανές μορφές πολιτικής συμμετοχής.

Διαδικασία

1. Κάθε μαθητής γράφει έναν κατάλογο με όλους τους τρόπους και τις δραστηριότητες με τις οποίες πιστεύει ότι οι άνθρωποι μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων.
2. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων. Συγκρίνουν τους καταλόγους τους, συζητάνε πάνω σε αυτούς, και προσπαθούν να συμφωνήσουν σε έναν κοινό κατάλογο.
3. Οι ομάδες συγκρίνουν τους καταλόγους τους με αυτόν του φυλλαδίου για τους μαθητές.

Επέκταση

Οι μαθητές θα μπορούσαν να διερευνήσουν τα παρακάτω ερωτήματα:

1. Πιστεύετε πως κάποια, ή και όλες από τις παραπάνω μορφές πολιτικής συμμετοχής, αποτελούν ανθρώπινα δικαιώματα; Θα πρέπει να προστατεύονται από τον νόμο; Εξηγήστε γιατί, ή γιατί όχι.
2. Με ποιον τρόπο μπορείς να συμμετέχεις στη δημοκρατία, στη χώρα σου; Υπάρχουν τρόποι συμμετοχής που δεν είναι ανοιχτοί σε εσένα; Εξήγησε.
3. Θα πρέπει οι νόμοι να προστατεύουν, επίσης, το δικαίωμα της μη συμμετοχής; Εξήγησε.

Υλικά

Φυλλάδιο μαθητή

Η συμμετοχή μπορεί να πάρει πολλές μορφές, όπως:

- να διαβάζεις για διάφορα θέματα και ηγέτες.
- να γράφεις για διάφορα θέματα και ηγέτες.
- να συζητάς για διάφορα θέματα.
- να δουλεύεις στην κοινότητα υποστηρίζοντας έναν συγκεκριμένο σκοπό, ή να διαμαρτύρεσαι κατά της κυβερνητικής δράσης.
- να σχηματίζεις ή να συμμετέχεις σε πολιτικά κόμματα ή άλλους κοινοτικούς ή λαϊκής βάσης οργανισμούς.
- να παρακολουθείς πολιτικές ή κοινοτικές συναντήσεις.
- να γίνεις ηγέτης ενός πολιτικού κόμματος ή ενός συνδικαλιστικού ή κοινοτικού οργανισμού.
- να ψηφίζεις στις εκλογές.
- να διοργανώνεις εκστρατεία για εκείνους που θέτουν υποψηφιότητα.
- να θέτεις υποψηφιότητα ο ίδιος και να υπηρετείς, αν εκλεγείς.
- να πληρώνεις φόρους.
- να ασκείς πίεση μέσα από οργανωμένες ομάδες.
- να υπηρετείς στον στρατό.
- να χρησιμοποιείς τα υπάρχοντα νομικά κανάλια, όπως να επικοινωνείς με κυβερνητικούς υπαλλήλους, να πηγαίνεις υποθέσεις στο δικαστήριο, κ.λπ.
- να διαμαρτύρεσαι μέσω διαδηλώσεων, μποϊκοτάζ, απεργιών, κ.λπ.

Δραστηριότητα 7.9. – Ο κύκλος της πολιτικής

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές μπορούν να εφαρμόσουν το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής σε παραδείγματα διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Οι μαθητές συνειδητοποιούν τις ευκαιρίες που έχουν να παρεμβαίνουν και να συμμετέχουν σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων.
Υλικά	Μια σειρά από φυλλάδια μαθητών: "Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής". Φύλλα για πίνακα σεμιναρίου, μαρκαδόροι, ψαλίδια, κόλλα.

Διαδικασία

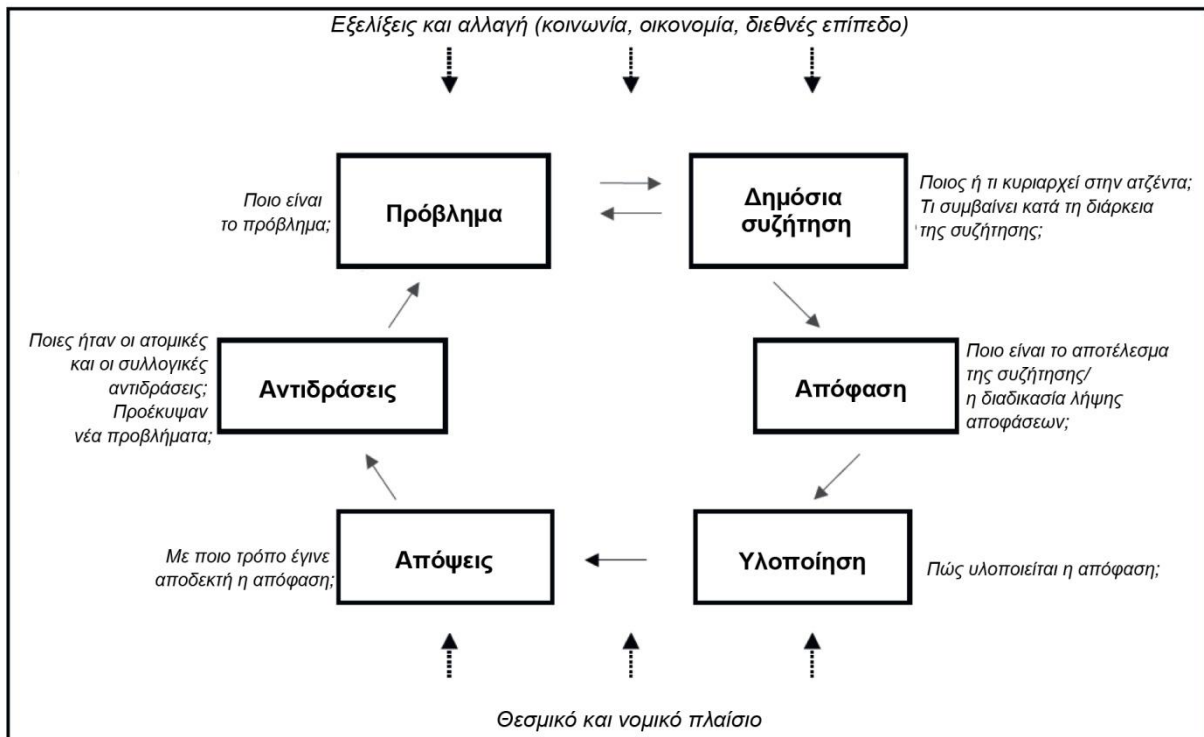
1. Ο/η εκπαιδευτικός εισάγει το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής, χρησιμοποιώντας μια από τις παρακάτω προσεγγίσεις:
 - Ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί την επαγωγική, συστηματική προσέγγιση: κάνει μια εισήγηση⁷, και οι μαθητές εφαρμόζουν το εργαλείο που τους έχει δοθεί.
 - Ο/η εκπαιδευτικός ακολουθεί την επαγωγική προσέγγιση: ξεκινάει με ένα παράδειγμα, ή αναφέρεται σε κάποια γνώση ή εμπειρία που έχουν ήδη οι μαθητές. Αυτό μπορεί να είναι ένα επίκαιρο θέμα, μια απόφαση που υποστηρίζουν ή με την οποία διαφωνούν, ή ένα πρόβλημα για το οποίο ανησυχούν. Μια απόφαση στο σχολείο μπορεί, επίσης, να χρησιμεύσει ως σημείο εκκίνησης. Ο/η εκπαιδευτικός συνεχίζει με μια εισήγηση, κατά την οποία αναφέρεται προσεχτικά στις συνεισφορές των μαθητών.

Οποιαδήποτε προσέγγιση κι αν χρησιμοποιηθεί, οι μαθητές παίρνουν ένα αντίγραφο του φυλλαδίου "Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής".
2. Οι μαθητές εφαρμόζουν το μοντέλο. Μπορούν να δοθούν διαφορετικές εργασίες:
 - Οι μαθητές χρησιμοποιούν το μοντέλο ως εργαλείο για ενεργητική και δομημένη ανάγνωση της εφημερίδας. Δουλεύοντας σε ομάδες των τεσσάρων έως έξι, οι μαθητές μελετούν εφημερίδες των τελευταίων ημερών, και εντοπίζουν παραδείγματα για κάθε ένα από τα έξι στάδια. Κολλούν τα άρθρα στις αφίσες τους, και τα παρουσιάζουν στην ολομέλεια.
 - Οι μαθητές ακολουθούν μια διαδικασία λήψης αποφάσεων πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Αυτό μπορεί να απαιτεί υλικό που να καλύπτει ένα μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, και για τον λόγο αυτό παλαιότερες εφημερίδες μπορεί, επίσης, να φανούν χρήσιμες. Σημαντικές πηγές, επίσης, μπορούν να αποτελέσουν βιβλία και το διαδίκτυο. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να εξελιχθεί σε ερευνητικό project.
3. Το μοντέλο μπορεί να χρησιμεύσει ως σημείο εκκίνησης για συζήτηση: σε ποια στάδια μιας διαδικασίας λήψης αποφάσεων μπορούμε να παρέμβουμε; Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να εξηγήσει ότι τα δύο στάδια, "απόφαση" και "υλοποίηση", περιορίζονται στο πολιτικό σύστημα (εκτός αν μια απόφαση παρθεί με δημοψήφισμα). Αλλά, οι πολίτες μπορούν να παρέμβουν σε οποιαδήποτε άλλο στάδιο.

7. Βλ. Γενικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς (στο τμήμα Υλικά, αυτής της δραστηριότητας).

Υλικά

Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής: Η πολιτική ως διαδικασία επίλυσης προβλημάτων

Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής: γενικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς

Ο κύκλος της πολιτικής είναι ένα μοντέλο. Λειτουργεί όπως ένας χάρτης, που σημαίνει ότι επιλέγει ορισμένες πτυχές της πραγματικότητας, και αγνοεί άλλες. Με αυτό τον τρόπο, η εικόνα γίνεται καθαρότερη, αλλά ο χρήστης δεν θα πρέπει ποτέ να συγχέει το μοντέλο με την πραγματικότητα. Το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής εστιάζει στην πολιτική ως μια διαδικασία λήψης αποφάσεων και επίλυσης προβλημάτων, και όχι στην πολιτική ως πάλη για την εξουσία, ακόμα κι αν αυτή η πτυχή όντως εμφανίζεται. Οι έξι κατηγορίες οδηγούν σε βασικά ερωτήματα, που βοηθούν στην ανάλυση της πολιτικής λήψης αποφάσεων. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αναπτύξουν περαιτέρω ερωτήματα, τα οποία αντλούν το νόημά τους από το ευρύτερο πλαίσιο συζήτησης.

Το μοντέλο δίνει μια ιδανική περιγραφή των πολιτικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Πρώτα, ένα πολιτικό *πρόβλημα* πρέπει να φτάσει στη δημόσια ατζέντα. Το θέμα της διαμόρφωσης της ατζέντας έχει μεγάλη σχέση με την πολιτική εξουσία. Τα προβλήματα δεν υπάρχουν από μόνα τους. Πρέπει να καθορίζονται, και να γίνονται αποδεκτά. Ανταγωνιστικά συμφέροντα και αξίες παίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς ο καθορισμός ενός προβλήματος επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το αποτέλεσμα της λήψης των αποφάσεων. Για παράδειγμα, η φτώχεια μπορεί να θεωρηθεί επίθεση στα ανθρώπινα δικαιώματα ή κίνητρο για να πάρει κανείς τη μοίρα στα χέρια του. Η πρώτη άποψη υπονοεί ότι οι φτωχοί άνθρωποι χρειάζονται υποστήριξη, ενώ η δεύτερη προτείνει σιωπηρά πως δεν πρέπει να βοηθούμε πάρα πολύ τους φτωχούς, καθώς με αυτό τον τρόπο μπορεί να γίνουν τεμπέληδες. Το βασικό θέμα στη διαμόρφωση της ατζέντας επισημαίνεται με τα διπλά βέλη μεταξύ των κατηγοριών *πρόβλημα* και *συζήτηση*.

Η *συζήτηση* πραγματοποιείται υπό συγκεκριμένους όρους. Το πλαίσιο του μοντέλου είναι σημαντικό στο σημείο αυτό: κοινωνικές, οικονομικές και διεθνείς εξελίξεις καθορίζουν τα δεδομένα. Και το συνταγματικό και νομικό πλαίσιο καθορίζει τους κανόνες. Ποιος μπορεί να λάβει μέρος στη συζήτηση; Ποιος αποφασίζει, τι; Αυτά τα ερωτήματα βοηθούν στο να καταλάβουμε την έκβαση της συζήτησης, την τελική απόφαση. Ποιος έλαβε μέρος στη συζήτηση; Ποια συμφέροντα διακυβεύονταν; Τι αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης; Ήταν δυνατόν να βρεθεί συμβιβαστική λύση;

Υλοποίηση: Πώς υλοποιείται ή υλοποιήθηκε η απόφαση; Παρουσιάστηκαν δυσκολίες ή συγκρούσεις; Η υλοποίηση ανταποκρίνεται στις προθέσεις αυτών που ήταν υπεύθυνοι για τη λήψη της απόφασης;

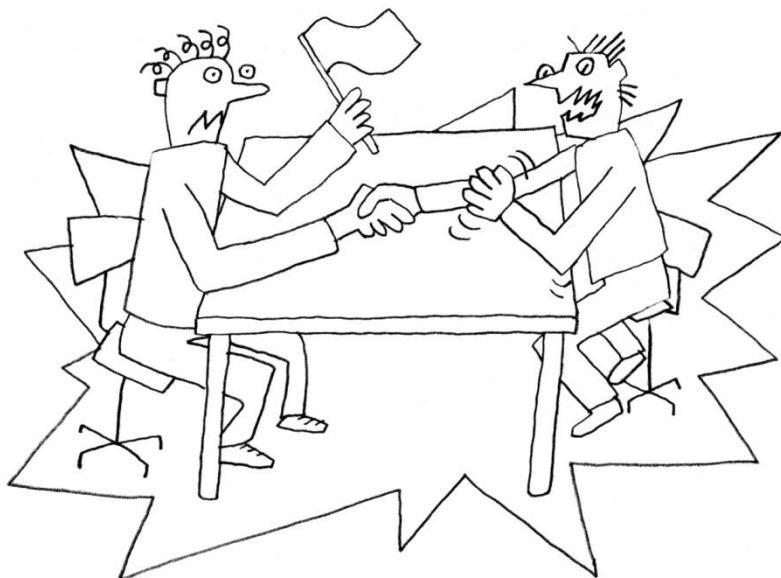
Απόψεις: Πώς έγινε αποδεκτή η απόφαση; Ποιανού τα συμφέροντα επηρεάζονται - θετικά ή αρνητικά; Ποιες αξίες εμπλέκονται;

Αντιδράσεις: Υπάρχουν αντιδράσεις από μεμονωμένα άτομα, και/ή συλλογικότητες; Υποστηρίζουν ή αντιδρούν στην απόφαση; Παραδείγματα μπορεί να αποτελέσουν οι διαμαρτυρίες, οι διαδηλώσεις, επιστολές προς τον εκδότη κάποιας εφημερίδας, αποφάσεις δικαστηρίων, απεργίες, μετανάστευση, απόσυρση επενδύσεων, παραβίαση του νόμου, κ.λπ.

Πρόβλημα: Στο τέλος της ημέρας, επιλύθηκε το αρχικό πρόβλημα; Υπήρξαν ανεπιθύμητες ή απρόβλεπτες επιπτώσεις; Προέκυψε κάποιο καινούργιο πρόβλημα μέσα από τις αντιδράσεις για την απόφαση και την υλοποίησή της; Ο κύκλος της πολιτικής λήγει, αν το πρόβλημα έχει επιλυθεί. Πολύ συχνά, ένας νέος κύκλος ξεκινάει, με ένα νέο επόμενο ή απρόβλεπτο πρόβλημα.

Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν ότι ο κύκλος της πολιτικής δείχνει πού και με ποιον τρόπο μπορούν οι πολίτες να συμμετέχουν στην πολιτική. Μπορούμε να δώσουμε τους δικούς μας ορισμούς σε προβλήματα που χρειάζονται πολιτική προσοχή, και απαιτούν δημόσιους πόρους για την επίλυσή τους. Μπορούμε να συμμετάσχουμε σε μια συζήτηση, να διαμορφώσουμε την άποψή μας για την απόφαση, και να υποστηρίξουμε ή να απορρίψουμε τον τρόπο υλοποίησής της. Έτσι, κάνουμε χρήση των ανθρωπινων και πολιτικών δικαιωμάτων μας. Η δημοκρατία εξαρτάται από ενεργούς δημοκράτες.

Κεφάλαιο 8 - Αντιμετωπίζουμε τη σύγκρουση

Εισαγωγή

Η εικόνα δείχνει δύο νεαρούς άντρες να βρίσκονται σε διαμάχη. Κάθονται, ο ένας απέναντι από τον άλλο, στο τραπέζι. Ο ένας κυματίζει μια σημαία, ο άλλος σφίγγει τη γροθιά του και δείχνει τα δόντια του. Τα μαλλιά τους είναι σηκωμένα, προσδίδοντας στους αντιπάλους μια άγρια, θηριώδη εμφάνιση. Αν αυτό ήταν όλο, τότε θα περιμέναμε την κορύφωση της σύγκρουσης: οι δύο άντρες σύντομα θα σηκώνονταν και θα κατέφευγαν σε σωματική βία. Αλλά υπάρχει ένα δεύτερο στοιχείο στην εικόνα: οι δύο άντρες κάνουν χειραψία, ίσως σε ένδειξη συμφωνίας και συμβιβασμού. Μονάχα μιλάνε – ίσως φωνάζουν ο ένας στον άλλο- αλλά δεν υπάρχει βία.

Η εικόνα δείχνει, ταυτόχρονα, τι συμβαίνει διαδοχικά στην πραγματική ζωή: όταν υποστηρίζουμε τα συμφέροντα, τις απόψεις και τις αξίες μας, θα εμπλακούμε ορισμένες φορές σε σύγκρουση. Για να επιλύσουμε τέτοιες συγκρούσεις, πρέπει να είμαστε ικανοί και πρόθυμοι να φτάσουμε σε συμφωνία, καθώς επίσης να επιτύχουμε μια συμβιβαστική λύση. Το να επιχειρηματολογούμε αρχικά, επισημαίνοντας τα άκρα, και κατόπιν να αναζητούμε συμφωνία και συμβιβαστική λύση, αποτελεί μια διαδικασία σύγκρουσης, που μοιάζει με την εισπνοή και την εκπνοή.

Το πάτωμα, σε σχήμα αστεριού, μπορεί επίσης να έχει νόημα. Μοιραζόμαστε μια κοινότητα - για παράδειγμα τον πλανήτη μας, την οικογένειά μας, το σχολείο μας. Δεν έχουμε άλλη. Για τον λόγο αυτό, εξαρτώμαστε ο ένας από τον άλλο, και πρέπει οι συγκρούσεις μας και η επίλυσή τους να διέπονται από κοινές αρχές και κανόνες. Η σύγκρουση, ως εκ τούτου, δεν είναι κάτι κακό. Τα ανθρώπινα δικαιώματα παράγουν ένα πλουραλισμό και ανταγωνισμό συμφερόντων, τα οποία αυξάνουν την πιθανότητα συγκρούσεων. Η καλή επίλυση σύγκρουσης μπορεί να οδηγήσει σε αρμονία, ενώ η προσπάθεια να καταστείλουμε τη σύγκρουση με αυταρχικό τρόπο, ή να την επιλύσουμε άδικα, μπορεί να οδηγήσει σε διάσπαση της κοινότητας.

Η επίλυση των συγκρούσεων είναι, έως ένα βαθμό, μια δεξιότητα που μπορεί να διδαχτεί, πράγμα στο οποίο εστιάζουν εν μέρει και οι ασκήσεις σε αυτό το κεφάλαιο. Παρέχουν στους μαθητές εργαλεία, δομημένα σχήματα διαδικασίας, για την επίλυση των συγκρούσεων και τη διαμεσολάβηση. Επιπλέον, η δίκαιη επίλυση συγκρούσεων είναι σημαντική, κι αυτό σχετίζεται με τις αξίες και την κουλτούρα της συγκρουσιακής συμπεριφοράς. Ιδανικά, μια σύγκρουση πρέπει να αντιμετωπιστεί με μια κατάσταση «κερδίζω-κερδίζεις». Αν αυτό δεν είναι δυνατόν, θα πρέπει να δοθεί προσοχή στο να μην παράξει ηττημένους, αλλά μια συμβιβαστική λύση που να διατηρεί ισορροπία στην κατανομή οφελών και μειονεκτημάτων. Από μια ευρύτερη προοπτική, οι δυνητικοί ενδιαφερόμενοι περιλαμβάνουν όχι μόνο τους αντιπάλους που εμπλέκονται άμεσα, αλλά επίσης και την κοινότητα και το περιβάλλον στο σύνολό τους.

Δραστηριότητα 8.1. – Λύσεις «Κερδίζω-Κερδίζεις»

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές κατανοούν ότι μια σύγκρουση μπορεί να επιλυθεί με διαφορετικούς τρόπους. Τα εμπλεκόμενα μέρη μπορεί να είναι στη θέση των νικητών ή των ηττημένων, ή μπορεί και οι δύο να συμφωνήσουν σε μια συμβιβαστική λύση. Κανένα μέρος δεν θα πρέπει να αισθάνεται πως είναι ηττημένο, καθώς αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια εκ νέου σύγκρουση.
Υλικά	Πίνακας τοίχου ή σεμιναρίου.

Διαδικασία

1. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές πως υπάρχουν τρεις τύποι επίλυσης μιας σύγκρουσης:

κερδίζω - κερδίζεις	☺☺
κερδίζω - χάνεις	☺☹
χάνω - χάνεις	☹☹

Επεξηγεί αυτές τις αρχές της επίλυσης συγκρούσεων στον πίνακα.

Κερδίζω-κερδίζεις: Λύσεις που επιτρέπουν και στα δύο μέρη να ωφεληθούν.

Κερδίζω-χάνεις: Λύσεις στις οποίες μόνο το ένα μέρος κερδίζει, εις βάρος του άλλου.

Χάνω- χάνεις: Λύσεις στις οποίες κανένα μέρος δεν ωφελείται.

2. Ο/η εκπαιδευτικός δίνει παραδείγματα των διαφορετικών τρόπων επίλυσης συγκρούσεων:

Ένα αγόρι κι ένα κορίτσι τσακώνονται για μια μπάλα. Ένας ενήλικας παρεμβαίνει, και τους κάνει να παίξουν με τη μπάλα μαζί ή τους δίνει ίσο χρόνο για να τη χρησιμοποιήσουν. Και οι δύο ωφελούνται. Αν ο ενήλικας δώσει τη μπάλα μόνο στον ένα, φυσικά μόνο ένας κερδίζει. Αν ο ενήλικας πάρει τη μπάλα αφού τα παιδιά δε μπορούν να συμφωνήσουν, κανένας από τους δύο δεν κερδίζει.

3. Σε ζευγάρια ή ομάδες, οι μαθητές προσπαθούν να σκεφτούν κι άλλα παραδείγματα σύγκρουσης, από τις προσωπικές τους εμπειρίες. Μπορούν να συζητήσουν για την εμπειρία τους στις συγκρούσεις, στο σπίτι και στο σχολείο, και, κατόπιν, να συζητήσουν ευρύτερες συγκρούσεις που εμπλέκουν ομάδες ανθρώπων ή ολόκληρα κράτη.
4. Οι μαθητές αναλύουν παραδείγματα επίλυσης συγκρούσεων, προσδιορίζοντάς τα με τη χρήση του μοντέλου που παρουσιάστηκε παραπάνω, και διερευνώντας ποιο μέρος θα ωφεληθεί από τη λύση. Ποιος μπορεί να βρει λύσεις που επιτρέπουν και στα δύο μέρη να ωφεληθούν;
5. Ολομέλεια: οι μαθητές μοιράζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσής τους.

Παραλλαγή

Μετά το δεύτερο βήμα, δίνεται στους μαθητές η περιγραφή μιας υποθετικής σύγκρουσης. Σε ομάδες, προσπαθούν να βρουν μια λύση που θα αποφύγει την παραγωγή ηττημένων. Αν η σύγκρουση έχει ήδη επιλυθεί, οι μαθητές μπορούν να συγκρίνουν τη λύση τους με αυτή που δόθηκε στην πράξη, και τις αντιδράσεις που ακολούθησαν. Αυτή η ανάλυση ακολουθεί το μοντέλο του κύκλου της πολιτικής (βλ. δραστηριότητα 7.9).

Δραστηριότητα 8.2. – Μια δομημένη προσέγγιση στην επίλυση συγκρούσεων

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές μαθαίνουν μια τεχνική επίλυσης συγκρούσεων. Κατανοούν ότι η επίλυση των συγκρούσεων εξαρτάται σε ένα βαθμό από δεξιότητες που μαθαίνονται.
Υλικά	Σετ από φυλλάδια για τους μαθητές: "Επίλυση συγκρούσεων σε έξι στάδια". Εφημερίδες και περιοδικά.

Διαδικασία

- Ο/η εκπαιδευτικός περιγράφει μια κατάσταση σύγκρουσης στην οποία δεν υπάρχει προκαθορισμένη λύση (για παράδειγμα: ένας μαθητής κοροϊδεύει έναν άλλο που προέρχεται από μία ξένη χώρα και μιλάει με έντονη προφορά).
Η κατάσταση μπορεί να παρουσιαστεί και με παιχνίδι ρόλων. Οι μαθητές συζητάνε τον τρόπο επίλυσης της σύγκρουσης. Με τον τρόπο αυτό, μπορεί να προβλέψουν μέρη του μοντέλου που θα χρησιμοποιήσουν σε αυτό το μάθημα, ή να κάνουν ερωτήσεις για τις οποίες το μοντέλο να δώσει απαντήσεις.
- Το φύλλο εργασίας «Επίλυση συγκρούσεων σε έξι στάδια» μοιράζεται στους μισούς μαθητές, και το μελετάνε σιωπηλά.
Οι άλλοι μισοί επιλέγουν αναφορά σε μια σύγκρουση από εφημερίδα ή περιοδικό. Μπορούν, επίσης, να αντλήσουν στοιχεία από την προσωπική τους εμπειρία ή από κάτι που γνωρίζουν από πρώτο χέρι.
- Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων, που αποτελούνται από δύο μαθητές που έχουν διαβάσει για την επίλυση προβλημάτων, και δύο που έχουν προσδιορίσει πιθανές συγκρούσεις.
- Οι μαθητές επιλέγουν μια σύγκρουση, και δοκιμάζουν τις ιδέες για την επίλυση συγκρούσεων.
Οι δύο είναι αντίπαλοι, και οι άλλοι δύο ενεργούν ως διαμεσολαβητές, χρησιμοποιώντας το φυλλάδιο για να βρουν μια λύση.
- Συζήτηση στην ολομέλεια:
 - Ποια σύγκρουση προσπαθήσατε να επιλύσετε;
 - Πώς επιχειρήσατε να την επιλύσετε;
 - (Πώς) σας βοήθησε το μοντέλο για την επίλυση συγκρούσεων;

Παραλλαγή

- Οι μαθητές εστιάζουν σε μια υπόθεση εργασίας, και συγκρίνουν τις λύσεις τους.
- Μόλις οι μαθητές εξοικειωθούν με τη διαδικασία, αυτή μπορεί να εφαρμοστεί σε πραγματικές συγκρούσεις στην τάξη.

Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

Φυλλάδιο μαθητή: Επίλυση συγκρούσεων σε έξι στάδια

1. Αναγνώρισε τις ανάγκες. «Τι χρειάζεσαι (τι είναι αυτό ακριβώς που θέλεις;)»	Κάθε εμπλεκόμενος στη σύγκρουση πρέπει να απαντήσει σε αυτή την ερώτηση χωρίς να κατηγορεί ή να επιρρίπτει ευθύνες στον άλλο.
2. Προσδιόρισε το πρόβλημα. «Ποιο πιστεύεις ότι είναι το πρόβλημα στην προκειμένη περίπτωση;»	Όλη η τάξη μπορεί να βοηθήσει να βρεθεί μια απάντηση που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των εμπλεκόμενων. Ο προσδιορισμός πρέπει να μπορεί να γίνει αποδεκτός από τους «αντιπάλους».
3. Ψάξε για πιθανές λύσεις. «Ποιος μπορεί να σκεφτεί έναν πιθανό τρόπο για να λυθεί το πρόβλημα;»	Όλα τα μέλη της τάξης μπορούν να συνεισφέρουν απαντήσεις. Αυτές καταγράφονται χωρίς σχόλια, κρίσεις ή αξιολογήσεις. Ο στόχος σε αυτή τη φάση είναι η παραγωγή, όσο το δυνατόν, περισσότερων λύσεων.
4. Αξιολόγησε τις λύσεις. «Θα ήσουν ευχαριστημένος με αυτή τη λύση;»	Ο κάθε εμπλεκόμενος σε αυτή τη σύγκρουση αξιολογεί τις προτεινόμενες λύσεις, εξηγώντας ποιες είναι αποδεκτές και ποιες όχι.
5. Αποφάσισε ποια λύση είναι η καλύτερη. «Δέχεστε και οι δύο αυτή τη λύση; Λύθηκε το πρόβλημα;»	Πρέπει να είναι ξεκάθαρο πως και οι δυο εμπλεκόμενοι αποδέχονται τη λύση. Οι προσπάθειές τους να βρεθεί μια κοινή λύση πρέπει να εκτιμηθούν.
6. Δες πώς εφαρμόστηκε η λύση. «Ας μιλήσουμε ακόμα μια φορά για τη συγκεκριμένη κατάσταση, κι ας σιγουρευτούμε πως το πρόβλημα πράγματι λύθηκε»	Πρέπει να καθοριστεί ένας τρόπος αξιολόγησης της λύσης. Ανάλογα με τη φύση της σύγκρουσης και την ηλικία των «αντιπάλων», η αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιηθεί μερικά λεπτά, ώρες ή μια μέρα αργότερα.

Δραστηριότητα 8.3. – Οικογενειακή σύγκρουση και σύγκρουση συνομηλίκων

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές μαθαίνουν πώς να επιλύουν συγκρούσεις με έναν δομημένο τρόπο.
Υλικά	Σετ από φυλλάδια για τους μαθητές: "Επίλυση συγκρούσεων σε έξι στάδια" (βλ. δραστηριότητα 8.2).

Διαδικασία

- Οι μαθητές διαβάζουν το φυλλάδιο «Επίλυση συγκρούσεων σε έξι στάδια».
- Ο/η εκπαιδευτικός αφήνει τους μαθητές να δώσουν παραδείγματα τυπικών συγκρούσεων στο σπίτι, στο σχολείο ή στο πάρκο, όπως:
Στο σπίτι:
 - Το παιδί θέλει να παίξει, αλλά οι γονείς θεωρούν ότι πρέπει να διαβάσει.
 - Το παιδί θέλει χρήματα για σινεμά /μια συναυλία/ένα πάρτυ/ένα πικνίκ, αλλά οι γονείς έχουν άλλα έξοδα να καλύψουν.
Στο πάρκο ή την παιδική χαρά:
 - Αγόρια και κορίτσια θέλουν να χρησιμοποιήσουν τον χώρο για διαφορετικούς λόγους.
 - Τα αγόρια ενοχλούν τα κορίτσια, όταν παίζουν.
- Οι μαθητές επιλέγουν μια σύγκρουση για να δουλέψουν, και σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων έως έξι.
- Κάθε ομάδα χωρίζεται στα δύο, οι μισοί παίρνουν τον ρόλο των γονέων και οι άλλοι τον ρόλο των παιδιών (ή αγόρια / κορίτσια).

Αρχικά, οι γονείς και τα παιδιά δουλεύουν χωριστά, ο καθένας τον ρόλο του. Στη συνέχεια, συναντούν τους αντιπάλους τους και αρχίζουν τις διαπραγματεύσεις, ακολουθώντας τα έξι στάδια.

Μετά από προκαθορισμένο χρόνο, οι διαπραγματεύσεις σταματάνε και οι ομάδες επιστρέφουν στην τάξη.
- Ολόκληρη η τάξη δίνει ανατροφοδότηση για την ομαδική δουλειά. Σε τι λύσεις κατέληξαν; Υπήρχαν πολλές διαφορετικές λύσεις;

Παραλλαγή

Αυτή η άσκηση μπορεί να γίνει και με διαμεσολαβητή, για παράδειγμα με έναν μαθητή στον ρόλο του παππού ή της γιαγιάς, ο οποίος οδηγεί τα εμπλεκόμενα μέρη της σύγκρουσης στις διαπραγματεύσεις.

Δραστηριότητα 8.4. – “Ιδεοθύελλα” για τη σύγκρουση και την ειρήνη

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές μπορούν να ορίσουν τις έννοιες της σύγκρουσης και της ειρήνης. Οι μαθητές μπορούν να εξηγήσουν ποια είδη σύγκρουσης μπορούν να επιλυθούν και ποια όχι.
Υλικά	Πίνακας σεμιναρίου και μαρκαδόροι.

Διαδικασία

1. Η λέξη «ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ» είναι γραμμένη σε ένα από τα χαρτιά.
Δίνονται στους μαθητές δύο εργασίες για ιδεοθύελλα.

α. Καταγράφουν όσες περισσότερες εκφράσεις και λέξεις που αναφέρονται στη σύγκρουση τούς έρχονται στο μυαλό.

β. Προσθέτουν λέξεις-κλειδιά που αναφέρονται σε καταστάσεις σύγκρουσης.

Το μέρος αυτό διεξάγεται σιωπηλά, χωρίς σχόλια.
2. Όταν οι μαθητές εξαντλήσουν τις ιδέες τους, η λέξη «ΕΙΡΗΝΗ» αναγράφεται σε ένα άλλο χαρτί. Ακολουθεί η ίδια διαδικασία.
3. Η τάξη συζητάει τα αποτελέσματα.
4. Ένας αποσαφηνισμός των διαφορετικών ειδών σύγκρουσης αναπτύσσεται με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού:
 - συγκρούσεις που *μπορούν* να λυθούν.
 - συγκρούσεις που *δε μπορούν* να λυθούν.

Η επίλυση συγκρούσεων χωρίς ηττημένους (βλ. Δραστηριότητα 8.1) είναι πολύ συχνά εφικτή μόνο μέσω συμβιβαστικής λύσης. Αυτό λειτουργεί, για παράδειγμα, όταν ανεπαρκείς πόροι χρειάζεται να κατανεμηθούν δίκαια. Αν το κέικ είναι μικρό, και ο κάθε ένας που τρώει λαμβάνει ένα εξίσου μικρό κομμάτι, μπορώ να δεχτώ τη λύση, ακόμα κι αν παραμείνω πεινασμένος. Αλλά αν πρόκειται για σύγκρουση αξιών ή θρησκευτικών πεποιθήσεων, ο συμβιβασμός είναι σχεδόν αδύνατος. Και αν η σύγκρουση προκαλείται από εθνικές ή φυλετικές διαιρέσεις, υπάρχει ο κίνδυνος της εκδίωξης ή της φυσικής εξόντωσης των μελών του ενός μέρους. Όσο πιο ορθολογική είναι η προσέγγιση της σύγκρουσης από τα μέρη, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να επιλυθεί με διαπραγμάτευση και συμβιβασμό, παρά με βία. Η ορθολογική επίλυση συγκρούσεων απαιτεί από τα εμπλεκόμενα μέρη να διαχωρίσουν το θέμα της σύγκρουσης από τον αντίπαλο, και να σεβαστούν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια του αντιπάλου, όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Επέκταση

Οι μαθητές παρουσιάζουν διαφορετικές καταστάσεις ειρήνης και σύγκρουσης μέσα από ζωγραφιές, ή άρθρα και φωτογραφίες από τον τύπο.

Δραστηριότητα 8.5. – Τα αγάλματα

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές μπορούν να αναγνωρίσουν καταστάσεις καταπίεσης, να αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους στη μη-βίαιη επίλυση συγκρούσεων, και να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα του σώματος ως μέσο έκφρασης.
Υλικά	Τίποτα.

Διαδικασία

- Οι μαθητές πραγματοποιούν τις επόμενες προκαταρκτικές ασκήσεις σε ζευγάρια:
 - Ένας μαθητής παίρνει μια πόζα. Ο άλλος πρέπει να την μιμηθεί. Αντιστρέφουν τους ρόλους.
 - Ένας μαθητής τοποθετεί το χέρι του μερικά εκατοστά από το χέρι του συμμαθητή του. Όταν κουνάει το χέρι του, ο άλλος πρέπει να στρίβει και να παίρνει οποιαδήποτε (ακόμα και μη άνετη) στάση χρειάζεται, για να διατηρήσει την ίδια απόσταση.

Αυτές οι ασκήσεις εκπαιδεύουν τους μαθητές να παρατηρούν ο ένας τον άλλον.
- Στην ολομέλεια, οι μαθητές εκπροσωπούν, και συζητούν, καταστάσεις καταπίεσης:
 - Δύο ή περισσότεροι μαθητές συμφωνούν σε μια ιδέα, και στη συνέχεια σχηματίζουν μια ομάδα αγαλμάτων για να αναπαραστήσουν μια κατάσταση καταπίεσης (παράδειγμα: ένα γονατιστό παιδί να γυαλίζει τα παπούτσια ενός πλούσιου, καθισμένου άντρα).
 - Αν κάποιο μέλος από το ακροατήριο μπορεί να σκεφτεί έναν τρόπο να επιλύσει την κατάσταση και να την κάνει πιο ισότιμη, αναδιοργανώνει τους ηθοποιούς σύμφωνα με το νέο μοντέλο. Ιδανικά, η άσκηση πρέπει να διεξαχθεί σιωπηλά, για να ενθαρρύνει τους μαθητές να κάνουν παντομίμα, και να αναπτύξουν την εκφραστικότητά τους.
- Περισσότεροι ηθοποιοί μπορούν να συμμετέχουν προοδευτικά στη σκηνή.
- Ο/η εκπαιδευτικός κρατάει τα τελευταία 10 με 15 λεπτά του μαθήματος για καταληκτική συζήτηση στην ολομέλεια. Οι μαθητές δίνουν ανατροφοδότηση, και μπορούν να υποβάλουν ερωτήσεις που θα οδηγήσουν σε περαιτέρω μελέτη.

Παραλλαγή

- Η ίδια διαδικασία χρησιμοποιείται για να παρουσιαστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα του παιδιού, και περιπτώσεις για το πώς αυτά παραβιάζονται.
- Η άσκηση μπορεί να επαναληφθεί σε καταστάσεις σύγκρουσης και σε πραγματικές καταστάσεις που προκαλούν έντονα συναισθήματα.

Δραστηριότητα 8.6. – Τιμωρία έναντι θετικής επίλυσης συγκρούσεων

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αποδέχονται την έννοια του δικαίου και των κανόνων στην ομάδα. Οι μαθητές μπορούν να αποδεχτούν τις διαφορές, και να λάβουν μέρος στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Αναπτύσσουν το δημιουργικό δυναμικό τους, επιλύοντας συγκρούσεις.
Υλικά	Σετ από φυλλάδια για τους μαθητές: «Κατάλογος ποινών».

Διαδικασία

1. Οι μαθητές σε ιδεοθύελλα σκέφτονται τύπους ποινών. Αυτή η εισαγωγή στο μάθημα τούς αντιμετωπίζει ως ειδικούς, καθώς μπορούν να βασιστούν στην εμπειρία και την παρατήρηση. Μπορούν, ήδη, να αρχίσουν να κάνουν σχόλια.
Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει στους μαθητές το φυλλάδιο «Κατάλογος ποινών», και εκείνοι το διαβάζουν σιωπηλά.
2. Οι μαθητές συζητούν σε μικρές ομάδες (τριών ή τεσσάρων) για το ποιες ποινές έχουν νόημα, και ποιες όχι.
3. Οι ομάδες μοιράζονται τα αποτελέσματά τους με αυτά των άλλων ομάδων.
4. Οι μαθητές επιστρέφουν στις ομάδες τους και συζητούν ποια ποινή θα πρέπει, αν πρέπει, να επιβληθεί στις παρακάτω περιπτώσεις:
 - Ένας μαθητής φτάνει καθυστερημένα στο σχολείο.
 - Ένας μαθητής δεν έχει διαβάσει τα μαθήματά του.
 - Ένας μαθητής ενοχλεί την ώρα του μαθήματος.
 - Ένας μαθητής προσβάλλει έναν συμμαθητή του εξαιτίας της καταγωγής του ή των θρησκευτικών του πεποιθήσεων.
 - Ένας μαθητής ασελγεί πάνω σε μια μαθήτριά.
 - Ένας μαθητής είναι βίαιος στην τάξη, ή στο διάλειμμα.
5. Ολομέλεια: οι μαθητές παρουσιάζουν τα αποτελέσματά τους.
Η καταληκτική συζήτηση μπορεί να ασχοληθεί με το ερώτημα: υπάρχουν εναλλακτικές στην επιβολή ποινών (π.χ. διαμεσολάβηση μεταξύ αυτού που έκανε το λάθος και του θύματος);

Επέκταση

Οι μαθητές παίζουν μια σκηνή θετικής, δημιουργικής επίλυσης συγκρούσεων στην τάξη.

Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

Φυλλάδιο μαθητών

Κατάλογος ποινών

1. Γράφεις ένα ποίημα
2. Διηγείσαι ένα παραμύθι σε μικρά παιδιά
3. Παρουσιάζεις αστεία και γρίφους στην τάξη
4. Κάνεις δέκα push-up για βρισιές που είπες
5. Παραμένεις στο σχολείο μετά τη λήξη των μαθημάτων, τόση ώρα όση καθυστέρησες το πρωί
6. Γράφεις, ενώ στέκεσαι όρθιος
7. Προετοιμάζεις ένα μάθημα για την τάξη
8. Κάνεις μία ώρα κηπουρική
9. Καθαρίζεις την αυλή
10. Καθαρίζεις την τάξη
11. Παίρνεις αποβολή από το μάθημα
12. Τρέχεις γύρω από το σχολείο δέκα φορές
13. Δεν βγαίνεις διάλειμμα
14. Έχεις έξτρα δουλειά σε ένα από τα μαθήματα στα οποία είσαι αδύναμος
15. Πληρώνεις πρόστιμο το οποίο θα συμβάλλει στην κάλυψη των γενικών εξόδων
16. Γράφεις μιας δικαιολογία
17. Περαιτέρω προτάσεις...

Δραστηριότητα 8.7. – Μειονότητες

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές κατανοούν ότι η αίσθηση του αποκλεισμού μπορεί να είναι το αποτέλεσμα όχι μόνο του τρόπου που σε αντιλαμβάνονται άλλα μέλη της κοινωνίας, αλλά επίσης και του τρόπου που σε αντιλαμβάνονται μέλη της δικής σου ομάδας.
Υλικά	Μια σειρά από θετικές και μια σειρά από αρνητικές κάρτες, για κάθε ομάδα. Δύο φύλλα για πίνακα σεμιναρίου για κάθε ομάδα, το ένα με τη λέξη «ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ», και το άλλο με τη λέξη «ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ». Μαρκαδόροι.

Διαδικασία

Στην αρχή του παιχνιδιού, είναι απαραίτητο οι μαθητές να μην έχουν την παραμικρή ιδέα του τι εκπροσωπούν, διαφορετικά μπορεί να καταφύγουν αμέσως σε προκατειλημμένες ιδέες που θα νοθεύσουν την πορεία του παιχνιδιού.

Το παιχνίδι είναι ένα παράδειγμα προσεχτικής και πολύπλοκης πλαισίωσης από τον/την εκπαιδευτικό. Μέσα στο αυστηρό πλαίσιο, οι μαθητές έχουν μεγάλη ελευθερία να αναπτύξουν και να εκφράσουν τις ιδέες και τις εμπειρίες τους.

1. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των τεσσάρων έως έξι (κατά προτίμηση, όχι περισσότεροι).
2. Δίνεται σε κάθε ομάδα μια σειρά από θετικές κάρτες, ένας μαρκαδόρος και τα δύο φύλλα. Ο/η εκπαιδευτικός τους ζητάει να ορίσουν έναν γραμματέα, ο οποίος θα καταγράψει τις παρατηρήσεις και τις αντιδράσεις της ομάδας στα φύλλα. Εναλλακτικά, όλα τα μέλη της ομάδας καταγράφουν τις δικές τους αντιδράσεις.
3. Ο/η εκπαιδευτικός λέει στους μαθητές ότι κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας δεν θα εκπροσωπούν τους εαυτούς τους, αλλά θα λειτουργούν ως μέλη μιας μειονοτικής ομάδας. Για την ώρα, θα πρέπει να ερευνήσουν ποιοι είναι, αλλά και να εξετάσουν τα μηνύματα στις κάρτες, καθώς περιγράφουν ποιοι είναι και σε ποια κατάσταση βρίσκονται.
4. Με τη σειρά, οι μαθητές διαβάζουν δυνατά στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας μία από τις κάρτες. Όταν έχουν διαβαστεί και οι έξι κάρτες, γράφουν τις απαντήσεις τους στην ερώτηση: «Πώς αισθάνεσαι ως μέλος αυτής της ομάδας;», στο χαρτί με τα «ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ».
5. Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει τις έξι αρνητικές κάρτες σε κάθε ομάδα, και επαναλαμβάνουν το βήμα 4.
6. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να απαντήσουν στην επόμενη ερώτηση, «Τι θα κάνατε αν βρισκόσασταν σε μια παρόμοια κατάσταση;». Οι απαντήσεις πρέπει να γραφτούν στο χαρτί με τη λέξη «ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ». Οι μαθητές θα πρέπει να έχουν κατά νου πως παραμένουν η ίδια ομάδα που εξέφρασε τα συναισθήματά της στο πρώτο χαρτί. Ίσως κάτι που αισθάνθηκαν ή έγραψαν σε εκείνο το χαρτί, να τους βοηθήσει να αποφασίσουν πώς να λειτουργήσουν.
7. Ολομέλεια:
 - Κάθε ομάδα παρουσιάζει στην υπόλοιπη τάξη τα συναισθήματά της, όπως αναφέρονται στο χαρτί με τη λέξη «ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ».
 - Όταν όλες οι ομάδες έχουν ολοκληρώσει το πρώτο μέρος, ο/η εκπαιδευτικός τους ζητάει να παρουσιάσουν τις προτάσεις τους από το χαρτί με τη λέξη «ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ». Η τάξη θα πρέπει να αναγνωρίσει εποικοδομητικές ενέργειες και πράξεις βίας, καθώς και διαφορές μεταξύ, και εντός, των ομάδων.
8. Ο/η εκπαιδευτικός ρωτάει τους μαθητές για τον τρόπο που εργάστηκαν ως ομάδα, και για το αν

συνάντησαν προβλήματα καθώς έκαναν την άσκηση (συνεργασία, ηγεσία, κ.λπ.), και τι πιστεύουν ότι έμαθαν από τη δραστηριότητα: για τους εαυτούς τους, τις αντιδράσεις τους, και την ομάδα τους. Μπορούν να δημιουργήσουν σχέση μεταξύ της μειονοτικής ομάδας που εκπροσώπησαν και άλλων ομάδων που γνωρίζουν;

9. Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός λέει στους μαθητές, πως η ομάδα που εκπροσώπησαν είναι η ομάδα Tinkers, αλλιώς γνωστοί ως Ρομά ή Τσιγγάνοι.

Επέκταση

Οι μαθητές συγκρίνουν τις ιδέες τους με την Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων.⁸ Οι μαθητές μπορούν, επίσης, να εξερευνήσουν κατά πόσο η κατάσταση που περιγράφεται φαίνεται να αντιστοιχεί με αυτή της δικής τους χώρας, ποια μέτρα έχουν ληφθεί από τις αρχές για την αντιμετώπιση του προβλήματος, και ποια από τα μέτρα που έχουν προτείνει είναι σύμφωνα με τη Σύμβαση.

Υλικά

Σειρά από θετικές και αρνητικές κάρτες

Τα σπίτια μας δεν είναι σαν των υπόλοιπων ανθρώπων. Είναι ιδιαίτερα, και μας αρέσουν πολύ. Μας αρέσει να κρατάμε τις παραδόσεις μας.	Τα τηλεοπτικά προγράμματα και ο τύπος δε λένε την αλήθεια για εμάς. Λένε πως είμαστε πρόβλημα. Δε μας αφήνουν να πούμε τη δική μας πλευρά της ιστορίας.
Έχουμε πολλές δεξιότητες. Κάνουμε όλων των ειδών τις χειρωνακτικές εργασίες και χειροτεχνίες. Η δουλειά μας συμβάλλει σημαντικά στη χώρα που ζούμε.	Μερικοί άνθρωποι μας φέρονται άσχημα και μας κακοχακτηρίζουν. Μερικές φορές μας επιτίθενται, χωρίς λόγο. Χιλιάδες άνθρωποι μας έχουν δολοφονηθεί στο εξωτερικό, όχι πολύ καιρό πριν.
Στο παρελθόν, οι άνθρωποι μας έκαναν πολλές γενναίες πράξεις. Μας αρέσει να θυμόμαστε την ιστορία μας.	Ποτέ δεν έχουμε τρεχούμενο νερό, τα σκουπίδια μας σπάνια συλλέγονται.
Είμαστε πολύ ανεξάρτητοι. Προτιμούμε να τα βγάζουμε πέρα μόνοι μας. Δεν χρωστάμε τίποτα σε κανέναν.	Κάποιοι γιατροί δεν θέλουν να μας αναλάβουν, όταν είμαστε άρρωστοι. Είναι δύσκολο για εμάς να λάβουμε παροχές κοινωνικής ασφάλισης.
Μας αρέσει να συγκεντρωνόμαστε, και να λέμε ιστορίες, και να τραγουδάμε τραγούδια. Πιστεύουμε πως αυτό είναι πολύ σημαντικό για να απολαμβάνουμε τη ζωή.	Οι άνθρωποι δε μας θέλουν στις γειτονιές τους. Κάποιοι άνθρωποι δεν θέλουν να μας δώσουν δουλειά εξαιτίας αυτού που είμαστε.
Προσπαθούμε να ζούμε κοντά στην οικογένεια και τους φίλους μας. Φροντίζουμε τους ηλικιωμένους ανθρώπους στην κοινότητά μας πολύ καλά. Λατρεύουμε τα παιδιά μας.	Μερικές φορές έχουμε προβλήματα με την αστυνομία και με τις δημοτικές αρχές, εξαιτίας του τρόπου που τυχαίνει να βρισκόμαστε.

8. Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων, υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, στις 20 Νοεμβρίου 1963. Το κείμενο είναι προσβάσιμο μέσω διαδικτύου.

Δραστηριότητα 8.8. – Εικόνες πολέμου και ειρήνης

Εκπαιδευτικοί στόχοι	Οι μαθητές είναι σε θέση να ορίσουν πτυχές του πολέμου και της ειρήνης. Οι μαθητές αναπτύσσουν τη δεξιότητα της ανάγνωσης εικόνων. Οι μαθητές μπορούν να εκφράσουν τις προσωπικές τους ιδέες και συναισθήματα για τον πόλεμο και την ειρήνη.
Υλικά	Μια σειρά εικόνων (συμπεριλαμβανομένων φωτογραφιών, κόμικς, διαφημίσεων, κ.λπ.).

Διαδικασία

1. Παρουσιάζονται μερικές φωτογραφίες στους μαθητές. Ιδανικά, οι φωτογραφίες αναρτώνται στους τοίχους της αίθουσας, ή σε έναν καλά φωτισμένο διάδρομο. Οι μαθητές θα πρέπει να μπορούν να δουν τις εικόνες σα να βρίσκονται σε έκθεση.
2. Οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αντιδράσουν αυθόρμητα. Ποιες εικόνες αναπαριστούν ειρήνη – ή πόλεμο; Ο/η εκπαιδευτικός δεν πιέζει τους μαθητές να σχολιάσουν. Στο τέλος αυτής της εισαγωγικής φάσης, επισημαίνει το κατά πόσον οι μαθητές έχουν συμφωνήσει στα σχόλια τους ή όχι. Διαφορές στην αντίληψη δεν συζητούνται περαιτέρω.
3. Οι μαθητές επιλέγουν μια φωτογραφία που τους αρέσει ιδιαίτερα. Θα πρέπει να μπορούν να τη δουν από κοντά, αν το επιθυμούν. Σιωπηλά, απαντούν τις επόμενες ερωτήσεις γραπτά:
 - Τι βλέπεις (περιγραφή);
 - Ποιες είναι οι σκέψεις σου (αναστοχασμός και φαντασία);
 - Ποια είναι τα συναισθήματά σου (συναισθήματα);
4. Σε ομάδες των τεσσάρων οι μαθητές επιλέγουν εικόνες, και σχηματίζουν ζεύγη αντιθέσεων. Μπορούν να συμπεριλάβουν φωτογραφίες τις οποίες έχουν μελετήσει στο βήμα 3, αλλά μπορούν επίσης να επιλέξουν κι άλλες φωτογραφίες.
5. Οι μαθητές παρουσιάζουν τις επιλογές τους στην ολομέλεια, και τις αιτιολογούν. Αν τελειώνει ο χρόνος, κάθε ομάδα θα πρέπει να παρουσιάσει τουλάχιστον ένα ζεύγος αντιθέσεων.
6. Αναστοχασμός. Οι μαθητές εκφράζουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους. Μπορούν να κάνουν ερωτήσεις σχετικά με τις καταστάσεις που αναφέρονται στις φωτογραφίες, και αυτές οι ερωτήσεις να οδηγήσουν σε περαιτέρω μελέτη.

Επέκταση

Το ίδιο θέμα μπορεί να μελετηθεί στη λογοτεχνία και τη ζωγραφική.

Η τάξη οργανώνει μία θεματική έκθεση.

Εικονογραφήσεις

Εισαγωγή

Οι εικονογραφήσεις αυτού του βιβλίου έγιναν από τον Ελβετό καλλιτέχνη, Peti Wiskemann. Εκφράζουν τις βασικές έννοιες των δραστηριοτήτων με καλλιτεχνικά μέσα, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό νέες προσεγγίσεις στην κατανόηση της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τους μαθητές. Οι επόμενες σελίδες περιέχουν τις εικόνες σε πλήρες μέγεθος, για αναπαραγωγή και παρουσίαση στην τάξη.

Δημιουργούμε ατμόσφαιρα στην τάξη

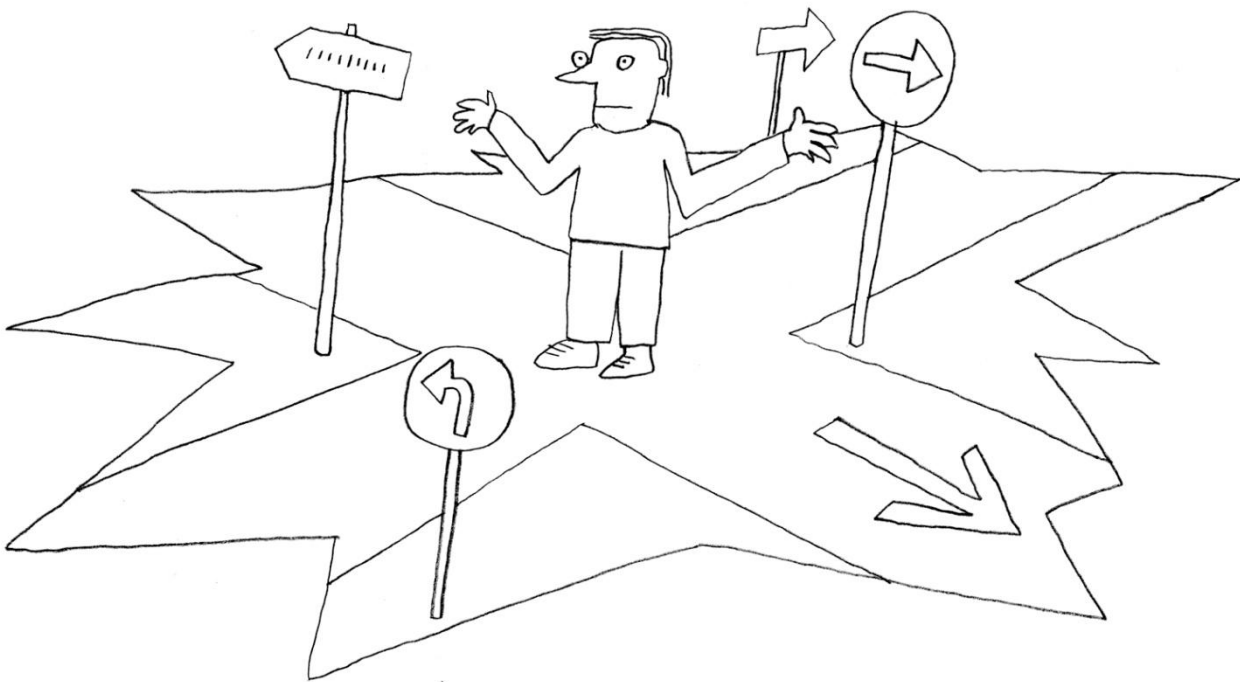

Εικονογράφηση από το Κεφάλαιο 1

EDC/HRE Βιβλίο VI: Διδάσκουμε τη δημοκρατία

Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Αποσαφηνίζουμε αξίες

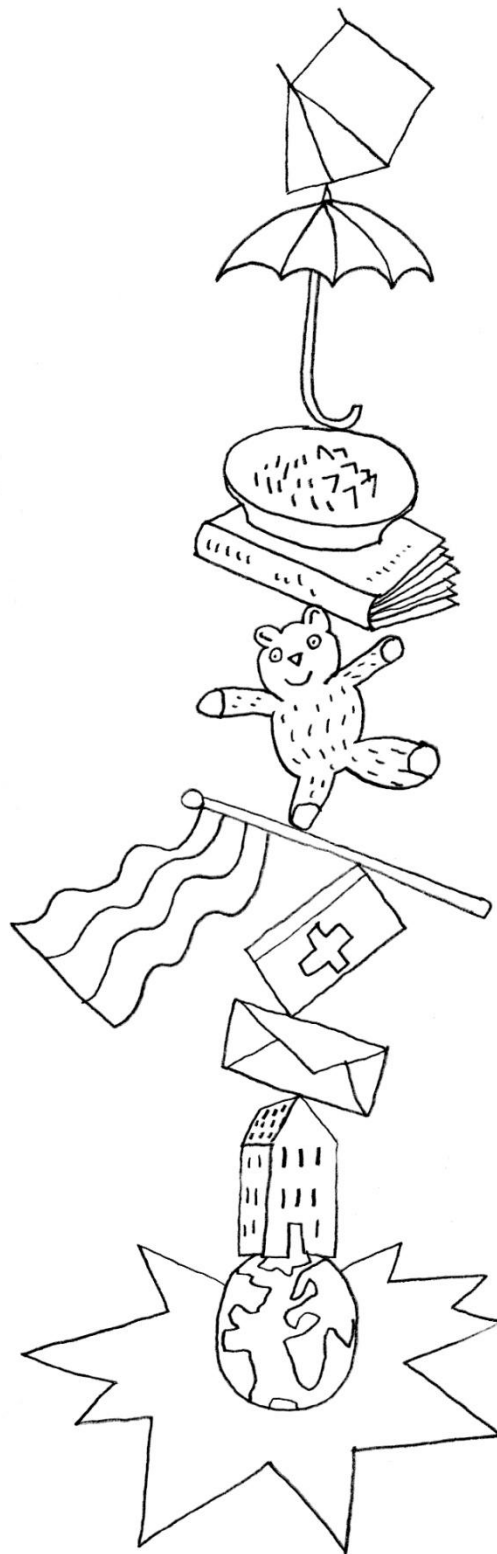

Εικονογράφηση από το Κεφάλαιο 2

EDC/HRE Βιβλίο VI: Διδάσκουμε τη δημοκρατία

*Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη
και τα ανθρώπινα δικαιώματα*

Μαθαίνουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα

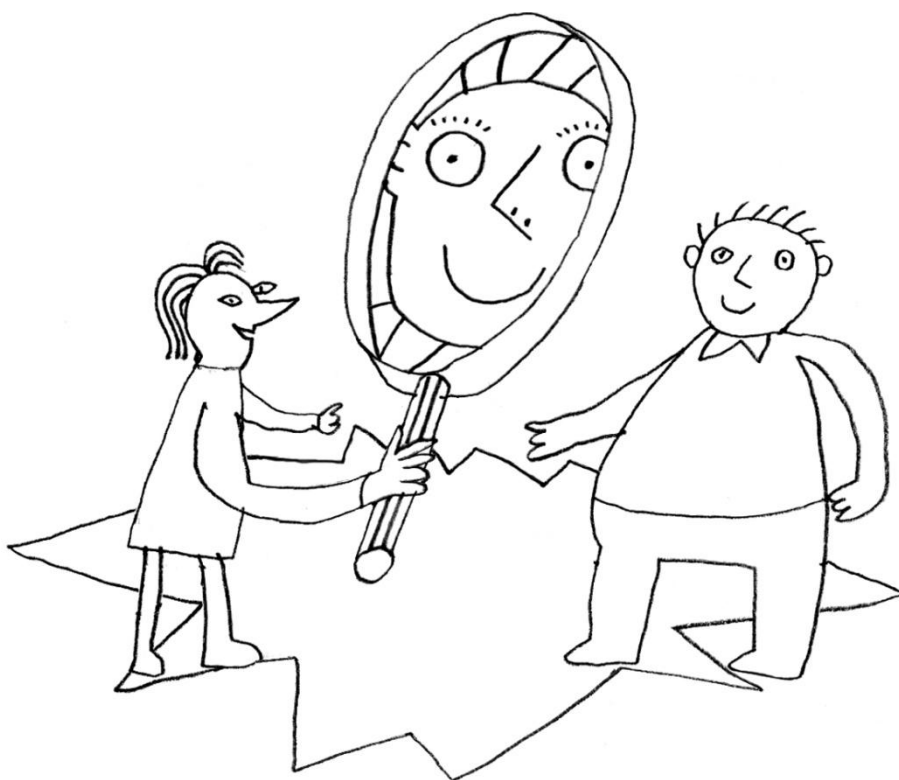

Εικονογράφηση από το Κεφάλαιο 3

EDC/HRE Βιβλίο VI: Διδάσκουμε τη δημοκρατία

Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Αντιλαμβανόμαστε τους άλλους

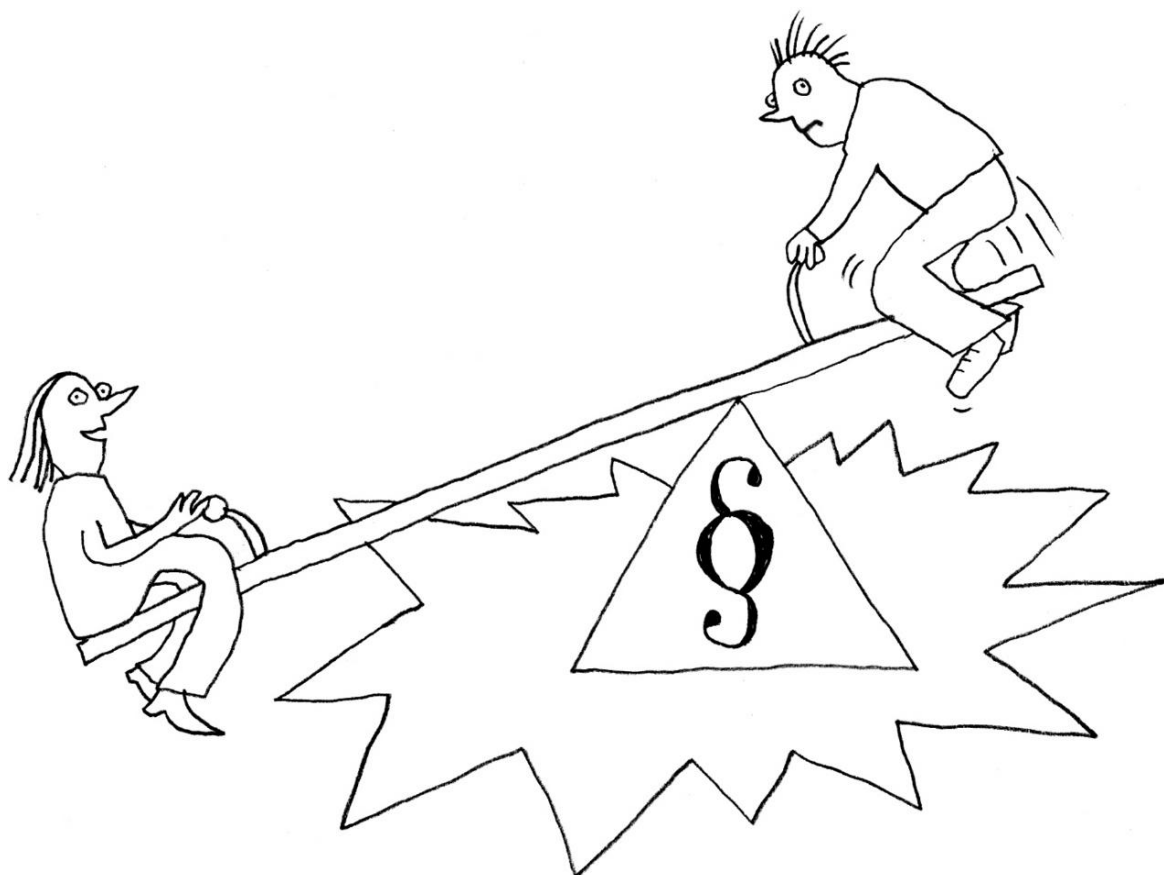

Εικονογράφηση από το Κεφάλαιο 4

EDC/HRE Βιβλίο VI: Διδάσκουμε τη δημοκρατία

*Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη
και τα ανθρώπινα δικαιώματα*

Κάνουμε τη δικαιοσύνη λειτουργική

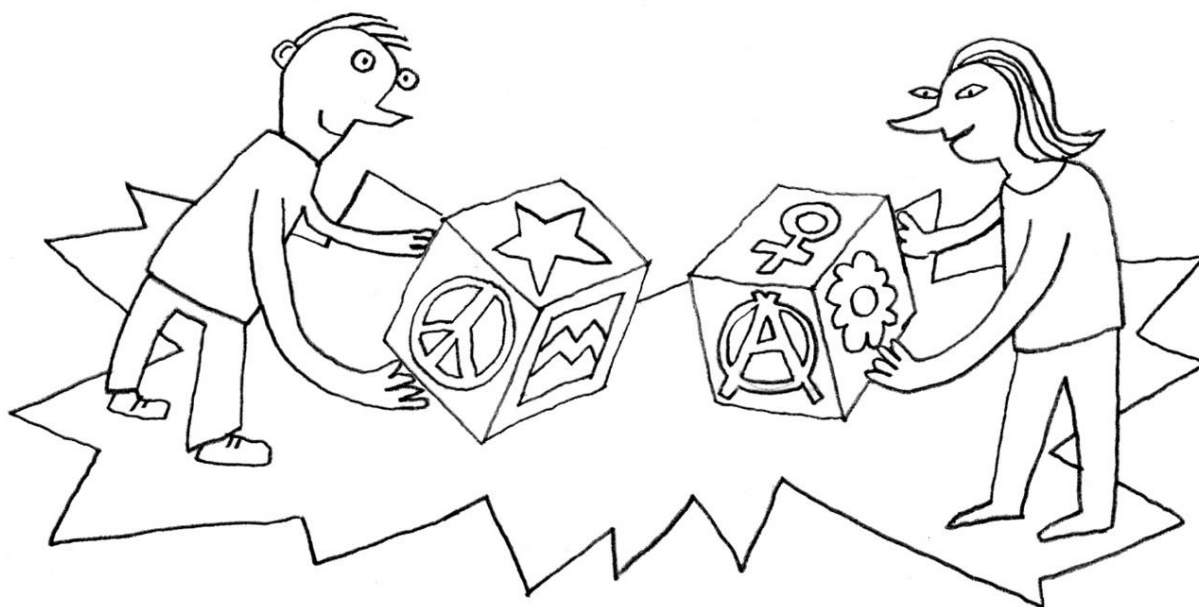

Εικονογράφηση από το Κεφάλαιο 5

EDC/HRE Βιβλίο VI: Διδάσκουμε τη δημοκρατία

Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Κατανοούμε την πολιτική φιλοσοφία

Εικονογράφηση από το Κεφάλαιο 6

EDC/HRE Βιβλίο VI: Διδάσκουμε τη δημοκρατία

Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Συμμετέχουμε ενεργά στην πολιτική

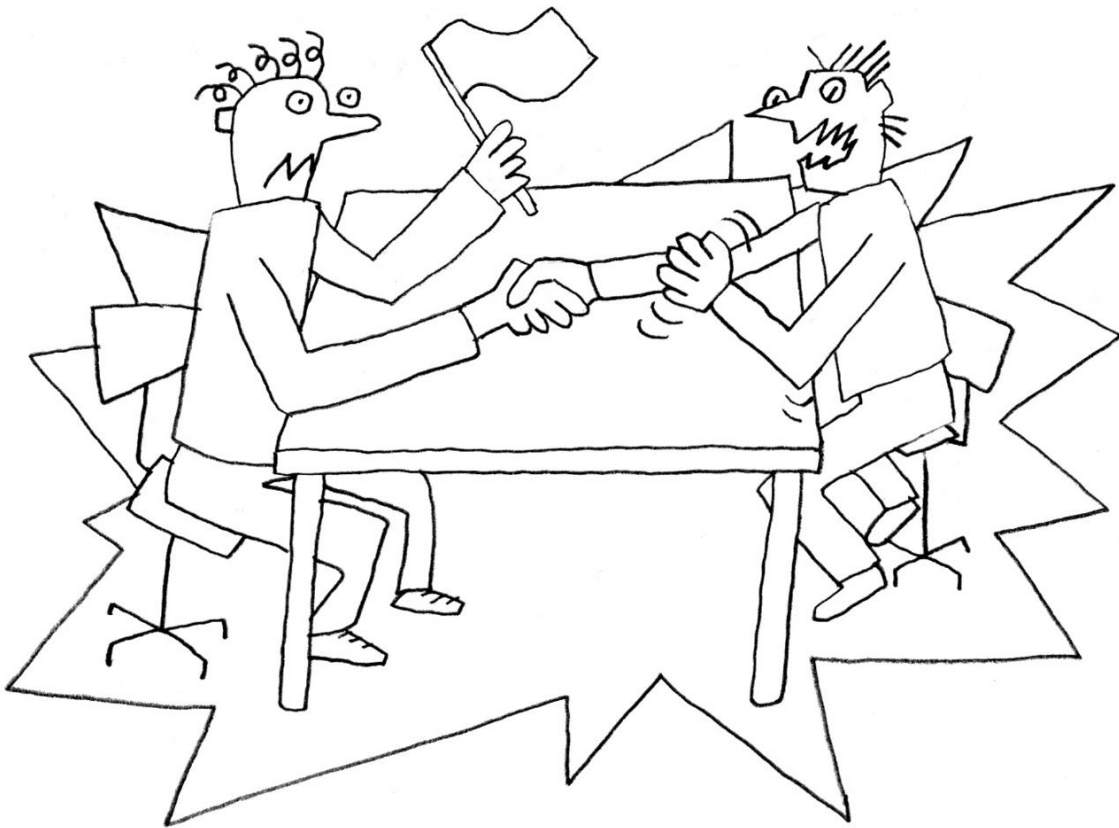

Εικονογράφηση από το Κεφάλαιο 7

EDC/HRE Βιβλίο VI: Διδάσκουμε τη δημοκρατία

Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Αντιμετωπίζουμε τη σύγκρουση

Εικονογράφηση από το Κεφάλαιο 8

EDC/HRE Βιβλίο VI: Διδάσκουμε τη δημοκρατία

*Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη
και τα ανθρώπινα δικαιώματα*

"Διδάσκουμε τη δημοκρατία". Αυτό το εγχειρίδιο του/της εκπαιδευτικού περιέχει μια συλλογή από δραστηριότητες και μοντέλα για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη (EDC) και την Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (HRE) στα σχολεία, καθώς και σε μη τυπικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Αυτά τα διδακτικά μοντέλα παρέχουν το πλαίσιο που ενθαρρύνει τους μαθητές να συμμετέχουν ενεργά, προσφέροντας παραδείγματα και διεισδυτικούς τρόπους για την κατανόηση των γενικών αρχών της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πολλές δραστηριότητες μπορούν να προσαρμοστούν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, καθώς το επίπεδο του αναστοχασμού μπορεί να ποικίλλει.

Το εύρος των προσεγγίσεων αντανakλά το γεγονός πως συγγραφείς από όλα τα μέρη της Ευρώπης έχουν συμβάλει σε αυτό το βιβλίο. Έχουν αντλήσει από διαφορετικές πηγές και παραδόσεις διδασκαλίας και μάθησης, και έχουν επιλέξει μοντέλα που γνωρίζουν τόσο από πρακτική εμπειρία όσο και από δοκιμές στην τάξη.

Παρόλα αυτά, υπάρχει μια κοινή αντίληψη της EDC/HRE που διαπερνά κάθε τμήμα αυτού του βιβλίου: στην EDC/HRE, η μέθοδος μεταφέρει το μήνυμα. Αυτό το εγχειρίδιο προσφέρει στους χρήστες την ευκαιρία να δοκιμάσουν διαφορετικές παραδόσεις και προσεγγίσεις στην εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Αυτό είναι το Βιβλίο VI από τα έξι (6) Βιβλία της σειράς. Τα υπόλοιπα είναι τα εξής:

- EDC/HRE Βιβλίο I:** *Εκπαιδεύμαστε και Εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία* – Γενικές πληροφορίες και υλικό για τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα
- EDC/HRE Βιβλίο II:** *Μεγαλώνουμε δημοκρατικά* - Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το δημοτικό
- EDC/HRE Βιβλίο III:** *Ζούμε δημοκρατικά* – Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το γυμνάσιο
- EDC/HRE Βιβλίο IV:** *Συμμετέχουμε στη δημοκρατία* – Σχέδια μαθήματος για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα για το λύκειο
- EDC/HRE Βιβλίο V:** *Εξερευνούμε τα δικαιώματα του παιδιού* – Εννέα μικρά project για το δημοτικό
- EDC/HRE Βιβλίο VI:** *Διδάσκουμε τη δημοκρατία* – Μια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα